

P. 577

STUDIA UNIVERSITATIS BABEȘ-BOLYAI

MATHEMATICA

2

1981

CLUJ-NAPOCA

910689

11 XII

KOMITET SZEP ENY E UNO

ANSIACIOMI NEE ANIOMI Prof. Z. RABIC prof. L. KOVICS prof. L. A. RUS

ANSIACIOMI NEE ANIOMI Prof. G. KAPK prof. I. MARUSCIAC

in MOLU, ANO A KACIOMI, ANO A PAI (ANALISIS RESPONSIBILIT), prof. D. D. STAO
ANAO M. KACIOMI (ANALISIS DE RESPONSIBILIT)

STUDIA

UNIVERSITATIS BABEŞ-BOLYAI

MATHEMATICA

2

Redacția: 3400 CLUJ-NAPOCA, str. M. Kogălniceanu, 1 ● Telefon 13450

SUMAR — CONTENTS — SOMMAIRE

Profesorul Dumitru V. Ionescu la a 80-a aniversare ● Le professeur D. V. Ionescu — pour son 80 ^e anniversaire	3
X G. MICULA, The „D. V. Ionescu” method of constructing approximation formulas ● Metoda D. V. Ionescu de construire a formulelor de aproximare a analizei	6
P. BIAGA, GH. COMAN, Multivariate interpolation formulas of Birkhoff type ● Formule de interpolare de tip Birkhoff pentru funcții de mai multe variabile	14
P. BRĂDEANU, Asupra unei metode variaționale cu potențial local pentru mișcarea unui fluid viscos incompresibil în conducte circulare ● Sur une méthode variationnelle à potentiel local pour l'écoulement d'un fluide incompressible visqueux dans les tubes cylindriques	23
A. COȚIU, Noi procedee de integrare numerică a ecuațiilor diferențiale de ordinul întâi ● Nouveaux procédés d'intégration numérique des équations différentielles du premier ordre	32
X D. D. STANCU, A generalization of the Schoenberg approximating spline operator ● O generalizare a operatorului spline de aproximare al lui Schoenberg	37
I. A. RUS, On a problem of Darboux-Ionescu ● Asupra unei probleme a lui Darboux-Ionescu	43
P. PAVEL, Une relation entre les différences divisées et quelques formules de dérivation numérique ● O relație între diferențele divizate și unele formule de derivare numerică	46
X D. RĂDULESCU, Sur un probleme de D. V. Ionescu ● Despre o problemă a lui D. V. Ionescu	51
M. MICULA, The Runge-Kutta-Fehlberg procedures for the numerical solution of Volterra integral equations ● Procedee de tip Runge-Kutta-Fehlberg pentru rezolvarea numerică a ecuațiilor integrale Volterra	56
P. T. MOCANU, On a differential inequality for analytic functions in the unit disc ● Asupra unei inegalități diferențiale pentru funcțiile analitice în discul unitate	62

- I. MARUȘCIAC, Generalized Chebyshev polynomials and reversed geometric programming
● Polinoamele lui Cebîșev generalizate și programarea geometrică reversă
- S. GROZE, A method analogous to the Chebyshev method for the solving of the operator equations ● O metodă analoagă cu metoda lui Cebîșev pentru rezolvarea ecuațiilor operatoriale
- Ă. PĂL, T. OPROIU, On the determination of circular orbits of artificial satellites from optical visual observations ● Asupra determinării orbitelor circulare ale sateliților artificiali din observații optice vizuale

PROFESORUL DUMITRU V. IONESCU LA A 80-A ANIVERSARE

Publicînd acest volum, ne îndeplinim o plăcută îndatorire, aceea de a adresa profesorului doctor docent D.V. Ionescu un cuvînt de omagiu la cea de-a 80-a sa aniversare.

Cadrele didactice și studenții facultății noastre, toți cercetătorii Institutului de matematică Cluj-Napoca, își exprimă cu această ocazie sentimentele lor de admirație și recunoștință pentru remarcabila activitate pe care profesorul D.V. Ionescu a desfășurat-o și continuă să o desfășoare, neobosit, de mai bine de cinci decenii în cadrul facultății noastre.

Este greu, fie chiar să rezumăm prodigioasa activitate a profesorului D.V. Ionescu. Ne vom mărgini, deci, numai la câteva dintre aspectele activității sărbătoritului.

Personalitatea profesorului D.V. Ionescu pune în evidență, în primul rînd, tripla sa vocație: aceea de dascăl, care a contribuit în mod hotărîtor la formarea a numeroase generații de absolvenți; aceea de cercetător științific, situat printre primele rînduri ale creatorilor unor metode noi în matematică, creator de școală în domeniul analizei numerice; și aceea de activist obștesc, îndrumător de catedră, secție de cercetare și facultate — la a căror organizare și dezvoltare a contribuit temeinic.

Să urmărim schematic aceste diverse aspecte.

Născut la București, la 14 mai 1901, D. V. Ionescu și-a făcut studiile la Liceul „Sfîntul Sava”. Încă în cursul inferior al liceului, a început să rezolve probleme la „Gazeta Matematică” (înființată în 1895), al cărei colaborator și susținător a rămas pentru totdeauna.

După examenul de baccalaureat, în septembrie 1919, D. V. Ionescu s-a înscris la Facultatea de științe a Universității din București, Secția de matematică, unde a avut ca profesori pe Georghe Țițeica, Anton Davidoglu, David Emmanuel, Nicolae Coculescu, Traian Lalescu, Theodor Angheluță. A absolvit facultatea cu rezultate strălucite, obținînd ca student premiul „Hillel”.

În anul 1923, D. V. Ionescu pleacă la Paris, ca bursier, intrînd la celebra „École Normale Supérieure”. La „Sorbonne” și la „Collège de France” a urmat cursurile marilor matematicieni E. Picard, P. Montel, E. Goursat, E. Vessiot etc. La 7 iunie 1927 și-a susținut cu mare succes teza de doctorat în matematică intitulată „Sur une classe d'équations fonctionnelles”, în care face o generalizare a unor rezultate ale lui G. Darboux, E. Picard și E. Goursat pentru anumite ecuații cu derivate parțiale.

Întors în țară, în toamna anului 1928, D. V. Ionescu este numit conferențiar la Universitatea din Cluj, de care s-a legat pentru toată viața. La 15 mai 1931

devine profesor agregat și apoi titularizat la 1 iulie 1934. În perioada grea a celui de-al doilea război mondial, când Facultatea de științe din Cluj a funcționat la Timișoara, D.V. Ionescu a fost decanul acestei facultăți, reușind să învingă vicisitudinile vremii. În anii 1949—1955, D.V. Ionescu a fost profesor șef de catedră și la Politehnica din Cluj, iar din 1955 devine șeful catedrei de ecuații diferențiale din cadrul facultății noastre, pînă la pensionarea sa, în 1971, dată de la care își continuă activitatea ca profesor consultant.

De la înființarea Filialei din Cluj a Academiei R.P.R., D. V. Ionescu a activat ca șef de secție la Institutul de Calcul.

Continuator al înaintașilor săi N. Abramescu, A. Angelescu, Th. Anghelută Gheorghe Bratu și P. Sergescu, la Universitatea clujeană, profesorul D.V. Ionescu a contribuit temeinic la formarea a peste 50 de promoții de absolvenți.

Predînd numeroase cursuri de matematică și mecanică, D-sa a elaborat și publicat totodată valoroase cursuri și manuale, care sînt folosite și astăzi de studenți, doctoranzi și profesori.

Prin lecțiile sale magistral dezvoltate, prin eleganța demonstrațiilor din aceste lecții, D. V. Ionescu a fost întotdeauna fascinant și de neîntrecut. A reușit să formeze în jurul său o pleiadă de elevi — ajutîndu-i să se descopere pe ei înșiși — mulți dintre ei devenind cadre didactice universitare, cercetători științifici sau specialiști în alte instituții sau întreprinderi productive din țară.

Omul de știință D.V. Ionescu constituie pentru noi un exemplu de clasă științific, creator și mobilizator. Obținînd rezultate remarcabile în domeniul ecuațiilor funcționale, ecuațiilor diferențiale și cu derivate parțiale, ecuațiilor integrale, algebrei, geometriei, mecanicii raționale, dar mai cu seamă în domeniul analizei numerice, numele lui a devenit cunoscut în cercuri științifice largi din țară și străinătate.

Ocupîndu-se, timp de peste 30 de ani, de cercetarea formulelor de aproximare ale analizei matematice, D. V. Ionescu a creat o metodă generală de construire efectivă a acestor formule, metodă numită de autorul ei „metoda funcției φ ”, dar care astăzi îi poartă numele.

Prin metoda sa, D.V. Ionescu obține rezultate remarcabile în construirea formulelor de aproximare ale analizei, cum ar fi: formule de cuadratură, formule de interpolare, formule de derivare numerică, reprezentarea integrală a diferențelor divizate, aproximarea soluțiilor ecuațiilor diferențiale etc. Numeroasele rezultate matematice sînt materializate în cele peste 250 de articole și memorii, și într-o serie de tratate și manuale, printre care se disting monografiile „Cuadraturi numerice”, publicată în Editura tehnică, București, 1957, și „Diferențe divizate”, publicată în Editura Academiei, București, 1978, ultima fiind distinsă cu prestigiosul premiu „Gh. Lazăr” al Academiei R.S.R.

Ca activist obștesc, ca șef de catedră, șef de secție de cercetare și decan al facultății noastre, profesorul D. V. Ionescu a desfășurat o bogată activitate pentru dezvoltarea învățămîntului și cercetării științifice în domeniul matematicii din țara noastră, și cu deosebire din centrul nostru universitar.

Toate aceste aspecte poartă marca unui dascăl și unui om de știință de prestigiu. Pentru calitățile și meritele sale deosebite, cîștigate în îndelungata sa carieră, profesorului D.V. Ionescu i s-a conferit titlul suprem de profesor universitar emerit al R.S. România.

Noi, cadrele didactice, cercetătorii și studenții Facultății de matematică, toți matematicienii Institutului de matematică Cluj-Napoca, profităm de această fericită împrejurare pentru a adresa profesorului D.V. Ionescu, veneratului dascăl, urările noastre cele mai călduroase de sănătate, fericire și noi succese pentru continua înflorire a învățămîntului și cercetării matematice din țara noastră.

To Professor D. V. Ionescu
on his 80th birthday

THE „D.V. IONESCU” METHOD OF CONSTRUCTING APPROXIMATION FORMULAS

G. MICULA

In more than 50 years of intense research in approximation formulas of Analysis, D.V. Ionescu created a new general method of constructing such formulas called by its author „*the method of function φ* ”.

Our aim here is to present this method in its main lines. The method of D.V. Ionescu distinguishes itself through its general character being applicable to all linear approximating formulas of Analysis in one or more variables, such as: Quadrature formulas, Interpolation formulas, Formulas of numerical differentiation, Divided differences, Numerical solution of ordinary and partial differential equations, etc.

The D.V. Ionescu method consists mainly in associating to any approximating formula, of a boundary-value problem on an ordinary or partial differential equation, the boundary conditions being suitable chosen according to the formula to be established.

The D.V. Ionescu method is presented in detail mainly in the monographs [1], [2] which are unique in mathematical literature.

1. **The D.V. Ionescu method and the divided differences.** Let $f \in C^n[x_0, x_n]$ be a given function and

$$x_0 < x_1 < \dots < x_n \tag{1.1}$$

a system of simple knots of the interval $[x_0, x_n]$. One denotes usually by $[x_0, x_1, \dots, x_n; f]$ the divided difference of order n of the function f on the knots (1.1).

To the intervals $[x_0, x_1], [x_1, x_2], \dots, [x_{n-1}, x_n]$ one associates the polynomials $\varphi_1, \varphi_2, \dots, \varphi_n$, respectively, of degree $\leq n-1$, i.e. the solutions of the differential equations:

$$\varphi_1^{(n)} = 0, \varphi_2^{(n)} = 0, \dots, \varphi_n^{(n)} = 0 \tag{1.2}$$

By the formula of integrating by parts one gets

$$\int_{x_{i-1}}^{x_i} \varphi_i f^{(n)} ds = [\varphi_i f^{(n-1)} - \varphi_i' f^{(n-2)} + \dots + (-1)^n \varphi_i^{(n-1)} f]_{x_{i-1}}^{x_i}, \quad i = \overline{1, n} \tag{1.3}$$

Adding the equalities (1.3) and denoting the left-hand side by $\mathfrak{E}[f]$ we observe that this functional depends on the values of $f, f', \dots, f^{(n-1)}$ on the knots x_0, x_1, \dots, x_n .

To the equations (1.2) we attach the following boundary conditions:

$$\begin{aligned} \varphi_i^{(k)}(x_0) &= 0, \quad \varphi_n^{(k)}(x_n) = 0 \quad k = 0, 1, \dots, n-2 \\ \varphi_j^{(k)}(x_i) &= \varphi_{j-1}^{(k)}(x_i), \quad j = 2, 3, \dots, n-1, \quad i = 1, 2, \dots, n-1, \quad k = 0, 1, \dots, n-2 \\ \mathfrak{E}[x^n] &= 1 \end{aligned} \quad (1.4)$$

By a through computation one deduces that the boundary value problem (1.2), (1.4) has a unique solution φ such that $\varphi|_{[x_{i-1}, x_i]} = \varphi_i$, $i = \overline{1, n}$.

THEOREM 1. *If $f \in C^n[x_0, x_n]$, then the divided difference of order n of the function f on the knots x_0, x_1, \dots, x_n can be expressed by formula:*

$$[x_n, x_1, \dots, x_n; f] = \int_{x_0}^{x_n} \varphi(s) f^{(n)}(s) ds \quad (1.5)$$

where the function φ coincides on each subinterval $[x_{i-1}, x_i]$ with the functions φ_i ($i = \overline{1, n}$) which are the solutions of the boundary value problem (1.2), (1.4).

The function φ from (1.5) can be effectively written as:

$$\varphi(s) = c_0 \frac{(x-x_0)_+^{n-1}}{(n-1)!} + c_1 \frac{(x-x_1)_+^{n-1}}{(n-1)!} + \dots + c_n \frac{(x-x_n)_+^{n-1}}{(n-1)!} \quad (1.6)$$

where

$$u_+ := \max\{u, 0\}, \quad c_i := (-1)^i \frac{V(x_0, \dots, x_{i-1}, x_{i+1}, \dots, x_n)}{V(x_0, \dots, x_n)}$$

$i = 0, 1, \dots, n$, and V is the usual Vandermonde determinant.

It is clear from (1.6) that the function φ is a polynomial spline function of degree $n-1$ and of class C^{n-2} . So it follows that the D.V. Ionescu method is also a constructing method of spline functions.

THEOREM 2. *The spline function from (1.6) is positive on the interval $[x_0, x_n]$ and*

$$\int_{x_0}^{x_n} \varphi(s) ds = \frac{1}{n!}$$

COROLLARY. *The divided difference from (1.5) can be written by a mean theorem as*

$$[x_0, x_1, \dots, x_n; f] = \frac{f^{(n)}(c)}{n!}, \quad c \in]x_0, x_n[$$

Remark. The D.V. Ionescu method can be used in a similar way to express the divided difference of the function f on the multiple knots x_0, x_1, \dots, x_k , with the orders of multiplicity respectively, n_0, n_1, \dots, n_k . One obtains

$$[\underbrace{x_0, x_0, \dots, x_0}_{n_0}, \underbrace{x_1, x_1, \dots, x_1}_{n_1}, \dots, \underbrace{x_k, x_k, \dots, x_k}_{n_k}; f] = \int_{x_0}^{x_k} \varphi(s) f^{(n)}(s) ds \quad (1.7)$$

where $n_0 + n_1 + \dots + n_k = n$ and φ is here a *polynomial spline function* of degree n with the multiple knots of orders n_0, n_1, \dots, n_k respectively, and φ is also positive on $[x_0, x_k]$.

2. The D. V. Ionescu method and quadrature formulas. To illustrate the application of D.V. Ionescu method to construct any quadrature formula, we shall present here only the case of the quadrature formula of Gauss.

Let $n \in \mathbb{N}$ be fixed and $f \in C^{2n}[a, b,]$ a given function and let (1.1) be the unknown knots inside of the interval $[a, b]$.

The quadrature formula of Gauss is the following formula

$$\int_a^b f(x) dx = c_1 f(x_1) + C_2 f(x_2) + \dots + C_n f(x_n) + R[f] \quad (2.1)$$

where the coefficient C_1, C_2, \dots, C_n and the knots x_1, x_2, \dots, x_n are to be determined such that the formula (2.1) has the degree of exactness $2n-1$ i.e. $R[f]=0$ for $f(x) = x^j, j = 0, 1, \dots, 2n-1$.

The D.V. Ionescu method leads to the determination of the coefficients of the Gauss quadrature formula and also its remainder.

One considers the divided difference

$$[a, x_1, x_1, x_2, x_2, \dots, x_n, x_n, b; g] \quad (2.2)$$

of the function $g \in C^{2n+1}[a, b]$ on the simple knots a, b and the duple knots x_1, x_2, \dots, x_n which are the roots of Legendre polynom on the interval $[a, b]$. From (1.7) follows that this divided difference can be written as

$$[a, x_1, x_1, \dots, x_n, x_n, b; g] = \int_a^b \bar{\varphi}(s) g^{(2n+1)}(s) ds \quad (2.3)$$

or

$$a_0 g(a) + \sum_{i=1}^n [A_i g(x_i) + A_i' g'(x_i)] + A_{n+1} g(b) = \int_a^b \bar{\varphi}(s) g^{(2n+1)}(s) ds \quad (2.4)$$

It can be shown that $A_i = 0, i = \overline{1, n}, A_0 + A_{n+1} \neq 0$.
If we write in (2.4) $g'(x) = f(x)$ one obtains the quadrature formula of Gauss (2.1) with the coefficients

$$C_1 = -\frac{A_1'}{A_{n+1}}, \dots, C_n = -\frac{A_n'}{A_{n+1}} \quad (2.5)$$

and with the remainder

$$R[f] = \int_a^b \psi(x) f^{(2n)}(x) dx, \quad \psi(x) := \frac{1}{A_{n+1}} \bar{\varphi}(x) \quad (2.6)$$

So, the following theorem is proved :

THEOREM 3. *The coefficients and the remainder of the quadrature formula of Gauss (2.1) are given in (2.5) and (2.6) where the function ψ is defined in the integral representation of divided difference (2.3) and the knots x_1, x_2, \dots, x_n are the roots of the Legendre polynom of degree n on the interval $[a, b]$.*

Remark. Similarly, can be used the D.V. Ionescu method in order to obtain the more general quadrature formulas of Gauss and Turan type and also to determine any kind of quadrature formulas.

D.V. Ionescu [3], [4], [5] extended his method for the several variables and he constructs also many kind of practical cubature formulas of the form :

$$\iint_D f(x, y) dx dy = \sum_{i=0}^n \sum_{j=0}^n A_{ij} f(x_i, y_j) + R[f; x, y]$$

where the remainder is represented by a double definite integral on the domain D .

3. The D. V. Ionescu method and numerical differentiation. V.A. F a d e v a gave the following numerical differentiation formula :

$$\Delta^2 f(x_1) = \frac{h}{2} [f'(x_3) - f'(x_1)] + R[f]$$

where the knots x_1, x_2, x_3 are equidistant with the step-size h .

Here, we shall apply the D.V. Ionescu method for the obtaining of the following numerical differentiation formula :

$$\Delta^{n-1} f(x_1) = A_1 f'(x_1) + A_2 f'(x_2) + \dots + A_n f'(x_n) + R[f] \quad (3.1)$$

where the knots x_1, x_2, \dots, x_n are equidistant with the step-size h , and the coefficients A_1, A_2, \dots, A_n will be determined such that the remainder $R[f]$ vanishes for $f(x) = x^j, j = 0, 1, \dots, n$. By $\Delta^{n-1} f(x_1)$ we denote the finite difference of order $n - 1$ of a given function $f \in C^n[a, b]$ in the point x_1 on the equidistant knots x_1, x_2, \dots, x_n .

We attach to the intervals $[x_1, x_2], [x_2, x_3], \dots, [x_{n-1}, x_n]$ the functions $\varphi_1, \varphi_2, \dots, \varphi_n$ which are solutions of the following differential equations :

$$\varphi_1^{(n+1)} = 0, \varphi_2^{(n+1)} = 0, \dots, \varphi_n^{(n+1)} = 0 \quad (3.2)$$

Supposing $f \in C^{n+1}[x_1, x_n]$, on each subinterval $[x_i, x_{i+1}]$ integrating by parts it follows

$$\int_{x_i}^{x_{i+1}} \varphi_i(x) f^{(n+1)}(x) dx = [\varphi_i f^{(n)} - \varphi_i' f^{(n-1)} + \dots + (-1)^n \varphi_i^{(n)} f]_{x_i}^{x_{i+1}} \quad (3.3)$$

Adding these equalities (3.3) for $i = 1, 2, \dots, n - 1$ and denoting the left-hand side by $\mathfrak{E}[f]$ one gets

$$\mathfrak{E}[f] = \int_{x_1}^{x_n} \varphi(x) f^{(n+1)}(x) dx \quad (3.4)$$

where the kernel function φ coincides on each subinterval $[x_i, x_{i+1}]$ with the function φ_i ($i = 1, 2, \dots, n-1$) and $\mathfrak{E}[f]$ depends on the values of $f, f', \dots, f^{(n)}$ on the knots x_1, x_2, \dots, x_n .

Now one formulates the following boundary value problem: To determine the functions $\varphi_1, \varphi_2, \dots, \varphi_n$, which are the solutions of the differential equations (3.2) and so that all the coefficients of $f'', f''', \dots, f^{(n)}$ in $\mathfrak{E}[f]$ vanish and in addition the coefficients of $f(x_1), f(x_2), \dots, f(x_n)$ to be exactly the coefficients of $\Delta^{n-1}(x_i)$ from (3.1).

This problem needs the boundary conditions on the functions $\varphi_1, \varphi_2, \dots, \varphi_n$ similar with the conditions (1.4). It can be proved that this boundary value problem has a unique solution $\varphi_1, \varphi_2, \dots, \varphi_n$, which are all the special polynomials.

Thus, inserting in (3.3) the polynomials $\varphi_1, \varphi_2, \dots, \varphi_n$ which are the solutions of the above boundary value problem, we get the numerical differentiation formula (3.1) with the coefficients:

$$A_k = (-1)^{n+k-1} \frac{(n+2k-1)}{2(n-1)} C_{n-1}^{k-1}, \quad k = 1, 2, \dots, n \quad (3.5)$$

and with the remainder

$$R[f] = \int_{x_1}^{x_n} \varphi(x) f^{(2n+1)}(x) dx, \quad \varphi|_{[x_i, x_{i+1}]} = \varphi_i \quad (3.6)$$

It can be shown that the function φ is a *spline function* which is negative on the $[x_1, x_n]$, and also that

$$\int_{x_1}^{x_n} \varphi(s) ds = -\frac{h^{n+1}}{12} \quad \text{and} \quad R[f] = -\frac{h^{n+1}}{12} f^{(n+1)}(c), \quad c \in]x_1, x_n[$$

Remark. The D.V. Ionescu method can be used in order to obtain any others numerical differentiation formulas.

4. The extension of the D.V. Ionescu method to several variable functions. In more detail, these extensions are presented in [2], [3], [4].

Shortly, we insert here some of the most important results concerning the divided differences of the functions in two, and p variables.

One considers the rectangle $D: x_0 \leq x \leq x_n; y_0 \leq y \leq y_n$ and the knots $M_{ik}(x_i, y_k)$ where

$$x_0 < x_1 < \dots < x_{n-1} < x_n; \quad y_0 < y_1 < \dots < y_{n-1} < y_n \quad (4.1)$$

Let $f \in C^{2n}(D)$ be a given function and $n \in \mathbb{N}$, fixed.

DEFINITION. The divided difference of order n of the function f on the knots $M_{ik}(i, k = 0, 1, \dots, n)$ is defined by

$$\left[\begin{array}{c} x_0, x_1, \dots, x_n; \\ y_0, y_1, \dots, y_n; \end{array} f \right] := \sum_{i=0}^n \sum_{k=0}^n C_{ik} f(x_i, y_k) \quad (4.2)$$

where the coefficients C_{ik} are defined by:

$$C_{ik} = (-1)^{i+k} \frac{V(x_0, x_1, \dots, x_{i-1}, x_{i+1}, \dots, x_n)}{V(x_0, x_1, \dots, x_n)} \times \frac{V(y_0, y_1, \dots, y_{k-1}, y_{k+1}, \dots, y_n)}{V(y_0, y_1, \dots, y_n)}$$

THEOREM 4. The divided difference of order n of the function f on the knots $M_{ik} (i, k = 0, 1, \dots, n)$ is represented by the formula:

$$\left[\begin{array}{c} x_0, x_1, \dots, x_n \\ y_0, y_1, \dots, y_n \end{array} ; f \right] = \iint_D \varphi(x, y) \frac{\partial^{2n} f(x, y)}{\partial x^n \partial y^n} dx dy$$

where the kernel function $\varphi: D \rightarrow R$ is a spline function of two variables, which coincides on each rectangle $D_{ik}: \{(x, y) | x_i \leq x \leq x_{i+1}; y_k \leq y \leq y_{k+1}\}$ with the function φ_{ik} which is the unique solution of the following boundary value problem:

$$\frac{\partial^{2n} \varphi_{i,k}}{\partial x^n \partial y^n} = 0, \quad i, k = 0, 1, \dots, n$$

$$\frac{\partial^{2(n-r)}(\varphi_{ik} - \varphi_{i,k-1})}{\partial x^{n-r} \partial y^{n-r-1}}(x, y_k) = 0 \quad \frac{\partial^{2(n-1)-1}(\varphi_{i,k} - \varphi_{i-1,k})}{\partial x^{n-r-1} \partial y^{n-r}}(x_i, y) = 0$$

$$\frac{\partial^{2(n-r-1)}(\varphi_{ik} + \varphi_{i-1,k} - \varphi_{i,k-1} - \varphi_{i-1,k-1})}{\partial x^{n-r-1} \partial y^{n-r-1}}(x_i, y_k) = \begin{cases} C_{ik}, & r = 0 \\ 0, & r \neq 0 \end{cases}$$

$r = 0, 1, \dots, n - 1; i, k = 0, 1, \dots, n.$

The proof of this theorem is in [2] where it is written effectively the function φ and it is shown that this function is positive in the rectangle D .

For the first time was defined by D.V. Ionescu [2] the divided difference of order n of a given function f of p variables x_1, x_2, \dots, x_p on the prescribed M_{i_1, i_2, \dots, i_p} .

It is proved, in a convenient assumption on the function f that the following integral representation of the divided difference holds:

$$\left[\begin{array}{c} x_1^{(0)} x_1^{(1)}, \dots, x_1^{(n)} \\ x_2^{(0)} x_2^{(1)}, \dots, x_2^{(n)} \\ \dots \\ x_p^{(0)} x_p^{(1)}, \dots, x_p^{(n)} \end{array} ; f \right] = \iiint_D \dots \int \varphi(x_1, \dots, x_p) \frac{\partial^{pn} f(x_1, \dots, x_p)}{\partial x_1^n \dots \partial x_p^n} dx_1 dx_2 \dots dx_p$$

where the domain D is defined by: $x_1^0 \leq x_1 \leq x_1^{(n)}, \dots, x_p^0 \leq x_p \leq x_p^{(n)}$ One proves that the function φ is also the unique solution of a boundary value problem and it is the spline function of p variable, positive on the domain D and it vanishes on the boundary of D .

The divided difference theory for the function of several variables is in detail studied in [2].

5. The D. V. Ionescu method and the numerical solution of differential equations. The D.V. Ionescu method is also applicable to obtain new important methods of numerical solution of differential equations with given conditions. Let consider an initial value problem

$$y' = f(x, y), \quad y(x_0) = y_0, \quad (5.1)$$

where the function $f: D \rightarrow R$, $D \subset R^2$ satisfies the conditions of existence and unicity of a solution $y: I \rightarrow R$ of the problem (5.1)

Any numerical method to solve the problem (5.1) has the starting point the partition of the interval $I := [a, b]$ by the knots

$$a = x_0 < x_1 < \dots < x_{n-1} < x_n = b \quad (5.2)$$

and the seeking an algorithm in order to find the solution of problem (5.1) in the points x_1, x_2, \dots, x_n when it is known this solution in the point x_0 , (or even in another points).

Supposing the knots (5.2) to be equidistants with the stepsize h , the problem (5.1) can be written as:

$$y(x + ih) = y(x) + \int_x^{x+ih} f(s, y(s)) ds, \quad x \in [a, b], \quad i = 1, 2, \dots \quad (5.3)$$

Let k, p, q be three integers numbers. If the argument x takes a fixed value x_{k-q} , from (5.3) it follows that the algorithm to find y_{k+p} it is

$$y_{k+p} = y_{k-q} + \int_{x_{k-q}}^{x_{k+p}} f(s, y(s)) ds \quad (5.4)$$

If we denote $f(s, y(s)) := g(s)$, then any quadrature formula approximating the definite integral $\int_{x_{k-q}}^{x_{k+p}} g(s) ds$ furnishes a numerical method for the problem (5.1),

a method depending of the chosen quadrature formula.

The D.V. Ionescu method is useful to get general procedures for the numerical solution of differential equations as: the Adams-Bashforth algorithm, the Nyström method, the Milne-Simpson procedure, etc.

It is very important to underline here that, D.V. Ionescu gave a general procedure to obtain the Runge-Kutta methods of any order for the numerical solution of differential equations.

REFERENCES

1. D. V. Ionescu, *Cuadraturi numerice*, Ed. tehnică, București, 1957.
2. D. V. Ionescu, *Diferențe divizate*, Ed. Academiei, București, 1978.
3. D. V. Ionescu, *Sur une classe de formules de cubature*, C. R. Acad. Sci. Paris, 266 (1968), 1155-1158.

4. D. V. Ionescu, *L'extension d'une formule de cubature*, Bull. de la Classe des Sciences, Acad. Royale de Belgique, 56 (1970), 661–690.
5. D. V. Ionescu, *Extension de la formule de quadrature de Gauss à une classe de formule de cubature*, C. R. Acad. Sci. Paris, 269 (1969), 655–657.
6. D. V. Ionescu, *La méthode de la fonction φ en analyse numérique*, Lit. Univ. „Babeş-Bolyai”, Cluj-Napoca, 1977.

METODA D. V. IONESCU DE CONSTRUIRE A FORMULELOR DE APROXIMARE
A ANALIZEI

(R e z u m a t)

În aceasta lucrare se prezintă metoda „D. V. Ionescu” de construire a formulelor generale de aproximare ale analizei. Pentru a ilustra generalitatea și avantajele metodei D. V. Ionescu, în lucrare se prezintă construirea formulelor de cuadratură, de derivare numerică, reprezentarea integrală a diferențelor divizate a funcțiilor de una și mai multe variabile, precum și rezolvarea numerică a ecuațiilor diferențiale și integrale.

To Professor D. V. Ionescu
on his 80 th birthday

MULTIVARIATE INTERPOLATION FORMULAS OF BIRKHOFF TYPE

P. BLAGA and GH. COMAN

0. Introduction. Taking into account its practical utility, in the last time, the punctual and blending interpolation problem for functions of several variables defined on various domains, usually for bivariate functions defined on a rectangle or a triangle, was largely studied.

To this end, there were used, first of all, interpolation operators of Taylor, Lagrange and Hermite type [1,3,5,7]. More recently [4], some interpolation formulas on triangle using Birkhoff's type operators were constructed.

In this paper new interpolation formulas of Birkhoff type for rectangular and triangular domains are constructed.

For simplicity, let us consider the standard domains

$$D_h = [0, h] \times [0, h] \text{ and } T_h = \{(x, y) | (x, y) \in \mathbb{R}^2, x \geq 0, y \geq 0, x + y \leq h\},$$

$h > 0$, any other rectangle and triangle can be obtained by D_h respectively T_h by an affine transformation.

1. Interpolation formulas on rectangle. First, the necessary unidimensional operators will be constructed.

Let $f: [0, h] \rightarrow \mathbb{R}$ be given.

LEMMA 1. 1) If there exists $f'(h)$ then the operator B_1 defined by

$$(B_1 f)(x) = f(0) + x f'(h) \tag{1.1}$$

satisfies the conditions

i) $(B_1 f)(0) = f(0); (B_1 f)'(h) = f'(h)$.

ii) $B_1 f = f, \forall f \in \mathbf{P}_1$ (the polynomials of the degree at most 1).

2) if $f \in C^2[0, h]$ then the remainder of the interpolation formula

$$f = B_1 f + R_1 f$$

has the expression

$$(R_1 f)(x) = x \left(\frac{x}{2} - h \right) f''(\xi_1), \quad \xi_1 \in [0, h] \tag{1.2}$$

and

$$|(R_1 f)(x)| \leq \frac{h^2}{2} M_2 f, \quad \forall x \in [0, h] \text{ with } M_2 f = \sup_{0 \leq x \leq h} |f''(x)|. \tag{1.3}$$

The proof of the first part is a simple verification. By Peano's theorem, using ii), one obtains

$$(R_1 f)(x) = \int_0^h \varphi_1(x, t) f''(t) dt \tag{1.4}$$

where

$$\varphi_1(x, t) = R_1 [(x - t)_+] = (x - t)_+ - x \leq 0, x, t \in [0, h].$$

Applying to (1.4) the mean value theorem one obtains (1.2) and taking into account that

$$\max_{0 \leq x \leq h} \left| x \left(\frac{x}{2} - h \right) \right| = \frac{1}{2} h^2$$

it follows (1.3).

LEMMA 2. 1) If there exist $f'(0)$ and $f'(h)$, then the operator B_2 defined by

$$(B_2 f)(x) = \alpha(x) f'(0) + f\left(\frac{h}{2}\right) + \beta(x) f'(h) \tag{1.5}$$

with

$$\alpha(x) = \frac{(2x - h)(3h - 2x)}{8h}, \quad \beta(x) = \frac{4x^2 - h^2}{8h}$$

possesses the properties

i) $(B_2 f)'(0) = f'(0)$, $(B_2 f)\left(\frac{h}{2}\right) = f\left(\frac{h}{2}\right)$, $(B_2 f)'(h) = f'(h)$

ii) $B_2 f = f$, $\forall f \in P_2$.

2) If $f \in C^3 [0, h]$, then the remainder term of the interpolation formula

$$f = B_2 f + R_2 f$$

has the representation

$$(R_2 f)(x) = \frac{(2x - h)(2x^2 - 2hx - h^2)}{24} f'''(\xi_2), \quad \xi_2 \in [0, h] \tag{1.6}$$

and

$$|(R_2 f)(x)| \leq \frac{h^3}{24} M_3 f, \quad \forall x \in [0, h]. \tag{1.7}$$

The proof is a straightforward computation. It is more difficult to study the sign of the function φ_2 in the integral representation of the remainder term

$$(R_2 f)(x) = \int_0^h \varphi_2(x, t) f'''(t) dt$$

obtained by using Peano's theorem. We have $\varphi_2(x, t) \geq 0, x \in \left[0, \frac{h}{2}\right]$ and $\varphi_2(x; t) \leq 0, x \in \left[\frac{h}{2}, h\right]$ for any $t \in [0, h]$. Such, (1.6) follows by the mean value theorem. Because

$$\max_{0 \leq x \leq h} |(2x - h)(2x^2 - 2hx - h^2)| = h^3$$

we also have (1.7).

Using these operators, interpolation formulas on D_h are generated.

Let be $f: D_h \rightarrow \mathbf{R}$. One denotes by P^x the operator which is applied to f with regard to the variable x and by R^x the corresponding remainder operator.

THEOREM 1. A. *If there exist $f^{(1,0)}(h,0), f^{(0,1)}(0,h), f^{(1,1)}(h,h)$, then the operator $P_{11} = B_1^x B_1^y$, i.e.*

$$(P_{11}f)(x,y) = f(0,0) + xf^{(1,0)}(h,0) + yf^{(0,1)}(0,h) + xyf^{(1,1)}(h,h)$$

has the properties

$$i) (P_{11}f)(0,0) = f(0,0), (P_{11}f)^{(1,0)}(h,0) = f^{(1,0)}(h,0),$$

$$(P_{11}f)^{(0,1)}(0,h) = f^{(0,1)}(0,h), (P_{11}f)^{(1,1)}(h,h) = f^{(1,1)}(h,h),$$

$$ii) P_{11}f = f, \forall f \in \mathbf{P}_1.$$

iii) if, futhermore $f \in C^{2,2}(D_h)$, then the remainder operator $R_{11} = R_1^x \oplus R_1^y$ of the formula

$$f = P_{11}f + R_{11}f \tag{1.8}$$

has the representation

$$(R_{11}f)(x,y) = x \left| \frac{x}{2} - h \right| f^{(2,0)}(\xi, y) + y \left| \frac{y}{2} - h \right| f^{(0,2)}(x, \eta) - xy \left(\frac{x}{2} - h \right) \left(\frac{y}{2} - h \right) f^{(2,2)}(\xi_1, \eta_1)$$

where $\xi, \eta, \xi_1, \eta_1 \in [0, h]$ and

$$|(R_{11}f)(x,y)| \leq \frac{h^2}{2} M_{20}f + \frac{h^2}{2} M_{02}f + \frac{h^4}{4} M_{22}f, \forall (x,y) \in D_h.$$

B. *If there exist the necessary derivatives then the operator $P_{22} = B_2^x B_2^y$, i.e.*

$$(P_{22}f)(x,y) = \alpha(x) \left[\alpha(y)f^{(1,1)}(0,0) + f^{(1,0)}\left(0, \frac{h}{2}\right) + \beta(y)f^{(1,1)}(0,h) \right] + \alpha(y)f^{(0,1)}\left(\frac{h}{2}, 0\right) + f\left(\frac{h}{2}, \frac{h}{2}\right) + \beta(y)f^{(0,1)}\left(\frac{h}{2}, h\right) + \beta(x) \left[\alpha(y)f^{(1,1)}(h,0) + f^{(1,0)}\left(h, \frac{h}{2}\right) + \beta(y)f^{(1,1)}(h,h) \right]$$

possesses the properties

i) it interpolates the corresponding derivatives of the function f on the vertices of D_h and the value of f on the center of D_h .

ii) $P_{22}f = f, \forall f \in P_2$.

iii) if $f \in C^{3,3}(D_h)$, then the remainder of the interpolation formula

$$f = P_{22}f + R_{22}f \tag{1.9}$$

has the representation

$$(R_{22}f)(x,y) = \psi(x)f^{(3,0)}(\xi,y) + \psi(y)f^{(0,3)}(x,\eta) - \psi(x)\psi(y)f^{(3,3)}(\xi_1,\eta_1),$$

where $\xi, \eta, \xi_1, \eta_1 \in [0,h]$ and $\psi(x) = \frac{1}{24}(2x-h)(2x^2-2hx-h^2)$.

We also have

$$|(R_{22}f)(x,y)| \leq \frac{h^3}{24} M_{30}f + \frac{h^3}{24} M_{03}f + \frac{h^6}{576} M_{33}f.$$

The proof is based on the following decompositions of the identic operator

$$I = B_p^x B_q^y + R_p^x \oplus R_q^y, \quad p,q = 1,2, \quad p = q$$

and on the results of lemmas 1.2,

Remark 1. Analogous formulas can be obtained using the operators

$$P_{12} = B_1^x B_2^y \text{ or } P_{21} = B_2^x B_1^y.$$

THEOREM 2. *A. If there exist $f^{(1,0)}(h,y), f^{(0,1)}(x,h), \forall x,y \in [0,h]$, then the operator $S_{11} = B_1^x \oplus B_1^y$, i. e. $(S_{11}f)(x,y) = f(x,0) + f(0,y) - f(0,0) + x[f^{(1,0)}(h,y) - f^{(1,0)}(h,0)] + y[f^{(0,1)}(x,h) - f^{(0,1)}(0,h)] - xyf^{(1,1)}(h,h)$ has the properties*

i) $(S_{11}f)(x,0) = f(x,0), (S_{11}f)(0,y) = f(0,y).$

$$(S_{11}f)^{(1,0)}(h,y) = f^{(1,0)}(h,y),$$

$$(S_{11}f)^{(0,1)}(x,h) = f^{(0,1)}(x,h), \quad \forall x,y \in [0,h].$$

ii) $S_{11}f = f, \forall f \in P_3$.

iii) if $f \in C^{2,2}(D_h)$, then for the remainder term of the blending interpolation formula

$$f = S_{11}f + \tilde{R}_{11}f, \tag{1.10}$$

where $\tilde{R}_{11} = R_1^x R_1^y$, we have

$$(\tilde{R}_{11}f)(x,y) = xy \left(\frac{x}{2} - h \right) \left(\frac{y}{2} - h \right) f^{(2,2)}(\xi,\eta), \quad \xi,\eta \in [0,h]$$

and

$$|(\tilde{R}_{11}f)(x, y)| \leq \frac{h^4}{2} M_{22}f, \quad \forall (x, y) \in D_h.$$

B. If there exist $f^{(1,0)}(0, y)$, $f^{(0,1)}(x, 0)$, $f^{(1,0)}(h, y)$, $f^{(0,1)}(x, h)$, $\forall x, y \in [0, h]$ then the operator $S_{22} = B_2^x \oplus B_2^y$ possesses the properties

i) $S_{22}f$ interpolates the function f on

$$\left\{ (x, y) \mid (x, y) \in \mathbb{R}^2, x = \frac{h}{2}, 0 \leq y \leq h \right\} \cup \left\{ (x, y) \mid (x, y) \in \mathbb{R}^2, y = \frac{h}{2}, 0 \leq x \leq h \right\}$$

and the corresponding normal derivatives on the D_h edges.

ii)

$$S_{22}f = f, \quad \forall f \in \mathbf{P}_3$$

iii) if $f \in C^{3,3}(D_h)$, the remainder term of the blending interpolation formula

$$f = S_{22}f + [\tilde{R}_{22}f]$$

has the representation

(1.11)

$$(\tilde{R}_{22}f)(x, y) = \psi(x)\psi(y)f^{(3,3)}(\xi, \eta), \quad \xi, \eta \in [0, h]$$

and

$$|(\tilde{R}_{22}f)(x, y)| \leq \frac{h^6}{576} M_{33}f, \quad \forall (x, y) \in D_h.$$

The proof follows from the above lemmas and the identity decompositions

$$I = B_p^x \oplus B_q^y + R_p^x R_q^y, \quad p, q = 1, 2, p \neq q.$$

Remark 2. Analogous results are obtained taking other combinations of the operators B_1 and B_2 .

Remark 3. The approximation order of a blending interpolation formula is the product of the approximation order of the corresponding unidimensional operators while the approximation order of the punctual interpolation formula is the minimum of these orders. For example, $(R_{11}f)(x, y) = 0(h^2)$ and $(\tilde{R}_{11}f)(x, y) = 0(h^4)$. On the other hand, a punctual interpolation formula uses a finite set of information about the function f while a blending interpolation formula implies the informations about f on a infinite set of points, i.e. it is not a numerical approximation formula. This deficiency can be eliminated by applying new operators to those terms which contain functions of a variable, such that the approximation order be preserved.

As an example, one considers the formula (1.10), whose approximation order is 4. In order to preserve the approximation order, let us use in the second level of approximation Lagrange's operator L_3 corresponding to the nodes $0, h/3, 2h/3, h$.

One obtains

$$f = Pf + Rf$$

where

$$P = B_1^2 L_3^2 + L_3^2 B_1^2 - B_1^2 B_1^2$$

and

$$R = B_1^2 R_3^2 + B_1^2 R_3^2 + \tilde{R}_{11},$$

i.e.

$$(Pf)(x, y) = \sum_{i=0}^3 \{l_i(y) [f(0, y_i) + x f^{(1,0)}(h, y_i)] + l_i(x) [f(x_i, 0) + y f^{(0,1)}(x_i, h)]\} - \\ - f(0,0) - x f^{(1,0)}(h,0) - y f^{(0,1)}(0,h) - x y f^{(1,1)}(h,h)$$

where l_i are the fundamental Lagrange interpolation polynomials.

It is easily seen that

$$(Rf)(x, y) = 0(h^4), \quad \forall (x, y) \in D_h.$$

2. Interpolation formulas on triangle. THEOREM 3. *If $f: T_h \rightarrow \mathbf{R}$ and there exist $f^{(1,0)}(h, 0)$, $f^{(0,1)}(0, h)$, $f^{(1,0)}\left(\frac{h}{2}, \frac{h}{2}\right)$, $f^{(0,1)}\left(\frac{h}{2}, \frac{h}{2}\right)$ then the operator defined by*

$$(Pf)(x, y) = \frac{(h-x-y)}{h^2} f(0,0) + \frac{x(2h-x-h)}{h^2} f(h,0) + \frac{y(2h-x-y)}{h^2} f(0,h) - \\ - \frac{x(h-x)}{h} f^{(1,0)}(h,0) - \frac{y(h-y)}{h} f^{(0,1)}(0,h) + \frac{xy}{h} (f^{(1,0)} + f^{(0,1)})\left(\frac{h}{2}, \frac{h}{2}\right) \quad (2.1)$$

possesses the properties

$$\text{i) } (Pf)(V_i) = f(V_i), \quad i = \overline{0,2}; \quad (Pf)^{(1,0)}(V_1) = f^{(1,0)}(V_1), \\ (Pf)^{(0,1)}(V_2) = f^{(0,1)}(V_2), \quad \frac{\partial Pf}{\partial n}\left(\frac{h}{2}, \frac{h}{2}\right) = \frac{\partial f}{\partial n}\left(\frac{h}{2}, \frac{h}{2}\right)$$

where $V_0 = (0,0)$, $V_1 = (h, 0)$, $V_2 = (0, h)$ and $\frac{\partial}{\partial n}$ is the normal derivative.

$$\text{ii) } Pf = f, \quad \forall f \in \mathbf{P}_2.$$

iii) if $f \in C^3(T_h)$, then for the remainder term of the formula

$$f = Pf + Rf$$

we have

$$|(Rf)(x, y)| \leq \left[\frac{27 + 7\sqrt{21}}{1728} (M_{30}f + M_{03}f) + \frac{35 + 13\sqrt{13}}{1728} M_{12}f + \frac{1}{8} M_{21}f \right] h^3.$$

Proof. The first two assertions follow by a direct verification. For the remainder term, using Peano theorem, one obtains

$$(Rf)(x,y) = \int_0^h K_{30}(x,y; s)f^{(3,0)}(s,0) ds + \int_0^h K_{03}(x,y; t)f^{(0,3)}(0,t) dt + \int_0^h K_{12}(x,y; t)f^{(1,2)}(0,t) dt + \iint_{T_h} K_{21}(x,y; s,t)f^{(2,1)}(s,t) ds dt$$

where

$$K_{30}(x,y; s) = \frac{(x-s)_+^2}{2} - \frac{x(h-s)}{2h^2} [(2h-x-y)(h-s) - 2h(h-x)] - \frac{xy}{2h} \left(\frac{h}{2} - s\right)_+$$

$$K_{03}(x,y; t) = K_{30}(y,x; t)$$

$$K_{12}(x,y; t) = x(y-t)_+ - \frac{xy(h-t)}{h} \left(\frac{h}{2} - t\right)_+^0$$

$$K_{21}(x,y; s,t) = (x-s)_+(y-t)_+^0 - \frac{xy}{h} \left(\frac{h}{2} - s\right)_+ \left(\frac{h}{2} - t\right)_+^0.$$

The functions K_{30} and K_{03} do not change the sign on $T_h \times [0, h]$. Hence, by mean value theorem, one obtains

$$(Rf)(x,y) = \varphi(x,y)f^{(3,0)}(\xi,0) + \varphi(y,x)f^{(0,3)}(0,\eta) + \int_0^h K_{12}(x,y; t)f^{(1,2)}(0,t) dt + \iint_{T_h} K_{21}(x,y; s,t) f^{(2,1)}(s,t) ds dt,$$

$$\xi, \eta \in [0, h],$$

where

$$\varphi(x,y) = \frac{x[4(x-h)^2 + hy]}{24} \text{ and } \max_{T_h} |\varphi(x,y)| = \frac{27 + 7\sqrt{21}}{1721}.$$

It follows that

$$|(Rf)(x,y)| \leq \frac{27 + 7\sqrt{21}}{1721} h^3 (M_{30}f + M_{03}f) + M_{12}f \int_0^h |K_{12}(x,y; t)| dt + M_{21}f \iint_{T_h} |K_{21}(x,y; s,t)| ds dt.$$

Taking into account that

$$\int_0^h |K_{12}(x, y; t)| dt \leq \frac{35 + 13\sqrt{13}}{1728} h^3, \quad \iint_{T_h} |K_{21}(x, y; s, t)| ds dt \leq \frac{h^3}{8}$$

the proof follows.

THEOREM 4. Let be $f: T_h \rightarrow \mathbb{R}$ and P_1, P_2 operators defined by

$$(P_1 f)(x, y) = f(0, 0) + x f^{(1,0)}\left(\frac{hx}{x+y}, \frac{hy}{x+y}\right) + y f^{(0,1)}\left(\frac{hx}{x+y}, \frac{hy}{x+y}\right)$$

$$(P_2 f)(x, y) = f(x, 0) + f(0, y) - f(0, 0).$$

If there exist: $f^{(1,0)}, f^{(0,1)}$ on the hypotenuse of T_h , $f^{(1,0)}(x, 0)$, $x \in [0, h]$ and $f^{(0,1)}(0, y)$, $y \in [0, h]$, then the operator $P = P_1 \oplus P_2$, i.e.

$$(Pf)(x, y) = f(x, 0) + f(0, y) - f(0, 0) + x \left[f^{(1,0)}\left(\frac{hx}{x+y}, \frac{hy}{x+y}\right) - f^{(1,0)}\left(\frac{hx}{x+y}, 0\right) \right] + \\ + y \left[f^{(0,1)}\left(\frac{hx}{x+y}, \frac{hy}{x+y}\right) - f^{(0,1)}\left(0, \frac{hy}{x+y}\right) \right]$$

possesses the properties:

i) $(Pf)(x, 0) = f(x, 0)$, $x \in [0, h]$

$(Pf)(0, y) = f(0, y)$, $y \in [0, h]$

$$\frac{\partial Pf}{\partial r} \left(\frac{hx}{x+y}, \frac{hy}{x+y} \right) = \frac{\partial f}{\partial r} \left(\frac{hx}{x+y}, \frac{hy}{x+y} \right), \quad x, y \in [0, h]$$

where r is the direction of the position vector of $M\left(\frac{hx}{x+y}, \frac{hy}{x+y}\right)$.

ii) $Pf = f$, $\forall f \in P_1$.

iii) if $f \in C^{1,1}(T_h)$, then $Rf = f - Pf$ has the expression

$$(Rf)(x, y) = xyf^{(1,1)}(\xi, \eta), \quad (\xi, \eta) \in T_h \quad (2.2)$$

and

$$|(Rf)(x, y)| \leq \frac{h^2}{4} M_{11} f, \quad \forall (x, y) \in T_h. \quad (2.3)$$

The proof follows easily. For the remainder we have

$$(Rf)(x, y) = \iint_T K_{11}(x, y; s, t) f^{(1,1)}(s, t) ds dt$$

where

$$K_{11}(x, y; s, t) = (x - s)_+^0 (y - t)_+^0.$$

By the mean value theorem, it follows (2.2), and $\max_{T_h} (xy) = \frac{h^2}{4}$ implies (2.3).

REFERENCES

1. Barnhill, R. E., Birkhoff, G., Gordon, W. J., *Smooth interpolation in triangles*, J. Approx. Theory, **8** (1973) 114–128.
2. Barnhill, R. E., Mansfield, L., *Error bounds for smooth interpolation in triangles*, J. Approx. Theory, **11** (1974), 306–318.
3. Blaga, P., Coman, Gh., *On some bivariate spline operators*, (Math.) L'analyse numérique et la théorie de l'approximation, **8**, 2 (1979), 143–153.
4. Böhmmer, K., Coman, Gh., *Smooth interpolation schemes in triangles with error bounds*, Mathematica, **18** (41) (1976), 15–27.
5. Coman, Gh., *Multivariate approximation schemes and the approximation of linear functionals*, Mathematica, **16** (39) (1974), 229–249.
6. Gordon, W. J., *Distributive lattices and the approximation of multivariate functions*, in *Approximation with special emphasis on spline functions* (ed. Schoenberg, I. J.), Academic Press, New York-London, 1969, 223–277.
7. Nielson, G. M., Thomas, D. H., Wixom, J. A., *Interpolation in triangles*, Bull. Austral. Math. Soc., **20** (1979), 115–130.
8. Sard, A., *Linear Approximation*, A.M.S., Providence, R.I. 1963.
9. Stancu, D. D., *The remainder of certain linear approximation formulas in two variables*, SIAM J. Numer. Anal., **1** (1964), 137–163.
10. Ionescu, V. D., *Diferențe divizate*, Ed. Academiei, București, 1978.

FORMULE DE INTERPOLARE DE TIP BIRKHOFF PENTRU FUNCȚII DE
MAI MULTE VARIABILE

(R e z u m a t)

În această lucrare sînt construite formule de interpolare punctuală, respectiv blending pentru funcții de mai multe variabile pe domenii rectangulare și pe simplexe, folosind îndeosebi operatori de interpolare de tip Birkhoff. Se insistă, în primul rînd, asupra unor formule simple din punct de vedere al aplicațiilor.

Profesorului D. V. Ionescu
la a 80-a aniversare

ASUPRA UNEI METODE VARIATIONALE CU POTENȚIAL LOCAL
PENTRU MIȘCAREA UNUI FLUID VÎSCOS INCOMPRESIBIL;
ÎN CONDUCTE CIRCULARE

PETRE BRĂDEANU

1. **Construirea unui potențial local pentru mișcarea staționară în conducte circulare.** Se consideră un fluid incompresibil cu viscozitatea μ și conductibilitatea termică λ variabile (dependente de temperatura fluidului) în mișcare axial-simetrică pe traiectorii rectilinii în conducte cilindrice circulare (mișcare Poiseuille). Ecuațiile mișcării, considerată nestaționară și cu gradient longitudinal de temperatură, sînt scrise în forma (mișcări lente)

$$\rho r \frac{\partial u}{\partial t} = -r \frac{\partial p}{\partial z} + \frac{\partial}{\partial r} \left(r\mu \frac{\partial u}{\partial r} \right), \quad \text{în } \Omega_1 \quad (1)$$

$$\rho r c_p \frac{\partial T}{\partial t} = -\rho r c_p u \frac{\partial T}{\partial z} + r\mu \left(\frac{\partial u}{\partial r} \right)^2 + \frac{\partial}{\partial r} \left(r\lambda \frac{\partial T}{\partial r} \right), \quad \text{în } \Omega_1 \quad (2)$$

$$(\Omega_1 = \Omega \times (0, T) \text{ cu } \Omega = \{(r, z) \mid 0 \leq R_1 \leq r \leq R_2, 0 \leq z \leq z_0\})$$

$$(u \geq 0, T > 0, \mu > 0, \lambda > 0 \text{ în } \Omega_1)$$

unde (r, z, φ) sînt coordonatele cilindrice, $u(r, z, t)$ — viteza fluidului în direcția axei conductei (Oz), $T(r, z, t)$ — temperatura absolută a fluidului, $p(z, t)$ — presiunea, $\rho (= \text{const.})$ — densitatea, c_p — căldura specifică (pentru fluidul vîscos incompresibil).

Funcțiile principale necunoscute sînt viteza $u(r, z, t)$ și temperatura $T(r, z, t)$; celelalte mărimi se consideră cunoscute.

Pentru a deduce potențialul local — o funcțională variațională de minim care se asociază acestor ecuații — se procedează, în mod formal, după cum urmează.

Se înmulțește (1) cu $-2 \partial u / \partial t$ și (2) cu $-(1/T) \partial T / \partial t$ și se construiește funcția nepozitivă (locală)

$$\begin{aligned} \psi = & -2 \frac{\rho r}{T} \left(\frac{\partial u}{\partial t} \right)^2 - \frac{\rho r c_p}{T} \left(\frac{\partial T}{\partial t} \right)^2 = -\frac{\partial}{\partial r} \left(2\mu r \frac{\partial u}{\partial r} \frac{\partial u}{\partial t} + \lambda r \frac{\partial T}{\partial r} \cdot \frac{1}{T} \left[\frac{\partial T}{\partial t} \right] \right) + \\ & + 2\mu r \frac{\partial u}{\partial r} \frac{\partial}{\partial t} \left(\frac{\partial u}{\partial r} \right) + \lambda r \frac{\partial T}{\partial r} \frac{\partial}{\partial r} \left(\frac{1}{T} \frac{\partial T}{\partial t} \right) + 2r \frac{\partial p}{\partial z} \frac{\partial u}{\partial t} + \\ & + \frac{\rho r c_p}{T} \frac{\partial T}{\partial z} \frac{\partial T}{\partial t} - \frac{\mu r}{T} \left(\frac{\partial u}{\partial r} \right)^2 \frac{\partial T}{\partial t} \leq 0 \end{aligned} \quad (3)$$

În expresia funcției ψ să facem următoarele modificări :

$$\begin{aligned} \frac{\partial}{\partial r} \left(\frac{1}{T} \frac{\partial T}{\partial t} \right) &= -\frac{1}{T^2} \frac{\partial T}{\partial r} \frac{\partial T}{\partial t} + \frac{1}{T} \frac{\partial}{\partial t} \left(\frac{\partial T}{\partial r} \right) = \frac{\partial}{\partial t} \left(\frac{1}{T} \frac{\partial T}{\partial r} \right), \\ \lambda \frac{\partial T}{\partial r} \frac{\partial}{\partial r} \left(\frac{1}{T} \frac{\partial T}{\partial t} \right) &= \lambda T \cdot \frac{1}{T} \frac{\partial T}{\partial r} \frac{\partial}{\partial t} \left(\frac{1}{T} \frac{\partial T}{\partial r} \right) = \frac{1}{2} \lambda T \frac{\partial}{\partial t} \left(\frac{1}{T} \frac{\partial T}{\partial r} \right)^2, \\ 2\mu \frac{\partial u}{\partial r} \frac{\partial}{\partial t} \left(\frac{\partial u}{\partial r} \right) - \frac{\mu}{T} \left(\frac{\partial u}{\partial r} \right)^2 \frac{\partial T}{\partial t} &= \mu T \frac{\partial}{\partial t} \left[\frac{1}{T} \left(\frac{\partial u}{\partial r} \right)^2 \right]. \end{aligned} \quad (4)$$

Să considerăm, acum, funcția ($d\tau = r dr d\varphi dz$)

$$F(t) = \iiint_{\Omega} \frac{1}{r} \psi(r, z, t) d\tau = 2\pi \int_{R_1}^{R_2} \int_0^{z_0} \psi(r, z, t) dr dz \leq 0. \quad (5)$$

Se substituie funcția (3), ținând seama de identitățile (4), în (5), se presupune că mișcarea are condiții la limită independente de timp pe suprafața conductei (unde, potrivit aderenței fluidului viscos la suprafața rigidă, viteza fluidului este nulă) și, aplicînd formula lui Green, se obține

$$\begin{aligned} F(t) &= 2\pi \int_0^{z_0} \int_{R_1}^{R_2} \left\{ \mu T \frac{\partial}{\partial t} \left[\frac{1}{T} \left(\frac{\partial u}{\partial r} \right)^2 \right] + \frac{1}{2} \lambda T \frac{\partial}{\partial t} \left(\frac{1}{T} \frac{\partial T}{\partial r} \right)^2 + \right. \\ &\quad \left. + 2 \frac{\partial p}{\partial z} \frac{\partial u}{\partial t} + \rho c_p \frac{u}{T} \frac{\partial T}{\partial z} \frac{\partial T}{\partial t} \right\} r dr dz \leq 0 \end{aligned}$$

Să presupunem că starea nestaționară este foarte aproape de o stare de mișcare staționară cu parametrii u_0 , T_0 , μ_0 , λ_0 astfel că pot avea loc următoarele aproximații ale coeficienților derivate ∂t :

$$\lambda T \approx \lambda_0 T_0, \quad \mu T \approx \mu_0 T_0, \quad \frac{\partial p}{\partial z} \approx \frac{\partial p_0}{\partial z} \text{ etc.} \quad (6')$$

Atunci, funcția $F(t)$, deoarece u_0 , T_0 etc. nu depind de timpul t , se poate reduce la forma

$$F(t) = 2\pi \frac{\partial}{\partial t} J(u, T; u_0, T_0) \leq 0$$

unde $J : C^1[\Omega] \rightarrow \mathbb{R}^1$ dată prin formula

$$\begin{aligned} J(u, T; u_0, T_0) &= \int_{R_1}^{R_2} \int_0^{z_0} \left[\frac{\lambda_0 T_0}{2T^2} \left(\frac{\partial T}{\partial r} \right)^2 + \frac{\mu_0 T_0}{T} \left(\frac{\partial u}{\partial r} \right)^2 + 2 \frac{\partial p}{\partial z} u + \right. \\ &\quad \left. + \rho c_p \frac{u_0}{T_0} \frac{\partial T_0}{\partial z} T \right] r dr dz \end{aligned} \quad (8)$$

este o funcțională care descrește în raport cu timpul devenind minimă pentru mișcarea staționară, adică atunci cînd $u = u_0$, $T = T_0$; funcționala J este po-

tențialul local asociat ecuațiilor (1) – (2) corespunzătoare regimului staționar de mișcare.

Prin urmare, avem

$$\delta_u J(u, T; u_0, T_0) = 0, \quad \delta_T J(u, T; u_0, T_0) = 0$$

cu condițiile complementare $u = u_0$, $T = T_0$, unde variația are loc numai în raport cu u și, respectiv, T ; u_0 și T_0 se consideră funcții fixate (variațional), date de ecuațiile staționare (1) – (2) cu $\partial/\partial t = 0$.

Observație. Se poate arăta că ecuațiile extremalelor u și T pentru funcționala J sînt chiar ecuațiile (1) – (2) cu $\partial/\partial t = 0$. În acest scop se folosesc ecuațiile lui Euler-Lagrange

$$\frac{\partial}{\partial r} \left(\frac{\partial \Phi}{\partial \alpha_r} \right) + \frac{\partial}{\partial z} \left(\frac{\partial \Phi}{\partial \alpha_z} \right) - \frac{\partial \Phi}{\partial \alpha} = 0 \text{ cu } \alpha = u; T, \quad (8')$$

unde Φ este funcția de sub semnul integralei în (8) iar indicii r și z notează derivate parțiale. După ce se calculează derivatele parțiale respective și se fac substituțiile în (8') se aplică condițiile $u = u_0$, $T = T_0$, $\mu = \mu_0$ etc.

Calculul efectuat mai sus și potențialul local (8) corespund la mai multe tipuri de mișcări staționare ale unui fluid viscos cu conductibilitate termică în conducte circulare:

– Mișcare staționară în regiunea de intrare între doi cilindri coaxiali de raze R_1 și R_2 cu ecuațiile și condițiile

$$(1) - (2) \text{ cu } \partial/\partial t = 0$$

$$u(r, 0) = \tilde{u}(r), \quad u(R_1, z) = u(R_2, z) = 0, \quad u(r, z_0) = u_0(r);$$

$$T(r, 0) = \tilde{T}(r), \quad T(R_1, z) = T_{w1}, \quad T(R_2, z) = T_{w2} \text{ (sau flux termic dat).}$$

Potențialul local este funcționala (8).

– Mișcare staționară complet dezvoltată ($z \rightarrow \infty$) între doi cilindri coaxiali de raze R_1 și R cu ecuațiile și condițiile

$$(1) - (2) \text{ cu } \frac{\partial}{\partial t} = 0, \quad \frac{\partial}{\partial z} = 0$$

$$u(R_1) = u(R_2) = 0; \quad T(R_1) = T_{w1}, \quad T(R_2) = T_{w2}$$

(condițiile pentru temperatură pot fi specificate și în raport cu fluxul termic pe suprafețele cilindrilor). Potențialul local va fi funcționala (8) în care se elimină derivarea în raport cu z (ultimul termen) și de asemenea integrarea în raport cu z .

– Mișcarea staționară în regiunea de intrare a unei conducte circulare și mișcare staționară complet dezvoltată într-o conductă circulară (fără gradient de temperatură în direcția conductei). Studiem ultima mișcare considerînd că coeficienții μ și λ sînt liniar dependenți de temperatura fluidului.

2. Mișcare Poiseuille cu viscozitate și conductivitate termică variabile. Această mișcare este descrisă, după (1) — (2), de ecuațiile diferențiale ordinare neliniare de forma (mișcare Poiseuille):

$$\begin{aligned} \frac{d}{dr} \left(\mu r \frac{du}{dr} \right) &= r \frac{dp}{dz}, \quad \frac{d}{dr} \left(\lambda r \frac{dT}{dr} \right) = - \mu r_1 \left(\frac{du}{dr} \right)^2, \quad 0 < r < R \\ u(0) &= u_m, \quad u(R) = 0; \quad T(0) = T_m, \quad T(R) = T_w \\ \left(\frac{\partial u}{\partial r} \right)(0) &= \left(\frac{\partial T}{\partial r} \right)(0) - \text{condiție de simetrie} \end{aligned} \quad (9)$$

cu

$$\begin{aligned} \mu(T) &= \mu^* [1 + \tilde{\alpha} (T - T^*)], \quad \lambda(T) = \lambda^* [1 + \tilde{\beta} (T - T^*)]; \\ \frac{dp}{dz} &= \text{const} = - \frac{\Delta p}{l} < 0, \quad (\Delta p = p^0 - p_l > 0), \end{aligned} \quad (10)$$

T_w și u_w — const. (valori necunoscute), $T_w = \text{const}$ (valoare dată) ($R =$ raza conductei), unde $u(r)$ — viteza longitudinală în conductă și $T(r)$ — temperatura absolută a fluidului sînt funcțiile necunoscute, continue și pozitive pe $[0, R]$, cu $u(R) = 0$ și $T > 0$.

Potențialul local al acestei mișcări staționare este dat de funcționala (8) în care se elimină variabila z (adică, integrala după z și $\partial/\partial z$).

Se trece la variabile adimensionale punînd

$$\begin{aligned} r &= RY, \quad u = U \left(\frac{\lambda^* T_w}{\mu^*} \right)^{1/2}, \quad T = \theta T_w, \\ \gamma &= - \frac{\Delta p}{l} \frac{R^3}{(\mu^* \lambda^* T_w)^{1/2}} < 0, \quad \alpha = \tilde{\alpha} T_w, \quad \beta = \tilde{\beta} T_w. \end{aligned}$$

Potențialul local al acestei mișcări staționare, în noile variabile, are forma

$$\begin{aligned} J(U, \theta; \theta_0) &= \int_0^1 \left\{ [1 + \beta (\theta^0 - \theta^*)] \frac{\theta_0}{2\theta^2} \left(\frac{d\theta}{dY} \right)^2 + \right. \\ &\quad \left. + [1 + \alpha (\theta_0 - \theta^*)] \frac{\theta_0}{\theta} \left(\frac{dU}{dY} \right)^2 + 2\gamma U \right\} Y dY \end{aligned} \quad (11)$$

definită pe subspațiul

$$\begin{aligned} V &= \{U, \theta \in C^1 [0, 1] \mid U(1) = 0, U(0) = U_m > 0; \theta(1) = 1, \theta(0) = \theta_m; \\ &\quad U'(0) = \theta'(0) = 0 \text{ simetrie} \} \end{aligned} \quad (11')$$

Potențialul local (11), în cazul $\beta = 0$ este introdus prin alte procedee (de natură fizică) în lucrările [1] și [2].

Pentru problema de minim a funcționalei J se încearcă, din subspațiul V , soluțiile

$$U(Y) = b(1 - Y^2), \theta(Y) = 1 + a(1 - Y^4) \quad (12)$$

unde a și b sînt două constante necunoscute, care devin aproximații pentru soluțiile exacte ale problemei la limită diferențială considerată inițial. Se determină constantele a și b cu condițiile de staționaritate ale funcționalei

$$\begin{aligned} \left. \frac{\partial}{\partial b} J(U(b), \theta(a); \theta_0) \right|_{\theta_0=1} &= 0, \\ \left. \frac{\partial}{\partial a} J(U(b), \theta(a); \theta_0) \right|_{\theta_0=1} &= 0. \end{aligned} \quad (13)$$

Se obțin, pentru a și b , ecuațiile ($' = d/dY$)

$$2 \int_0^1 \left[1 + \alpha(1 - \theta^*) U' \frac{dU'}{db} + \gamma \frac{dU}{db} \right] Y dY = 0 \quad (14)$$

$$\int_0^1 \left\{ [1 + \beta(\theta - \theta^*)] \left[\frac{\theta'}{\theta} \frac{d\theta'}{da} - \left(\frac{\theta'}{\theta} \right)^2 \frac{d\theta}{da} \right] - [1 + \alpha(\theta - \theta^*)] \frac{U'^2}{\theta} \frac{d\theta}{da} \right\} Y dY = 0$$

Pentru rezolvarea acestui sistem, ca și în celelalte metode variaționale aproximative, integralele definite:

$$\begin{aligned} I_1 &= \int_0^1 \frac{\theta'}{\theta} \frac{d\theta'}{da} Y dY = 16a \int_0^1 \frac{Y^2 dY}{1 + a(1 - Y^4)} = -4 \left(1 - \frac{1+a}{a} \ln(1+a) \right); \\ \left(I_2 &= \int_0^1 \frac{Y^4 dY}{1 + a(1 - Y^4)} = -\frac{1}{4a^2} \left(\frac{3a+2}{2} - \frac{(1+a)^2}{a} \ln(1+a) \right) \right) \\ I_2(a) &= - \int_0^1 \left(\frac{\theta'}{\theta} \right)^2 \frac{d\theta}{da} Y dY = 4 \left(2 - \frac{a+2}{a} \ln(1+a) \right); \end{aligned} \quad (15)$$

$$I_3(a) = \beta \int_0^1 (\theta - \theta^*) \frac{\theta'}{\theta} \frac{d\theta'}{da} Y dY = 2\beta \left[2a + 2 - \frac{a^2 + 3a + 2}{a} \ln(1+a) \right];$$

$$I_4(a) = -\beta \int_0^1 (\theta - \theta^*) \left(\frac{\theta'}{\theta} \right)^2 \frac{d\theta}{da} Y dY = -2\beta \left[3a + 6 - \frac{a^2 + 6a + 6}{a} \ln(1+a) \right].$$

$$\begin{aligned}
 I_3(a) &= - \int_0^1 [1 + \alpha(\theta - \theta^*)] \frac{U'^2}{0} \frac{d\theta}{da} Y dY = \\
 &= \frac{b^2}{a} (\alpha - 1) - \frac{b^2(\alpha a + 2\alpha - 2)}{2a^2} \ln(1 + a). \\
 &\left(\text{se alege } \theta^* = \frac{1}{2} (1 + \theta_m) = \frac{1}{2} (2 + a) \right)
 \end{aligned}$$

Substituind aceste integrale în sistemul (14) obținem ecuațiile

$$\begin{aligned}
 b &= - \frac{\gamma}{4}, \\
 \frac{1}{a} \ln(1 + a) &= \frac{-4\beta a^2 + 8(1 - 2\beta)a - \frac{\gamma^2}{8}(1 - \alpha)}{-12\beta a^2 + \left(8 - 16\beta + \frac{1}{16} \alpha \gamma^2\right) a - \frac{\gamma^2}{8}(1 - \alpha)} \quad (16)
 \end{aligned}$$

în care α , β și γ pot lua diferite valori în raport cu modul cum se aleg funcțiile $\mu(T)$, $\lambda(T)$, căderea de presiune $\Delta p/l$ și temperatura T_w a conductei.

Să observăm, mai întâi, că ecuația transcendentă (16) are, pentru orice valori (α , β , γ) soluția $a = 0$ care nu convine problemei variaționale.

Dacă $\alpha = 0$ și $\beta = 0$, adică coeficienții μ și λ sînt constanți, ecuația precedentă se reduce la ecuația

$$\ln(1 + a) = a$$

cu soluția $a = 0$ care nu poate fi acceptată. În acest caz problema este liniară — cu coeficienții fizici constanți — și poate fi rezolvată prin cuadraturi elementare.

Soluțiile problemei, în cazul $\alpha = \beta = 0$, sînt (Poiseuille)

$$u(Y) = v_m(1 - Y^2), \quad \theta(Y) = 1 + \frac{\mu v_m^2}{4\lambda T_w} (1 - Y^4) \quad (17)$$

$$\left(v_m = - \frac{d\bar{p}}{dz} \frac{R^2}{4\mu} \text{ și } \frac{\mu v_m^2}{4\lambda T_w} = \left(\frac{\gamma}{8} \right)^2 \right)$$

sau

$$U(Y; \gamma) = - \frac{\gamma}{4} (1 - Y^2), \quad \theta(Y; \gamma) = 1 + \left(\frac{\gamma}{8} \right)^2 (1 - Y^4)$$

Prin urmare, dacă $\alpha = \beta = 0$, potrivit cu notația folosită în soluția de încercare, avem $a = (\gamma/8)^2$ și $b = -\gamma/4$.

Valorile acestor coeficienți, a și b , pentru diferite valori γ sînt date în tabelul I (prima coloană a valorilor lui a și coloana lui b). Rezolvarea ecuației (16) s-a făcut prin procedeul înjumătățirii intervalului. Soluțiile aproximative, pentru a , sînt date în tabelul I împreună cu reziduul (eroarea) corespunzătoare pentru diferite valori ale parametrilor fizici α , β , γ . Tot în tabelul I sînt prezentate și valorile coeficientului b (independent de α și β). Să mai remarcăm, în fine, că

ecuația (16) se reduce, pentru $\beta = 0$ ($\lambda = \text{const}$, conductibilitate termică constantă) la ecuația dată și rezolvată în lucrarea [1]. Tabelul 1 pune în evidență influența dependenței coeficientului de conductibilitate termică asupra distribuției temperaturii în mișcarea Poiseuille. Pentru a estima această influență se poate face comparație cu rezultatele din [1] unde, de exemplu, pentru $\alpha = -0,5$ și $\gamma = -5,0$ ($\beta = 0$) s-a găsit $a = 0,37958$. Tabelul 1 dă valoarea $a = 0,35500$ (cu $\beta = -1$).

Se poate verifica exactitatea soluției, când β este variabil (liniar), prin considerarea soluției pentru $\alpha = 0$ (adică $\mu = \text{const.}$). Într-adevăr, dacă $\alpha = 0$ și β variază liniar cu temperatura, ecuațiile mișcării și energiei, (9), se integrează prin cuadraturi simple. Calcule elementare conduc la soluțiile exacte

$$U(Y) = -\frac{\gamma}{4}(1 - Y^2), \quad (A)$$

$$\theta(Y; \beta, \gamma) = \theta^* + \frac{1}{\beta} \left[-1 + \sqrt{1 + 2\beta \left\{ \left(\frac{\gamma}{8}\right)^2 (1 - Y^4) + (1 - \theta^*) \left[1 + \frac{\beta}{2} (1 - \theta^*) \right] \right\}} \right]$$

Să determinăm, acum, soluția aproximativă (12) în cazul $\alpha = 0$. Dacă, luând $\alpha = 0$, se aleg valorile $\beta = -1/2$ și $\gamma = -4,0$ ecuația (16) are soluția $a = 0,2443$ (cu o eroare de ordinul $3 \cdot 10^{-6}$). Soluția aproximativă $\theta(Y; a)$ dată de (12), în aceste supoziții, va fi

$$\theta_a(Y) = 1 + 0,2443(1 - Y^4) \quad (B)$$

$$(\alpha = 0; \beta = -1/2; \gamma = -4,0; a = 0,2443) \quad (C)$$

Să alegem în soluția exactă (A), ca și în deducerea soluției (B), valoarea $\theta^* = 1 + a/2$. Atunci, soluția exactă (A) cu valorile (C) primește forma

$$\theta_e(Y; -1/2, -4) = 3,12215 - 2\sqrt{1,12588 - 0,25(1 - Y^4)} \quad (D)$$

În tabelul 2 se pot compara valorile aproximative $\theta_a(Y)$, deduse prin metoda variațională aproximativă (pentru $\mu = \text{const.}$) cu valorile exacte θ_e obținute prin integrarea exactă prin cuadraturi a ecuației energiei când β variază liniar cu temperatura (iar $\mu = \text{const.}$). Aproximația este suficient de bună (în special spre peretele conductei), după cum arată și valorile erorii relative $\epsilon_r = |\theta_e - \theta_a|/|\theta_e|$ (în %).

Evident că pe lângă eroarea de calcul ϵ care se introduce în rezolvarea ecuației (16), consemnată în tabelul 1, mai apar și erori în etapele metodei variaționale: prin alegerea tipului de potențial local și adoptarea soluției aproximative simple (aici cu un singur parametru, a pentru θ și b pentru U). Eroarea de aproximație, introdusă prin (12) este evaluată în [1] prin comparație cu rezultatele date de metoda diferențelor finite (în cazul $\beta = 0$). Rezultatele date de cele două metode coincid destul de bine pentru diferite valori γ (considerate și în tabelul 1). Această constatare garantează și acceptarea aproximației, determinată în tabelul 1, pentru soluția exactă a problemei (9) - (10) în care conductibilitatea termică se consideră variabilă liniar cu temperatura (ca și viscozitatea).

Tabel 1

Reziduu	a				b	
	β	0	-1,0	-0,5		-0,5
	α	0	-0,5	-1,0		-2,0
γ						
	-1	0,015625	0,01556	0,015564	0,015525	0,250
ϵ			$1 \cdot 10^{-6}$	$-3 \cdot 10^{-6}$	$3 \cdot 10^{-7}$	
	-2	0,062500	0,06153	0,061543	0,060933	0,500
ϵ			$-5 \cdot 10^{-8}$	$-1 \cdot 10^{-6}$	$-4 \cdot 10^{-7}$	
	-3	0,140625	0,13577	0,135905	0,133050	0,750
ϵ			$-2 \cdot 10^{-7}$	$-8 \cdot 10^{-7}$	$3 \cdot 10^{-7}$	
	-4	0,250000	0,234995	0,235600	0,227436	1,000
ϵ			$3 \cdot 10^{-6}$	$8 \cdot 10^{-6}$	$-2 \cdot 10^{-7}$	
	-5	0,390626	0,35500	0,356967	0,339264	1,250
ϵ			$4 \cdot 10^{-6}$	$-1 \cdot 10^{-6}$	$1 \cdot 10^{-7}$	

Tabel 2

Y	0_a	0_e	$\epsilon_r, \%$
0	1,2443	1,250381	0,5
1/4	1,243346	1,249934	0,5
1/2	1,229031	1,233769	0,4
3/4	1,167002	1,167687	0,06
1	1	1	0

BIBLIOGRAFIE

1. Hays, D. F., *An Extended Variational Method Applied To Poiseuille Flow: Temperature Dependent Viscosity*, Int. J. Heat Mass Transfer, 9 (1966), 165-170.
2. Schechter, R. S., *The Variational Method In Engineering*, Mc-Hill Book Comp., New-York, 1967 (trad. în l. rusă, Izd. Mir, Moskva, 1971).
3. Finlayson, B. A., *The Method of Weighted Residuals and Variational Principles*, Acad. Press, 1972.
4. Brădeanu, P., *Mecanica fluidelor*, Ed. tehnică, București, 1973.

SUR UNE MÉTHODE VARIATIONNELLE A POTENTIEL LOCAL POUR L'ÉCOULEMENT
D'UN FLUIDE INCOMPRESSIBLE VISQUEUX DANS LES TUBES CYLINDRIQUES

(R é s u m é)

Dans le présent travail on déduit, par un procédé formel, des potentiels locaux (les fonctionnelles variationnelles (8), (10)) d'un mouvement fluide incompressible visqueux lent, à travers un tube cylindrique (l'écoulement Poiseuille), en supposant que le gradient longitudinal de la température est non nul, la viscosité μ et la conductivité thermique λ de fluide dépendent linéairement de la température.

On cherche pour le problème variationnel de la détermination de la vitesse U (et u) et de la température θ (et T), le long du rayon du tube $r = RY$, une solution approchée simple, (12), à un paramètre (a et, respectivement, b) dans l'espace V , (11'). On déduit, pour a et b , les équations (16). L'équation transcendante (16) est résolue par la méthode de bipartition: les solutions approchées, avec le résidu ϵ (c'est-à-dire l'erreur) obtenu par substitution, sont données dans le Tableau 1.

L'exactitude des résultats obtenus, pour le problème hydrothermodynamique, peut être vérifiée par comparaison avec les résultats du travail [1] et ceux obtenus en utilisant l'intégration exacte, (A), dans le cas $\alpha = 0$ et $\beta \neq 0$, (10). Le Tableau 2 consigne les valeurs exactes θ_e et approchées θ_a de la température θ , données par les formules (B) et (D).

Profesorului D. V. Ionescu
la a 80-a aniversare

NOI PROCEDEE DE INTEGRARE NUMERICĂ A ECUAȚIILOR DIFERENȚIALE DE ORDINUL ÎNȚII

A. COȚIU

În prima parte a acestei lucrări se dă o nouă generalizare relativă la transformarea lui E. F e h l b e r g [5], pentru integrarea numerică a ecuațiilor diferențiale de ordinul întâi.

Ținându-se seamă de transformarea obținută, în partea a doua a lucrării se arată cum se pot stabili procedee de ordinul 7 de exactitate [1], pe trei noduri, relative la integrarea numerică a ecuațiilor diferențiale de ordinul întâi. Metoda de lucru aplicată în această parte a lucrării, a mai fost folosită de autor [2], [3], [4], și de aceea nu sînt prezentate, în mod detaliat, toate calculele. Această metodă, în literatura de specialitate, este cunoscută sub denumirea de *metoda lui Runge-Kutta*, și se datorește lui C. R u n g e [9] și W. K u t t a [8]. Preocupări de această natură, la noi în țară, au fost inițiate și susținute de D. V. I o n e s c u [6], [7].

1. Să considerăm ecuația diferențială de ordinul întâi

$$z' = \varphi(x, z), \quad (1)$$

și fie $z(x)$ soluția ei, care satisface la condiția inițială

$$z(x_0) = z_0. \quad (2)$$

Presupunem că sînt satisfăcute condițiile care asigură existența și unicitatea soluției $z(x)$, pe intervalul $[x_0, x]$, unde $x = x_0 + h$.

În locul funcției $z(x)$, soluția ecuației diferențiale (1), cu condiția inițială (2), să introducem, printr-o transformare, o nouă funcție $y(x)$, astfel încît :

a) $y(x)$ să fie soluție a ecuației diferențiale transformate

$$y' = f(x, y); \quad (3)$$

b) $y(x)$ să satisfacă la aceeași condiție inițială

$$y(x_0) = y_0 = z_0; \quad (4)$$

c) soluția $y(x)$ și funcția $f(x, y)$, să satisfacă pe nodul x_0 , la condițiile

$$y'_0 = 0, \quad y''_0 = 0, \quad (5)$$

$$(f_y)_0 = 0, \quad (f''_{xy})_0 = 0, \quad (f'''_{x^2y})_0 = 0. \quad (6)$$

Se arată că relațiile (5) atrag după ele condiția

$$(f'_x)_0 = 0. \quad (7)$$

Se verifică ușor că condițiile (4) și (5) sînt satisfăcute, dacă între funcțiile $z(x)$ și $y(x)$ avem relația

$$z = \theta(x, y) = y + z'_0(x - x_0) + \frac{1}{2} z''_0(x - x_0)^2 + A(x - x_0)(y - y_0) + B(x - x_0)^2(y - y_0) + C(x - x_0)^3(y - y_0), \quad (8)$$

oricare ar fi constantele A, B, C .

Din relația (8), prin derivare în raport cu x , și ținînd seamă de egalitățile (1) și (3), rezultă

$$\varphi(x, z) = [1 + A(x - x_0) + B(x - x_0)^2 + C(x - x_0)^3] f(x, y) + z'_0 + z''_0(x - x_0) + A(y - y_0) + 2B(x - x_0)(y - y_0) + 3C(x - x_0)^2(y - y_0). \quad (9)$$

Prin raționamente și calcule analoage cu cele din lucrările [2], [3], [4], [5], se obțin următoarele valori pentru constantele A, B și C :

$$A = (\varphi'_x)_0, \quad B = \frac{1}{2} [(\varphi''_{xz})_0 + (\varphi'_z)_0^2], \\ C = \frac{1}{6} [(\varphi'''_{x^2z})_0 + 3(\varphi'_z)_0(\varphi''_{xz})_0 + (\varphi'_z)_0^3]. \quad (10)$$

Din egalitatea (9), în care A, B și C sînt dați de relațiile (10), obținem expresia funcției $f(x, y)$, care figurează în ecuația diferențială transformată (3):

$$f(x, y) = \frac{1}{1 + A(x - x_0) + B(x - x_0)^2 + C(x - x_0)^3} \{ \varphi[x, \theta(x, y)] - z'_0 - z''_0(x - x_0) - A(y - y_0) - 2B(x - x_0)(y - y_0) - 3C(x - x_0)^2(y - y_0) \}, \quad (11)$$

unde $\theta(x, y)$ este dat de egalitatea (8). Relația (8), în care A, B și C sînt dați de (10), definește transformarea pe care o avem în vedere.

Din cele arătate mai sus rezultă că integrarea ecuației diferențiale (1), cu condiția inițială (2), se reduce, prin transformarea (8), la integrarea ecuației (3), cu condiția inițială (4), unde funcția $f(x, y)$ din membrul al doilea al ecuației transformate (3), este dată de relația (11), constantele A, B și C , fiind date de (10).

Soluția $y(x)$ și funcția $f(x, y)$, satisfac, pe nodul x_0 , la condițiile (5), (6), (7).

Dacă se integrează numeric ecuația diferențială (3), și se obține soluția ei aproximativă $\tilde{y}(x)$, atunci relația (8), unde A, B și C sînt dați de (10), ne dă soluția aproximativă $z(x)$ a ecuației diferențiale inițiale (1), înlocuind în (8) pe $y(x)$ prin $\tilde{y}(x)$.

2. Să arătăm acum cum se stabilesc procedee de integrare numerică pentru ecuația diferențială transformată (3).

Soluția $y(x)$ a ecuației diferențiale (3), dezvoltată după puterile lui h , într-o vecinătate a nodului x_0 , potrivit formulei lui Taylor, este

$$y(x) = y(x_0 + h) = y_0 + \frac{y'_0}{1!} h^1 + \frac{y''_0}{2!} h^2 + \frac{y'''_0}{3!} h^3 + \frac{y^{IV}_0}{4!} h^4 + \dots + \frac{y^{(7)}_0}{7!} h^7 + \dots \quad (12)$$

În relația (12) s-a ținut seamă de condițiile (5); de asemenea, avem în vedere procedee de ordinul 7 de exactitate [1], pe trei noduri.

Pentru aplicarea procedeelor, pe care le avem în vedere, la integrarea numerică a ecuației diferențiale (3), să scriem următoarele formule:

$$\tilde{y}(x) = y(x_0 + h) = y_0 + c_1 k_1 + c_2 k_2 + c_3 k_3, \quad (1)$$

unde

$$\begin{aligned} k_1 &= f(x_0 + \alpha_1 h, y_0) h, \\ k_2 &= f(x_0 + \alpha_2 h, y_0 + \beta k_1) h, \\ k_3 &= f(x_0 + \alpha_3 h, y_0 + \gamma k_1 + \delta k_2) h. \end{aligned} \quad (1)$$

Aceste formule conțin 9 constante: $\alpha_1, \alpha_2, \alpha_3, c_1, c_2, c_3, \beta, \gamma, \delta$. Vom determina aceste constante, comparând coeficienții lui h^3, h^4, \dots, h^7 , din dezvoltarea după formula lui Taylor, a membrului al doilea al relațiilor (13) și (14), într-o vecinătate a lui x_0 , cu coeficienții corespunzători din egalitatea (12).

Ținând seamă de condițiile (5), (6) și (7), sîntem conduși la următor sistem de ecuații

$$c_1 \alpha_1^i + c_2 \alpha_2^i + c_3 \alpha_3^i = \frac{1}{i+1},$$

$$i = 2, 3, 4, 5, 6$$

$$c_2 \alpha_1^2 \alpha_2^3 \beta + c_3 \alpha_1^2 \alpha_3^3 \gamma + c_3 \alpha_2^2 \alpha_3^3 \delta = \frac{1}{21}, \quad (15)$$

$$c_2 \alpha_1^4 \beta^2 + c_3 \alpha_1^4 \gamma^2 + c_3 \alpha_2^4 \delta^2 + 2c_3 \alpha_1^2 \alpha_2^2 \gamma \delta = \frac{1}{63}.$$

Dacă scriem că primele 5 ecuații sînt compatibile, în raport cu c_1, c_2, c_3 unde α_j sînt presupuși diferiți de zero, și diferiți între ei, obținem relațiile

$$\begin{aligned} \frac{1}{3} \alpha_1 \alpha_2 \alpha_3 - \frac{1}{4} (\alpha_1 \alpha_2 + \alpha_2 \alpha_3 + \alpha_3 \alpha_1) + \frac{1}{5} (\alpha_1 + \alpha_2 + \alpha_3) &= \frac{1}{6}, \\ \frac{1}{4} \alpha_1 \alpha_2 \alpha_3 - \frac{1}{5} (\alpha_1 \alpha_2 + \alpha_2 \alpha_3 + \alpha_3 \alpha_1) + \frac{1}{6} (\alpha_1 + \alpha_2 + \alpha_3) &= \frac{1}{7}. \end{aligned} \quad (16)$$

Dacă se ia $\alpha_3 = 1$, cum se obișnuiește în formulele lui Runge-Kutta, din ecuațiile (16) obținem

$$\alpha_1 = \frac{4 - \sqrt{2}}{7}, \quad \alpha_2 = \frac{4 + \sqrt{2}}{7}, \quad \alpha_3 = 1. \quad (17)$$

Din primele 3 ecuații ale sistemului (15), rezultă

$$c_1 = \frac{184 + 11\sqrt{2}}{480}, \quad c_2 = \frac{184 - 11\sqrt{2}}{480}, \quad c_3 = \frac{1}{15}. \quad (18)$$

Din ultimele două ecuații ale sistemului (15), în care $\alpha_j, c_j, j = 1, 2, 3$ se înlocuiesc cu valorile lor, și în care se ia $\beta = \frac{1}{2}$, cum se obișnuiește în formulele lui Runge-Kutta, se obțin constantele γ și δ .

Observații. 1° Transformarea dată în această lucrare este mai complicată decât transformările din lucrările [5] și [2], dar are avantajul că permite obținerea de procedee de ordinul 7 de exactitate, pe cind transformările stabilite în lucrările [5] și [2] permit obținerea de procedee de ordinul 6 de exactitate.

2° Ne exprimăm părerea că merită atenție cercetarea faptului dacă nu cumva transformarea dată în această lucrare permite să se stabilească procedee de ordinul 7 de exactitate pe 2 noduri.

3° În ultimele două ecuații ale sistemului (15), în care α_j și c_j , $j = 1, 2, 3$ se înlocuiesc cu valorile lor, se poate alege de asemenea $\beta = \frac{1}{3}$, sau $\beta = \frac{1}{4}$, cum se obișnuiește în formulele lui Runge-Kutta. În aceste cazuri, vom obține valori corespunzătoare pentru γ și δ .

BIBLIOGRAFIE

1. Collatz, L., *Numerische Behandlung von Differentialgleichungen*, Berlin—Göttingen—Heidelberg, 1951 (trad. în limba rusă, Moscova, 1953).
2. Coșiu, A., *Integrarea numerică a ecuațiilor diferențiale ordinare, prin metoda rețelelor*, Teză de doctorat, Univ. „Babeș-Bolyai”, Facultatea de matematică, Cluj, 1961.
3. Coșiu, A., *Stabilirea unor procedee de ordin înalt de exactitate, de integrare numerică a ecuațiilor diferențiale*, *Analele științ. ale Univ. „Al. I. Cuza” din Iași (serie nouă)*, Secț. I (Mat.-fizică-chimie), VI, 3 (supliment) (1960), 585—598.
4. Coșiu, A., *Un procedeu de ordinul opt de exactitate, de integrare numerică a ecuațiilor diferențiale de ordinul întâi*, Studii și cercet. matem. (Cluj), XII, 1 (1961), 29—40.
5. Feiberg, F., *Eine Methode zur Fehlerverkleinerung beim Runge-Kutta-Verfahren*, Z. angew. Math. Mech. (ZAMM), Bd. 38, 11/12 (1958), 421—426.
6. Ionescu, D. V., *O generalizare a unei proprietăți ce intervine în metoda Runge-Kutta pentru integrarea numerică a ecuațiilor diferențiale*, Bul. științ. Acad. R.P.R., Secț. Șt. mat. și fizice, VI, 2 (1954), 229—241.
7. Ionescu, D. V., *O generalizare a unei proprietăți care intervine în metoda Runge-Kutta pentru integrarea numerică a ecuațiilor diferențiale*, Bul. științ. Acad. R.P.R., Secț. Șt. mat. și fizice, VIII, 1 (1956) 67—100.
8. Kutta, W., *Beitrag zur näherungsweise Integration totaler Differentialgleichungen*, Z. f. Math. u. Physik, 46, (1901), 435—453.
9. Runge, K., *Ueber die numerische Auflösung von Differentialgleichungen*, Math. Annalen, 46 (1895), 167—178.

NOUVEAUX PROCÉDÉS D'INTÉGRATION NUMÉRIQUE DES ÉQUATIONS DIFFÉRENTIELLES DU PREMIER ORDRE

(Résumé)

Dans la première partie de ce travail on donne une nouvelle généralisation de la transformation de E. Feiberg [5] relative à l'intégration numérique des équations différentielles du premier ordre. Cette nouvelle généralisation est donnée par l'égalité (8), où les constantes A , B et C sont données par les relations (10). Moyennant la transformation (8), l'intégration de l'équation différentielle (1) avec la condition initiale (2), se réduit à l'intégration de l'équation différentielle transformée (3) et la fonction $f(x, y)$ vérifie avec la condition initiale (4). La solution $y(x)$ de l'équation différentielle (3) et la fonction $f(x, y)$ vérifient les conditions (5), (6) et (7) sur le noeud x_0 . La fonction $f(x, y)$ qui figure dans le second membre de l'équation différentielle transformée (3) est donnée par l'égalité (11). Dans la seconde partie de ce travail on présente la manière dont on peut construire des procédés du septième ordre d'exactitude

[1] sur trois noeuds, pour l'intégration numérique de l'équation différentielle transformée (3). La forme de ces procédés s'exprime par les formules (13) et (14), où les constantes α_j, c_j ($j = 1, 2, 3$), γ, δ , se déterminent par la résolution du système (15). Puis, on intègre numériquement l'équation différentielle transformée (3). Le passage de la solution approchée $y(\tilde{x})$ de l'équation différentielle (3) à la solution $z(x)$ de l'équation différentielle initiale (1), s'exécute par le remplacement de $y(x)$ par $\tilde{y}(x)$ dans la formule de transformation (8).

To Professor D. V. Ionescu
on his 80th birthday

A GENERALIZATION OF THE SCHOENBERG APPROXIMATING SPLINE OPERATOR

D. D. STANCU

It is known that in 1965 I. J. Schoenberg [9] has presented a spline type generalization of the Bernstein operator, which has been further investigated in a joint paper by M. J. Marsden and I. J. Schoenberg [5] and later by M. J. Marsden [6], [7].

In this paper we shall present a slight generalization of the Schoenberg operator by using some equally spaced nodes depending on two non-negative parameters which can be chosen so that the corresponding approximation formula has the degree of exactness -1 , 0 or 1 . After establishing a uniform convergence theorem, one uses a decomposition formula for divided differences, in order to deduce some calculating explicit formulas and one insists on the case when there are no knots, case which leads to a Bernstein type operator investigated earlier in [10] and [11].

Considering two integers m ($m \geq 1$), n ($n \geq 0$) and two real parameters α and β satisfying the condition: $0 \leq \alpha \leq \beta$, we construct a spline-type linear positive operator, in the sense of Schoenberg, defined for any $f: [0,1] \rightarrow \mathbf{R}$, by:

$$(S_{m,n}^{\alpha,\beta} f)(x) := \sum_{j=0}^{m+n} f(\xi_{m,j}^{\alpha,\beta}) N_{m,n,j}(x), \quad (1)$$

where we have

$$0 = \underbrace{x_{-m} = \dots = x_{-1} = x_0}_{m+1} < x_1 < \dots < x_n < \underbrace{x_{n+1} = \dots = x_{n+m+1}}_{m+1} = 1,$$

$$\xi_{m,j}^{\alpha,\beta} := \frac{1}{m+\beta} [x_{-m+1+j} + \dots + x_{-1} + x_0 + x_1 + \dots + x_j + \alpha], \quad (2)$$

$$N_{m,n,j}(x) := (x_{j+1} - x_{-m+j}) [x_{-m+j}, \dots, x_{-1}, x_0, x_1, \dots, x_j + 1; (t-x)_+^m]. \quad (3)$$

Here x_1, x_2, \dots, x_n are the *knots*, $\xi_{m,j}^{\alpha,\beta}$ are the *nodes* and $N_{m,n,j}$ — the *fundamental spline functions* — are the *normalized B-splines*.

We have the nodes

$$\begin{aligned} \xi_{m,0}^{\alpha,\beta} &= \frac{\alpha}{m+\beta}, \quad \xi_{m,1}^{\alpha,\beta} = \frac{x_1 + \alpha}{m+\beta}, \quad \xi_{m,2}^{\alpha,\beta} = \frac{x_1 + x_2 + \alpha}{m+\beta}, \quad \dots, \quad \xi_{m,m+n-1}^{\alpha,\beta} = \\ &= \frac{x_n + m - 1 + \alpha}{m+\beta}, \quad \xi_{m,m+n}^{\alpha,\beta} = \frac{m + \alpha}{m+\beta} \end{aligned}$$

and it is obvious that

$$0 \leq \xi_{m,0}^{\alpha,\beta} < \xi_{m,1}^{\alpha,\beta} < \dots < \xi_{m,m+n-1}^{\alpha,\beta} < \xi_{m,m+n}^{\alpha,\beta} \leq 1.$$

It can be readily shown that

$$(S_{m,n}^{\alpha,\beta} f)(0) = f\left(\frac{\alpha}{m+\beta}\right), \quad (S_{m,n}^{\alpha,\beta} f)(1) = f\left(\frac{m+\alpha}{m+\beta}\right), \quad (4)$$

so that if $0 = \alpha < \beta$ then the operator defined by (1) – (3) is interpolatory at the left side of $[0,1]$ and if $0 < \alpha = \beta$ then it is interpolatory at the right side only.

If $\alpha = \beta = 0$ then we have the Schoenberg original operator $S_{m,n} = S_{m,n}^{0,0}$, which is interpolatory at both sides of $[0,1]$.

It should be observed that if $0 < \alpha < \beta$ then this operator is not interpolatory at any point of $[0,1]$ and in this case the degree of exactness of the approximation formula

$$f(x) = (S_{m,n}^{\alpha,\beta} f)(x) + (R_{m,n}^{\alpha,\beta} f)(x) \quad (5)$$

equals -1 (i.e. the remainder vanishes if and only if f is a polynomial identically zero on $[0,1]$), while if $0 = \alpha < \beta$ or $0 < \alpha = \beta$ this degree is 0 ; the highest degree of exactness is 1 and it is achieved if and only if $\alpha = \beta = 0$.

Because

$$\xi_{m,j}^{\alpha,\beta} = \frac{1}{1 + \frac{\beta}{m}} \left(\xi_{m,j} + \frac{\alpha}{m} \right),$$

where

$$\xi_{m,j} = \xi_{m,j}^{0,0} = \frac{1}{m} (x_{-m+1+j} + \dots + x_1 + x_0 + x_1 + \dots + x_j),$$

and the Schoenberg operator $S_{m,n}$ reproduces the linear functions, we can write

$$(S_{m,n}^{\alpha,\beta} e_0)(x) = 1, \quad (S_{m,n}^{\alpha,\beta} e_1)(x) = \frac{mx + \alpha}{m + \beta} = x + \frac{\alpha - \beta x}{m + \beta},$$

$$(S_{m,n}^{\alpha,\beta} e_2)(x) = \left| 1 + \frac{\beta}{m} \right|^{-2} \left[(S_{m,n} e_2)(x) + \frac{2\alpha x}{m} + \frac{\alpha^2}{m^2} \right],$$

where: $e_j(x) := x^j$ ($j = 0,1,2$) for $x \in [0,1]$.

According to a theorem of Marsden [6], a necessary and sufficient condition that $S_{m,n} e_2 \rightarrow e_2$ uniformly on $[0,1]$ is: $\frac{1}{m} \|\Delta\| \rightarrow 0$, where $\|\Delta\|$ is the norm of the partition of the interval $[0,1]$ by the points x_j . It will occur if either $m \rightarrow \infty$, or m bounded and $\|\Delta\| \rightarrow 0$.

In our case we should assume that $m \rightarrow \infty$ in order to have

$$S_{m,n}^{\alpha,\beta} e_j \rightarrow e_j \quad (j = 0, 1, 2)$$

uniformly on $[0,1]$, and according to the well known theorem of Bohman-Korovkin we can state the following

THEOREM. *If the parameters α and β satisfy the conditions $0 \leq \alpha \leq \beta$ then for any $f \in C [0,1]$ and a given $n \in N$, we have*

$$\lim_{m \rightarrow \infty} S_{m,n}^{\alpha,\beta} f = f,$$

uniformly on $[0,1]$.

Assuming that

$$m \geq n \geq 0,$$

we can write

$$\begin{aligned} (S_{m,n}^{\alpha,\beta} f)(x) &= \sum_{j=0}^{n-1} f\left(\frac{x_1 + x_2 + \dots + x_j + \alpha}{m + \beta}\right) x_{j+1} \underbrace{[0, \dots, 0, x_1, \dots, x_{j+1}; (t-x)_+^m]}_{m+1-j} + \\ &+ \sum_{j=n}^m f\left(\frac{x_1 + \dots + x_n + j - n + \alpha}{m + \beta}\right) \underbrace{[0, \dots, 0, x_1, \dots, x_n, \underbrace{1, \dots, 1}_{j+1-n}; (t-x)_+^m]}_{m+1-j} + \\ &+ \sum_{j=m+1}^{m+n} f\left(\frac{x_{-m+1+j} + \dots + x_n + j - n + \alpha}{m + \beta}\right) (1 - x_{-m+j}) \underbrace{[x_{-m+j}, \dots, x_n, \underbrace{1, \dots, 1}_{j+1-n}; (t-x)_+^m]}_{j+1-n}. \end{aligned}$$

If we use the following decomposition formula for divided differences

$$\begin{aligned} [a_0, a_1, \dots, a_m, b_0, b_1, \dots, b_n; f(t)] &= \\ &= \left[a_0, a_1, \dots, a_m; \frac{f(t)}{(t-a_0) \dots (t-a_m)} \right] + \left[b_0, b_1, \dots, b_n; \frac{f(t)}{(t-a_0) \dots (t-a_m)} \right] \end{aligned}$$

and take into account that

$$(t-x)_+^m = (t-x)^m + (-1)^{m+1} (x-t)_+^m,$$

we can write the preceding formula in the following form:

$$\begin{aligned} (S_{m,n}^{\alpha,\beta} f)(x) &= \sum_{j=0}^{n-1} f\left(\frac{x_1 + \dots + x_j + \alpha}{m + \beta}\right) x_{j+1} \left[x_1, \dots, x_{j+1}; \frac{(t-x)_+^m}{t^{m+1-j}} \right] + \\ &+ \sum_{j=n}^m f\left(\frac{x_1 + \dots + x_n + j - n + \alpha}{m + \beta}\right) \underbrace{[0, \dots, 0, x_1, \dots, x_n, \underbrace{1, \dots, 1}_{j+1-n}; (t-x)_+^m]}_{m+1-j} + \\ &+ \sum_{j=m+1}^{m+n} f\left(\frac{x_{-m+1+j} + \dots + x_n + j - n + \alpha}{m + \beta}\right) (1 - x_{-m+j}) \times \\ &\quad \times \left[x_{-m+j}, \dots, x_n; \frac{(t-x)_+^m}{(1-t)^{j+1-n}} \right]. \end{aligned} \tag{6}$$

An important special case is $n = 0$, when we have no knots and from the second part of the preceding equality we should retain only the second sum and

we have

$$(S_{m,0}^{\alpha,\beta} f)(x) = \sum_{j=0}^m f\left(\frac{j+\alpha}{m+\beta}\right) \underbrace{[0, \dots, 0]_{m+1-j}}_{m+1-j} \underbrace{[1, \dots, 1]_{j+1}}_{j+1}; (t-x)_+^m]. \quad (7)$$

We consider now the following integral representation for divided differences with multiple nodes a and b :

$$\underbrace{[a, \dots, a]_{p+1}}_{p+1} \underbrace{[b, \dots, b]_{q+1}}_{q+1}; f = \frac{1}{(b-a)^{p+q+1}} \int_a^b \frac{(x-a)^q (b-x)^p}{p! q!} f^{(p+q+1)}(x) dx,$$

which can be proved by using a representation by integrals, due to Hermite, of a divided difference.

By taking $a = 0, b = 1, p = m - j$ and $q = j$, we obtain

$$\underbrace{[0, \dots, 0]_{m+1-j}}_{m+1-j} \underbrace{[1, \dots, 1]_{j+1}}_{j+1}; f = \frac{1}{m!} \int_0^1 \binom{m}{j} x^j (1-x)^{m-j} f^{(m+1)}(x) dx.$$

On the other hand, according to the well known theorem of Peano on the integral representation of a linear functional having a certain degree of exactness, we can write

$$\underbrace{[0, \dots, 0]_{m+1-j}}_{m+1-j} \underbrace{[1, \dots, 1]_{j+1}}_{j+1}; f = \frac{1}{m!} \int_0^1 \underbrace{[0, \dots, 0]_{m+1-j}}_{m+1-j} \underbrace{[1, \dots, 1]_{j+1}}_{j+1}; (t-x)_+^m] f^{(m+1)}(x) dx.$$

It may actually be shown that we have

$$\underbrace{[0, \dots, 0]_{m+1-j}}_{m+1-j} \underbrace{[1, \dots, 1]_{j+1}}_{j+1}; (t-x)_+^m] = p_{m,j}(x), \quad (8)$$

where $x \in [0,1]$ and

$$p_{m,j}(x) = \binom{m}{j} x^j (1-x)^{m-j}.$$

This result, presented first by Schoenberg in [9], has interest also from a probabilistic point of view, because we have here a representation by a divided difference of the binomial probability distribution.

According to (7) and (8) we have

$$(S_{m,0}^{\alpha,\beta} f)(x) = (B_m^{\alpha,\beta} f)(x) = \sum_{j=0}^m p_{m,j}(x) f\left(\frac{j+\alpha}{m+\beta}\right).$$

We have arrived in this way at a Bernstein-type polynomial, investigated earlier in our papers [10], [11].

... We remark further that more explicitly formule (6) can be written :

$$\begin{aligned} (S_{m,n}^{\alpha,\beta} f)(x) &= \frac{(x_1 - x)_+^m}{x_1^m} f\left(\frac{\alpha}{m + \beta}\right) + \sum_{j=1}^{n-1} x_{j+1} \left[x_1, \dots, x_{j+1}; \frac{(t-x)_+^m}{t^{m+1-j}} \right] \times \\ &\times f\left(\frac{x_1 + \dots + x_j + \alpha}{m + \beta}\right) + \left[x_1, \dots, x_n, 1; \frac{(t-x)_+^m}{t^{m+1-n}} \right] f\left(\frac{x_1 + \dots + x_n + \alpha}{m + \beta}\right) + \\ &+ \sum_{j=n+1}^{m-1} \underbrace{[0, \dots, 0, x_1, \dots, x_n, 1, \dots, 1; (t-x)_+^m]}_{m+1-j} \left[\frac{(t-x)_+^m}{t^{m+1-n}} \right] f\left(\frac{x_1 + \dots + x_n + j - n + \alpha}{m + \beta}\right) + \\ &+ (-1)^n \left[0, x_1, \dots, x_n; \frac{(x-t)_+^m}{(1-t)^{m+1-n}} \right] f\left(\frac{x_1 + \dots + x_n + m - n + \alpha}{m + \beta}\right) + \\ &+ \sum_{j=m+1}^{m+n-1} (1 - x_{-m+j}) \left[x_{-m+j}, \dots, x_n; \frac{(x-t)_+^m}{(1-t)^{j+1-n}} \right] \times \\ &\times f\left(\frac{x_{-m+1+j} + \dots + x_n + j - n + \alpha}{m + \beta}\right) + \frac{(x - x_n)_+^m}{(1 - x_n)^m} f\left(\frac{m + \alpha}{m + \beta}\right). \end{aligned}$$

Now it is easy to see that the relations (4) are true.

Assuming that $\alpha = \beta = 0$, the approximation formula (5) becomes the Schoenberg approximation formula

$$f(x) = (S_{m,n} f)(x) + (R_{m,n} f)(x),$$

having the degree of exactness one.

The remainder of this formula has been investigated by D. L e v i a t a n [4] and by G h. C o m a n [1]. This remainder can be expressed in an integral form by using either a known theorem of Peano or „the method of function φ'' of D.V. I o n e s c u [2], [3], as well as by means of a second order divided difference if one uses a theorem of T. P o p o v i c i u [8].

REFERENCES

1. C o m a n, G h., *On the approximation of multivariate functions*, „MRC Technical Summary Report 1254”, April 1974, Math. Res. Center, Madison, Wis.
2. I o n e s c u, D. V., *Cuadraturi numerice*, Ed. tehnică, București, 1957.
3. I o n e s c u, D. V., *Diferențe divizate*, Ed. Acad. R.S.R., București, 1978.
4. L e v i a t a n, D., *On the representation of the remainder in the variation-diminishing spline approximation*, J. Approximation Theory, 7 (1973), 63–70.
5. M a r s d e n, M. J., S c h o e n b e r g, I. J., *On variation diminishing spline approximation*, Mathematica, 8(31) (1966), 61–82.
6. M a r s d e n, M. J., *An identity for spline functions with applications to variation-diminishing spline approximation*, J. Approximation Theory, 3(1970), 7–49.
7. M a r s d e n, M. J., *On uniform spline approximation*, J. Approximation Theory, 6(1972), 249–253.
8. P o p o v i c i u, T., *Sur le reste dans certaines formules linéaires d'approximation de l'analyse*, Mathematica, 1(24) (1959), 95–142.

9. Schoenberg, I. J., *On spline functions*, with a supplement by T.N.E. Greville. *Inequalities* (Proc. Sympos. Wright-Patterson Air Force Base, Ohio, August 1965), Academic Press, New York, 1967, 255—291.
10. Stancu, D.D., *Asupra unei generalizări a polinoamelor lui Bernstein* (*On a generalization of the Bernstein polynomials*), *Studia Univ. Babeş-Bolyai, Math.* XIV (1969), 31—45.
11. Stancu, D. D., *Folosirea interpolării liniare pentru construirea unei clase de polinoame Bernstein* (*Use of linear interpolation for constructing a class of Bernstein polynomials*), *Studii și Cercet. Matematică, București*, 28(1976), 369—379.

O GENERALIZARE A OPERATORULUI SPLINE DE APROXIMARE AL LUI SCHOENBERG

(R e s u m a t)

În această lucrare se generalizează operatorul spline de aproximare al lui I. J. Schoenberg prin introducerea unor noi noduri, care depind de doi parametri ne-negativi α și β , care satisfac condițiile: $0 \leq \alpha \leq \beta$. Se demonstrează mai întâi o teoremă de convergență uniformă, iar apoi prin utilizarea unei formule de descompunere a diferențelor divizate se dau expresii explicite pentru calculul valorii operatorului studiat în lucrare. În cazul special cind nu avem puncte de racord se obține un operator de tip Bernstein studiat anterior în lucrarea autorului [10].

To Professor D. V. Ionescu
on his 80th birthday

ON A PROBLEM OF DARBOUX-IONESCU

IOAN A. RUS

1. The present paper deals with the following problem of Darboux-Ionescu ([5]; see also [1] - [4], [6] - [7]).

$$\frac{\partial^2 u}{\partial x \partial y} = f(x, y, u(g(x, y), h(x, y))), \quad x, y \in I_2 \quad (1)$$

$$\begin{aligned} u(x, y) &= \varphi(x), \quad x \in [0, a] \\ u(0, y) &= \psi(y), \quad y \in [0, b] \end{aligned} \quad (2)$$

where

$$\begin{aligned} I_2 &= [0, a] \times [0, b], \quad f \in C(I_2 \times \mathbb{R}), \\ \varphi &\in C^1[0, a], \quad \psi \in C^1[0, b], \quad (g, h) \in C(I_2, I_2) \end{aligned}$$

and

$$\varphi(0) = \psi(0)$$

Using the same method as that used by Bielecki ([4]), we prove some existence and uniqueness theorems for the problem (1) + (2), considering in $C(I_2)$ the following norms ($\tau > 0$)

$$\begin{aligned} \|u\|_C &= \max_{(x,y) \in I_2} |u(x, y)|, \\ \|u\|_B &= \max_{(x,y) \in I_2} |u(x, y)e^{-\tau(x+y)}|, \\ \|u\|_{B_1} &= \max_{(x,y) \in I_2} |u(x, y)e^{-\tau x}|, \\ \|u\|_{B_2} &= \max_{(x,y) \in I_2} |u(x, y)e^{-\tau y}| \end{aligned}$$

2. We have

THEOREM 1. Assume that

- (i) $f \in C(I_2 \times \mathbb{R})$
- (ii) $\varphi \in C^1[0, a], \psi \in C^1[0, b], \varphi(0) = \psi(0) = u_0$
- (iii) $g \in C(I_2, [0, a]), h \in C(I_2, [0, b])$
- (iv) there exists $L \in C(I_2)$ such that

$$|f(x, y, u) - f(x, y, v)| \leq L(x, y) |u - v|,$$

for all $(x, y) \in I_2$, $u, v \in \mathbb{R}$

(v) there exist $\tau > 0$ and $0 < q < 1$ such that

$$\int_0^x \int_0^y L(s, t) e^{\tau[g(s,t)+h(s,t)-x-y]} ds dt \leq q$$

for all $(x, y) \in I_2$.

Then the problem (1) + (2) of Darboux-Ionescu has in $C(I_2)$ a unique solution.

Proof. The problem (1) + (2) is equivalent to the integral equation

$$u(x, y) = \varphi(x) + \psi(y) - u_0 + \int_0^x \int_0^y f(s, t, u(g(s, t), h(s, t))) ds dt$$

We define a mapping $A : C(I_2) \rightarrow C(I_2)$ by

$$(Au)(x, y) = \varphi(x) + \psi(y) - u_0 + \int_0^x \int_0^y f(s, t, u(g(s, t), h(s, t))) ds dt$$

Now the proof follows by using Banach's fixed point theorem for the mapping

$$A : (C(I_2), \|\cdot\|_B) \rightarrow (C(I_2), \|\cdot\|_B)$$

Theorem 2. Theorem 1 will remain true if condition (v) is replaced by one of the following conditions:

(v') there exist $\tau > 0$ and $0 < q < 1$ such that

$$\int_0^x \int_0^y L(s, t) e^{\tau(g(s,t)-x)} ds dt \leq q$$

for all $(x, y) \in I_2$.

(v'') there exist $\tau > 0$ and $0 < q < 1$ such that

$$\int_0^x \int_0^y L(s, t) e^{\tau(h(s,t)-y)} ds dt \leq q$$

$$(v''') \int_0^a \int_0^b L(s, t) ds dt < 1$$

Proof. We consider the mapping A as in the proof of theorem 1, but in the following Banach spaces

$$A : (C(I_2), \|\cdot\|_{B_i}) \rightarrow (C(I_2), \|\cdot\|_{B_i}), \quad i = 1, 2$$

and

$$A : (C(I_2), \|\cdot\|_C) \rightarrow (C(I_2), \|\cdot\|_C)$$

3. Remarks

- (i) From theorem 2 (v''') we have a theorem of D. V. Ionescu ([5]).
- (ii) If $g(x, y) + h(x, y) \leq x + y$, then from the theorem 1 we have a theorem of M. C. Alicu [2].
- (iii) If L is a constant function we have the results given in [9].
- (iv) From theorem 2 we have some results given by R. P. Agarwal and E. Thandapani [1].

REFERENCES

1. R. P. Agarwal, E. Thandapani, *Existence and uniqueness of solution of hyperbolic delay differential equation*, Mathematics Seminar Notes, 8(1980), 531–541.
2. M. C. Alicu, *The Darboux problem for partial differential functional equations of hyperbolic type*, Mathematica, 19(1977), 117–122.
3. A. Bielecki, *Une remarque sur l'application de la méthode de Banach-Cacciopoli-Tichonov dans la théorie de l'équation $s = f(x, y, z, p, q)$* , Bull. Acad. Polon. Sc., 4(1956), 265–268.
4. Gh. Coman, G. Pavel, I. Rus, I. A. Rus, *Introducere în teoria ecuațiilor operaționale*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1976.
5. D. V. Ionescu, *Sur une classe d'équations fonctionnelles*, Thèse, Paris, 1927.
6. M. Kwapisz, J. Turo, *On the existence and uniqueness of Darboux problem for partial differential-functional equations*, Colloq. Math., 29(1974), 279–302.
7. A. Pelczar, *Some functional differential equations*, Dissertationes Mathematicae, Warszawa, 1973.
8. D. Rădulescu, *Quelques remarques sur les équations intégrales de type Volterra d'argument modifié*, Studia Univ. Babeş-Bolyai, Math. XXV, 1 (1980), 45–48.
9. I. A. Rus, *Asupra unei probleme a lui D. V. Ionescu*, Seminarul itinerant de ecuații funcționale, aproximare și convexitate, 1979, Cluj-Napoca, 177–183.

ASUPRA UNEI PROBLEME A LUI DARBOUX-IONESCU

(Rezumat)

În prezenta lucrare se stabilesc teoreme de existență și de unicitate pentru problema Darboux-Ionescu (1) + (2), folosind teorema de punct fix a lui Banach și alegând norme convenabile în $C(I_2)$.

*Au professeur D. V. Ionescu
— pour son 80e anniversaire*

UNE RELATION ENTRE LES DIFFÉRENCES DIVISÉES ET QUELQUES
FORMULES DE DÉRIVATION NUMÉRIQUE

PARASCHIVA PAVEL

1. L'analyse ci-dessous donne une méthode pour obtenir les formules de dérivation numérique

$$\Delta^2 f(x_0) = h^2 f''(x_1) + R \tag{1}$$

et

$$\Delta^3 f(x_0) = \frac{h^3}{2} [f'''(x_1) + f'''(x_2)] + R \tag{2}$$

et nous établissons une relation entre les différences divisées et les formules de dérivation numérique (1) et (2).

Les formules (1) et (2) sont des cas particuliers des formules de dérivation numérique:

$$\Delta^{n-1} f(x_0) = \sum_{i=2}^{n-1} A_i f''(x_i) + R$$

$$\Delta^{n-1} f(x_0) = \sum_{i=1}^{n-1} A_i f'''(x_i) + R$$

où

$$\Delta^{n-1} f(x_0) = f(x_n) - C_n^1 f(x_{n-1}) + \dots + (-1)^n C_n^n f(x_0)$$

formules qui ont été étudiées dans [3] et [4]

2. D. V. Ionescu [1] a démontré que si la fonction $f \in C^2 [a, b]$ sa différence divisée sur les noeuds x_0, x_1, x_2 où $a \leq x_0 < x_1 < x_2 \leq b$ peut être représentée par une intégrale définie, donc nous avons une formule de la forme

$$[x_0, x_1, x_2; f] = \int_{x_0}^{x_2} \varphi(x) f''(x) dx \tag{3}$$

la fonction φ étant positive sur l'intervalle (x_0, x_2) et égale à

$$\varphi_1(x) = \frac{x - x_0}{(x_1 - x_0)(x_2 - x_0)}, \quad \varphi_2(x) = \frac{x_2 - x}{(x_2 - x_0)(x_2 - x_1)}$$

sur les intervalles $[x_0, x_1], [x_1, x_2]$

En appliquant à l'intégrale de la formule (3) une formule de quadrature avec le noeud x_1 , si $f \in C^4 [a, b]$, on obtient

$$[x_0, x_1, x_2; f] = A f''(x_1) + R_1 \quad (4)$$

où

$$A_1 = \frac{1}{2} \quad \text{et} \quad R_1 = \int_{x_0}^{x_2} \psi(x) f^{IV}(x) dx$$

La fonction ψ égale à ψ_1 et ψ_2 sur les intervalles $[x_0, x_1]$, $[x_1, x_2]$ étant la solution du problème aux limites

$$\psi_1'' = \varphi_1; \quad \psi_2'' = \varphi_2 \quad (5)$$

$$\psi_1(x_0) = \psi_2(x_2) = 0; \quad \psi_1'(x_0) = \psi_2'(x_2) = 0; \quad \psi_1(x_1) = \psi_2(x_1) \quad (6)$$

Si nous prenons

$$x_1 = \frac{x_0 + x_2}{2}$$

la solution du problème (5) + (6) est unique :

$$\psi_1(x) = \int_{x_0}^x (x-s) \varphi_1(s) ds, \quad \psi_2(x) = \int_x^{x_2} (s_1' - x) \varphi_2(s) ds \quad (7)$$

La formule (4) devient la formule (1) avec

$$R = 2h^2 \int_{x_0}^{x_2} \psi(x) f^{IV}(x) dx \quad (8)$$

où la fonction ψ est donnée par les formules (7) avec $x_1 = \frac{x_0 + x_2}{2}$ et elle est positive pour $x \in (x_0, x_2)$. Pour le reste on obtient l'évaluation

$$|R| \leq \frac{h^5}{12} M_4, \quad M_4 = \sup_{[x_0, x_2]} |f^{IV}(x)|; \quad h = \frac{x_2 - x_0}{2} \quad (9)$$

3. Si $f \in C^3 [a, b]$, D. V. Ionescu [1] a démontré aussi que

$$[x_0, x_1, x_2, x_3; f] = \int_{x_0}^{x_3} \varphi(x) f'''(x) dx \quad (10)$$

où $a \leq x_0 < x_1 < x_2 < x_3 \leq b$ et la fonction φ est positive sur l'intervalle

(x_0, x_3) et égale à

$$\varphi(x) = \frac{1}{(x_3 - x_0)(x_2 - x_0)(x_1 - x_0)} \cdot \frac{(x - x_0)_+^2}{2!} - \frac{1}{(x_1 - x_0)(x_2 - x_1)(x_3 - x_1)} \cdot \frac{(x - x_1)_+^2}{2!} + \frac{1}{(x_2 - x_0)(x_2 - x_1)(x_3 - x_2)} \cdot \frac{(x - x_2)_+^2}{2!}$$

où

$$u_+ = \begin{cases} u; & \text{si } u > 0 \\ 0; & \text{si } u \leq 0 \end{cases}$$

Si $f \in C^6 [a, b]$, en appliquant à l'intégrale de la formule (10) une formule de quadrature à noeuds simples x_1, x_2 , on obtient

$$[x_0, x_1, x_2, x_3; f] = A_1 f'''(x_1) + A_2 f'''(x_2) + R_2 \quad (11)$$

avec les coefficients

$$A_1 = \frac{3x_2 - x_0 - x_1 - x_3}{24(x_2 - x_1)}; \quad A_2 = \frac{x_0 + x_2 - x_3 - 3x_1}{24(x_2 - x_1)}$$

et le reste

$$R_2 = - \int_{x_1}^{x_3} \theta(x) f^{(6)}(x) dx$$

la fonction θ égale à θ_1, θ_2 et θ_3 sur les intervalles $[x_0, x_1], [x_1, x_2], [x_2, x_3]$ étant la solution du problème aux limites :

$$\theta_i''' = \varphi_i, \quad i = 1, 2, 3.$$

$$\theta_j^{(p)}(x_s) = 0; \quad j = 1, 3; \quad p = 0, 1, 2; \quad s = 0, 3.$$

$$\theta_j^{(p)}(x_s) = \theta_{j+1}^{(p)}(x_s); \quad j = 1, 2; \quad p = 0, 1; \quad s = 1, 2.$$

On voit sans difficulté que si les noeuds vérifient la condition

$$\delta = (x_2 - x_1)(2x_0^2 - 3x_1^2 - 3x_2^2 + 2x_3^2 - 3x_0x_1 - 3x_0x_2 + 2x_0x_3 + 12x_1x_2 - 3x_1x_3 - 3x_2x_3) = 0 \quad (12)$$

le problème aux limites a une solution unique.

On observe que pour les noeuds équidistants

$$x_1 = \frac{2x_0 + x_3}{3}, \quad x_2 = \frac{x_0 + 2x_3}{3} \quad (13)$$

nous avons $\delta = 0$. Dans ce cas la fonction θ change de signe quand $x \in [x_0, x_3]$ et

$$\int_{x_0}^{x_3} \theta(x) dx = 0$$

ce qui veut dire que le degré d'exactitude de la formule (15) est égale à 6.

En supposant que $f \in C^7 [a, b]$, on obtient également une formule de forme (15) avec les noeuds (13) et les coefficients

$$A_1 = a_2 = \frac{1}{12} \text{ et le reste } R_2 = \int_{x_0}^{x_3} \theta(x) f^{(7)}(x) dx$$

où la fonction θ est la solution du problème aux limites

$$\theta_i^{IV} = \varphi_i, \quad i = 1, 2, 3.$$

$$\theta_j^{(p)}(x_s) = 0; \quad p = 0, 1, 2, 3; \quad j = 1, 3; \quad s = 0, 3.$$

$$\theta_j^{(p)}(x_s) = \theta_{j+1}^{(p)}(x_s); \quad j = 1, 2; \quad p = 0, 1, 2; \quad s = 1, 2$$

La solution de ce problème est

$$\theta(x) = \frac{49}{4320} [(x - x_0)_+^6 - (x - x_1)_+^6 + (x - x_2)_+^6] - \frac{1}{72} [(x - x_1)_+^3 + (x - x_2)_+^3]$$

et la formule (11) devient la formule (2) avec

$$R = 6h^3 \int_{x_0}^{x_3} \theta(x) f^{(7)}(x) dx, \quad h = \frac{x_3 - x_0}{4}$$

La fonction θ garde le signe sur l'intervalle $[x_0, x_3]$ elle est positive. Pour le reste nous avons l'évaluation

$$|R| \leq \frac{3}{2 \cdot 5!} h^7 M^7; \quad M = \sup_{[x_0, x_3]} |f^{(7)}(x)| \quad (14)$$

Note. Si nous prenons d'une autre manière les noeuds satisfaisant la condition (12), nous obtenons d'autres formules de dérivation numérique.

BIBLIOGRAPHIE

1. D. V. Ionescu, *Diferențe divizate*, Ed. Acad. R.S.R., București, 1978.
2. D. V. Ionescu, *Legătura formulei de derivare numerică a lui V. N. Fadeeva cu diferențele divizate*, Studia Univ. Babeș-Bolyai, Math.-Phys., XI, 1 (1966), 29–35.
3. P. Pavel, *Sur une formule de dérivation numérique*, Studia Univ. Babeș-Bolyai, Math.-Mech. XVIII, 2 (1973), 51–54.
4. P. Pavel, *O formulă de derivare numerică și aplicarea ei la integrarea numerică a unei ecuații diferențiale de ordinul trei* (sub tipar).

O RELAȚIE ÎNTRE DIFERENȚELE DIVIZATE ȘI UNELE FORMULE
DE DERIVARE NUMERICĂ

(R e z u m a t)

În lucrare se stabilește o legătură între formulele de derivare numerică (1) și (2) și formulele (3) și (4) care dau reprezentarea diferențelor divizate $[x_0, x_1, x_2; f]$ respectiv $[x_0, x_1, x_2, x_3; f]$ sub formă de integrală definită.

Aplicând integralelor din formulele (3) respectiv (10) o formulă de cuadratură cu nodurile simple x_1 , respectiv x_1, x_2 oarecare și cerind ca noile formule obținute să coincidă cu formulele de derivare numerică (1) și (2) se deduce că acest lucru este posibil în primul caz pentru $x_1 = \frac{x_0 + x_2}{2}$, iar în al doilea caz pentru x_2 și x_3 dați de (13). Restul acestor formule este pus sub formă de integrală definită și se dau evaluări ale lui prin inegalitățile (9) respectiv (14).

Au professeur D. V. Ionescu
— pour son 80e anniversaire

SUR UN PROBLÈME DE D.V. IONESCU

D. RĂDULESCU

1. En 1927, dans sa thèse de doctorat [3], D.V. Ionescu étudie pour la première fois dans la littérature mathématique des équations du type :

$$\frac{\partial^2 u}{\partial x \partial y} = \sum_{i=1}^m \left[a_i(x, y) u(g_i(x, y)) + b_i(x, y) \frac{\partial u(g_i(x, y))}{\partial x} + c_i(x, y) \frac{\partial u(g_i(x, y))}{\partial y} \right] + d(x, y).$$

Nous allons étudier dans l'analyse subséquente des équations de forme

$$\begin{aligned} u_{xy}(x, y) = f(x, y, u(x, y), u(g_1(x, y), h_1(x, y)), u_x(x, y), \\ u_x(g_2(x, y), h_2(x, y)), u_y(x, y), u_y(g_3(x, y), h_3(x, y))) \end{aligned} \quad (1)$$

où

$$\begin{aligned} -\tau_1 \leq g_i(x, y) \leq a, \quad i = 1, 2, 3 \quad \forall (x, y) \in [s, a] \times [s, b] \\ -\tau_2 \leq h_i(x, y) \leq b, \quad i = 1, 2, 3 \quad \forall (x, y) \in [s, a] \times [s, b]. \end{aligned}$$

Pour simplifier l'écriture, nous notons

$$\begin{aligned} D_0 &= \{(x, y) / 0 \leq x \leq a, 0 \leq y \leq b\} \\ D_1 &= \{(x, y) / 0 \leq x \leq a, -\tau_2 \leq y \leq 0\} \\ D_2 &= \{(x, y) / -\tau_1 \leq x \leq 0, 0 \leq y \leq b\} \\ D_3 &= \{(x, y) / -\tau_1 \leq x \leq 0, -\tau_2 \leq y \leq 0\} \\ D &= D_1 \cup D_2 \cup D_3 \end{aligned}$$

On cherche les solutions u de l'équation (1) pour lesquelles

$$u(x, y) = \psi(x, y), \quad \forall (x, y) \in D,$$

$\psi: D \rightarrow \mathbb{R}$ étant une fonction continue donnée.

2. Nous avons

THEOREME Si

- (i) $f, g_i, h_i, i = \overline{1, 3}$ sont continues sur D_0
- (ii) f est lipshitzienne

$$\begin{aligned} |f(x, y, q_1, \dots, q_6) - f(x, y, \bar{q}_1, \dots, \bar{q}_6)| \leq \sum_{i=1}^6 L_i |q_i - \bar{q}_i| \\ \forall (x, y, q_1, \dots, q_6), (x, y, \bar{q}_1, \dots, \bar{q}_6) \in D^0 \times \mathbb{R}^6 \end{aligned}$$

(iii) il existe une fonction $F: \mathbb{R} \times \mathbb{R} \times (0, \infty) \rightarrow (0, \infty)$, continue et

$$\lim_{\tau \rightarrow \infty} F(x, y, \tau) = 0$$

avec les propriétés :

a)

$$\lim_{\tau \rightarrow \infty} \frac{F(x, y, \tau)}{F(g_i(s, t), h_i(s, t), \tau)} = 0 = \lim_{\tau \rightarrow \infty} \frac{F(x, y, \tau)}{F(s, t, \tau)}$$

$i = 1, 2, 3$ et pour tout $(x, y) \in D_0$

b) les fonctions $F(\cdot, y, \tau)$ et $F(x, \cdot, \tau)$ sont croissantes.
alors le problème (1) a une solution unique dans $C(D)$.

Démonstration. Le problème (1) est équivalent à l'équation intégrale

$$u(x, y) = \int_0^x \int_0^y \theta(x, y) f(s, t, u(s, t), u(g_1(s, t), h_1(s, t)), u_x(s, t), u_x(g_2(s, t), h_2(s, t)), u_y(s, t), u_y(g_3(s, t), h_3(s, t))) ds dt + p(x, y)$$

où

$$p(x, y) = \begin{cases} \psi(x, y) & (x, y) \in D \\ \psi(x, 0) + \psi(0, y) - \psi(0, 0) & (x, y) \in D_0 \end{cases}$$

et

$$\theta(x, y) = \begin{cases} 1 & (x, y) \in D_0 \\ 0 & (x, y) \in D \end{cases}$$

On définit la famille suivante de normes de type Bielecki

$$\|u\|_F = \max \left\{ \max_{D_0 \cup D_3} F(x, y, \tau) |u(x, y)|, \max_{D_0 \cup D_3} F(x, y, \tau) |u_x(x, y)|, \max_{D_0 \cup D_3} F(x, y, \tau) |u_y(x, y)| \right\}$$

où la fonction F vérifie les conditions (iii). On définit de même l'opérateur $A: C(D) \rightarrow C(D)$

$$Au(x, y) = \int_0^x \int_0^y \theta(x, y) f(s, t, u(s, t), u(g_1(s, t), h_1(s, t)), u_x(s, t), u_x(g_2(s, t), h_2(s, t)), u_y(s, t), u_y(g_3(s, t), h_3(s, t))) ds dt + p(x, y)$$

On va démontrer que A est une contraction. Nous avons

$$|Au(x, y) - Av(x, y)| \leq \int_0^x \int_0^y \theta(x, y) [L_1 |u(s, t) - v(s, t)| + \dots + L_0 |u_y(g_3(s, t), h_3(s, t)) - v_y(g_3(s, t), h_3(s, t))|] ds dt \leq \|u - v\|_F \int_0^x \int_0^y \theta(x, y) \left[\frac{L_1}{F(s, t, \tau)} + \dots + \frac{L_0}{F(g_3(s, t), h_3(s, t), \tau)} \right] ds dt$$

D'où il résulte

$$|Au(x, y) - Av(x, y)| F(x, y, \tau) \leq \|u - v\|_F \int_0^x \int_0^y \theta(x, y) \left[\frac{L_1 F(x, y, \tau)}{F(s, t, \tau)} + \dots + \frac{L_0 F(g_3(x, y), h_3(x, y), \tau)}{F(g_3(s, t), h_3(s, t), \tau)} \right] ds dt$$

Analogue

$$|(Au)_x(x, y) - (Av)_x(x, y)| F(x, y, \tau) \leq \|u - v\|_F \int_0^y \theta(x, y) \left[\frac{L_1 F(x, y, \tau)}{F(s, t, \tau)} + \dots + \frac{L_0 F(g_3(x, y), h_3(x, y), \tau)}{F(g_3(s, t), h_3(s, t), \tau)} \right] ds dt$$

$$|(Au)_y(x, y) - (Av)_y(x, y)| F(x, y, \tau) \leq \|u - v\|_F \int_0^x \theta(x, y) \left[\frac{L_1 F(x, y, \tau)}{F(s, t, \tau)} + \dots + \frac{L_0 F(g_3(x, y), h_3(x, y), \tau)}{F(g_3(s, t), h_3(s, t), \tau)} \right] ds dt$$

Les hypothèses imposées sur la fonction F nous permettent de choisir τ ainsi que A soit une contraction.

Remarques.

1) Pour les équations de la forme

$$\frac{\partial_x^2 u}{\partial x \partial y} = f(x, y, u(g(x, y), h(x, y)))$$

la condition (iii) b) du théorème est superflue.

2) Si

$$g(x, y) + h(x, y) \leq x + y$$

on peut choisir

$$F(x, y, \tau) = e^{-\tau(x+y)}$$

En ce cas on obtient des résultats de [2], [4].

3) Si

$$g(x, y) \leq x$$

pour tout $(x, y) \in D$, en prenant

$$F(x, y, \tau) = e^{-\tau x}$$

on obtient un théorème du [4].

4) Si

$$g(x, y) \leq y$$

pour tout $(x, y) \in D$, en prenant

$$F(x, y, \tau) = e^{-\tau y}$$

on obtient un théorème du [4].

5) Si $f \in C(\mathbb{R}_+^2 \times \mathbb{R}^3)$ vérifie les conditions

$$|f(x, y, 0, 0, 0)| \leq L(x, y)$$

$$|f(x, y, p_1, q_1, r_1) - f(x, y, p_2, q_2, r_2)| \leq L(x, y) \{ |p_1 - p_2| + |q_1 - q_2| + |r_1 - r_2| \}$$

où L, L_x, L_y sont des fonctions continues et non-négatives et $g \in C(\mathbb{R}_+^2, \mathbb{R}^3)$
 $g(x, y) = (h(x, y), k(x, y))$ où $h(x, y) \leq x, k(x, y) \leq y$ en prenant

$$F(x, y, \tau) = e^{-\tau \Phi(x, y)}$$

où

$$\Phi(x, y) = \int_0^x \int_0^y L(u, v) du dv + \int_0^y L(x, v) dv + \int_0^x L(u, y) du$$

on obtient un théorème du [1].

BIBLIOGRAPHIE

1. Alicu, M., *The Darboux problem for partial differential functional equations of hyperbolic type*, *Mathematica*, 19 (1977), 117-122.
2. Agarwal, R. P., Thandapani, E., *Existence and Uniqueness of Solution of Hyperbolic Delay Differential Equations*, *Mathematics Seminar Notes* vol. 7, 3 (1979) 531-541.
3. Ionescu, D. V., *Sur une classe d'équations fonctionnelles*, Thèse, Paris, 1927.
4. Rădulescu, D., *Quelques remarques sur les équations intégrales de type Volterra d'argument modifié*, *Studia Univ. Babeş-Bolyai, Mathematica*, XXV, 1 (1980), 45-48.
5. Rus, A. I., *Asupra unei probleme a lui D. V. Ionescu*, *Seminarul itinerant de ecuații funcționale, aproximare și convexitate*, 17-19 mai 1979, Cluj-Napoca, 177-183.

DESPRE O PROBLEMĂ A LUI D. V. IONESCU

(R e z u m a t)

În această notă se studiază o generalizare a problemei lui D. V. Ionescu analizată în lucrarea [3] utilizând o normă de tip Bielecki. În particular se obțin mai multe rezultate cunoscute referitoare la existența și unicitatea soluțiilor ecuațiilor integrale de tip Volterra cu argument modificat.

To Professor D. V. Ionescu
on his 80th birthday

THE RUNGE-KUTTA-FEHLBERG PROCEDURES FOR THE NUMERICAL SOLUTION OF VOLTERRA INTEGRAL EQUATIONS

MARIA MICULA

The Runge-Kutta methods for the numerical solution of integral equations developed parallel with the same kind of procedures for the differential equations.

D. V. Ionescu [3], [4] established a general method to obtain the Runge-Kutta procedures of any order for the numerical solution of differential equations.

The Runge-Kutta-Fehlberg procedures to approximate the solutions of nonlinear Volterra integral equations were investigated by A. N. Lomakovich [5], who gave procedure of order $O(h^{m+5})$, $m = 0, 1, \dots, 8$ with several substitutions in the transformed integral equations.

In our approach we shall construct the Runge-Kutta-Fehlberg procedures of order $O(h^4)$ with two substitutions and also of order $O(h^{m+3})$ ($m \in \mathbb{N}$, $m \geq 2$), with only three substitutions in the transformed integral equation [6].

Let be the nonlinear Volterra integral equation of the second kind:

$$\varphi(x) = \int_{x_0}^x G[x, s, \varphi(s)] ds \quad (1)$$

where $G: I^2 \times \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{R}$ is a given function satisfying all the conditions for the existence of a unique solution $\varphi \in C(I)$ of the equation (1).

Supposing that $I := [x_0, x_0 + M]$, $x_0 \in \mathbb{R}$, $M \in \mathbb{R}_+$, we shall give some Runge-Kutta-Fehlberg procedures to approximate this solution.

Let $\Delta_h := \{x_i = x_{i-1} + h \mid i = 1, 2, \dots, n, x_n = x_0 + M, h > 0\}$ be a partition of the interval I .

To approximate the solution of the integral equation (1) by Runge-Kutta-Fehlberg procedures we shall transform this equation using the Fehlberg transformation [5].

One considers the function $y: \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{R}$ which satisfies a conditions:

$$\begin{aligned} \text{(i)} \quad & y(x_0) = \varphi(x_0) = 0 \\ \text{(ii)} \quad & y^{(k)}(x_0) = 0, \quad k = 1, 2, \dots, m, \quad m \in \mathbb{N} \end{aligned} \quad (2)$$

The transformation satisfying these conditions is the following:

$$\varphi(x) = \Phi(x, y) = y(x) + \sum_{k=1}^m \frac{(x - x_0)^k}{k!} \left(\frac{\partial^{k-1} G[x, s, \varphi(s)]}{\partial s^{k-1}} \right)_{s=x_0} \quad (3)$$

From (3) and taking in consideration the equation (1) one gets for the function y the expression :

$$y(x) = \int_{x_0}^x \left\{ G[x, s, \Phi(s, y)] - \sum_{k=1}^m \frac{(s - x_0)^{k-1}}{(k-1)!} \left(\frac{\partial^{k-1} G[x, s, \Phi(s, y)]}{\partial s^{k-1}} \right)_{s=x_0} \right\} ds \quad (4)$$

.e.

$$y(x) = \int_{x_0}^x f(x, s, y(s)) ds \quad (5)$$

Easily, it follows that the function $f: I^2 \times \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{R}$ from (5) has the properties :

- (i) $\left(\frac{\partial^{k+j} f(x, s, y(s))}{\partial x^k \partial s^j} \right)_{s=x_0} = 0, \quad j = 0, 1, \dots, m-1, \quad k = 1, 2, \dots$
- (ii) $\left(\frac{\partial^j f}{\partial x^j} \right) = 0, \quad j = 1, 2, \dots, m, \quad f(x, x_0, y_0) = 0 \quad (6)$
- (iii) $(f_{,k})_0 = 0, \quad k = 1, 2, \dots, m-1$

Here, by $(f_{,k})_0$ we denote the value of the derivative of the function f in the point $x = s = x_0$.

The approximation of the solution of the integral equation (1) is reduced to the approximation of the integral equation (5) by the transformation (3).

In what follows we shall deduce the Runge-Kutta-Fehlberg procedures of order $O(h^4)$ with two substitutions and also of order $O(h^{m+3})$, ($m \geq 2$) only with three substitutions in order to approximate the solution of the integral equation (5).

1. The Runge-Kutta-Fehlberg procedures of order $O(h^4)$. Let \hat{y}_i be the approximating values of the exact solution y of the integral equation (5) calculated in the point x_i of the partition Δ_h .

First, one calculates the value $\hat{y}_1 = \hat{y}(x_0 + h)$.

To obtain the Runge-Kutta-Fehlberg procedures of order $O(h^4)$, the function y will satisfy the conditions (i), (ii) from (2) for $m = 2$.

The approximating solution of (5) is required under the form :

$$\hat{y}(x_0 + h) = c_1 k_1 + c_2 k_2$$

where

$$\begin{aligned} k_1 &= hf(x_0 + h, x_0 + \alpha_1 h, y_0) \\ k_2 &= hf(x_0 + \alpha_2 h, x_0 + \alpha_1 h, y_0 + \beta_0 k_1) \end{aligned} \quad (7)$$

Expanding in Taylor series in the point x_0 the exact solution y and also the approximating solution \hat{y} , by identification of the coefficients of the same power of the h (until h^4) one gets for parameters $c_i, \alpha_i, (i = 1, 2), \beta_0$

the following equation:

$$c_1 \alpha_1^2 + c_2 \alpha_1^2 = \frac{1}{3}$$

or

$$c_1 + c_2 = \frac{1}{3 \alpha_1^2} \quad (8)$$

Because the parameters α_2, β_0 are arbitrary, we take for these parameters the values zero.

From the equation (8) it follows that we have here a family of Runge-Kutta-Fehlberg procedures of order $O(h^4)$.

One obtains a very suitable procedure from this family by taking: $c_2=0$, $\alpha_1 = \frac{1}{3}$, $c_1 = \frac{1}{3}$, $\alpha_2 = 1$, $\beta_0 = 0$. This procedure is of order $O(h^4)$ and needs only one substitution in the transformed integral equation.

2. The Runge-Kutta-Fehlberg procedures of order $O(h^{m+3})$, $m \geq 2$. Keeping the same conditions (2) we can find a family of Runge-Kutta-Fehlberg procedures of order $O(h^{m+3})$, ($m \geq 2$), which need only three substitutions in the transformed equation (5).

To obtain these procedures one uses the following Runge-Kutta scheme:

$$\bar{y}(x_0 + h) = c_1 k_1 + c_2 k_3$$

where

$$\begin{aligned} k_1 &= hf(x_0 + h, x_0 + \alpha_1 h, y_0) \\ k_2 &= hf(x_0 + \alpha_2 h, x_0 + \alpha_1 h, y_0 + \beta_0 k_1) \\ k_3 &= hf(x_0 + h, x_0 + \alpha_2 h, y_0 + \beta_1 k_1 + \beta_2 k_2) \end{aligned} \quad (9)$$

The parameters $c_i, \alpha_i, i = 1, 2, \beta_j, j = 0, 1, 2$, will be determined from the following system of three equations with six unknowns:

$$\begin{aligned} c_1 \alpha_1^m + c_2 \alpha_2^m &= \frac{1}{m+1} \\ c_1 \alpha_1^{m+1} + c_2 \alpha_2^{m+1} &= \frac{1}{m+2} \\ \alpha_1^m (\beta_1 + \beta_2) c_2 &= \frac{1}{(m+1)(m+2)} \end{aligned} \quad (10)$$

This system has the solution

$$\begin{aligned} c_1 &= \frac{(m+2) \alpha_2 - (m+1)}{(m+1)(m+2) \alpha_1^m (\alpha_2 - \alpha_1)}, & c_2 &= \frac{m+1 - (m+2) \alpha_1}{(m+1)(m+2) \alpha_2^m (\alpha_2 - \alpha_1)} \\ \beta_1 + \beta_2 &= \frac{\alpha_2^m (\alpha_2 - \alpha_1)}{\alpha_1^m [(m+1) - (m-2) \alpha_1]} \end{aligned}$$

and $\beta_0 = 0$ because it does not appear in the system (10).

A very suitable choice of parameters is $\alpha_2 = 1$, $\alpha_1 = \frac{1}{2}$, $\beta_1 = 0$. Then

$$c_1 = \frac{2^{m+1}}{(m+1)(m+2)}, \quad c_2 = \frac{m}{(m+1)(m+2)}, \quad \beta_2 = \frac{2^m}{m} \quad (11)$$

To find the approximating values \bar{y}_i , $i \geq 2$, the integral equation (1) will be written under the form:

$$\varphi(x) = \int_{x_{j-1}}^{x_j} G[x, s, \varphi(s)] ds + \int_{x_{i-1}}^x G[x, s, \varphi(s)] ds \quad (12)$$

Denoting

$$\mu_j(x) = \int_{x_{j-1}}^{x_j} G[x, s, \varphi(s)] ds, \quad \sigma_{i-1}(x) = \sum_{j=1}^{i-1} \mu_j(x) \quad (13)$$

$$\varphi_{i-1}(x) = \int_{x_{i-1}}^x G[x, s, \varphi(s)] ds \quad (14)$$

this equation becomes:

$$\varphi(x) = \sigma_{i-1}(x) + \varphi_{i-1}(x) \quad (12')$$

Substituting the function φ from (12') in (14) we have

$$\varphi_{i-1}(x) = \int_{x_{i-1}}^x G[x, s, \sigma_{i-1}(s) + \varphi_{i-1}(s)] ds$$

From (12') it follows that $\varphi(x_i) = \sigma_{i-1}(x_i) + \varphi_{i-1}(x_i)$, therefore to know the values of the solution φ in the knots x_i is necessary to know the values $\sigma_{i-1}(x_i)$ and $\varphi_{i-1}(x_i)$.

Supposing to be known the approximating values of the solution φ_k , $k = 1, 2, \dots, i-1$, let $\bar{\mu}_k$ be the known approximating values of μ_k ($k=1, 2, \dots, i-1$) and then:

$$\bar{\sigma}_{i-1}(x) = \sum_{j=1}^{i-1} \bar{\mu}_j(x)$$

Thus, we have the following integral equation

$$\varphi_{i-1}^*(x) = \int_{x_{i-1}}^x G[x, s, \bar{\sigma}_{i-1}(s) + \varphi_{i-1}^*(s)] ds \quad (15)$$

whose solution we want to find ($\varphi_{i-1}^*(x_{i-1}) = 0$).

For the integral equation (15) a transformations as (3) in the point x_{i-1} is used and thus one obtains the integral equation

$$(xy)^{*i-1} = \int_{x_{i-1}}^x f[x, s, y_{i-1}^*(s)] ds \quad (16)$$

where f verifies the conditions (6) for $x = s = x_{i-1}$.

The approximation of the solution of the integral equations (16) is made by the application of one of the Runge-Kutta-Fehlberg procedures described above.

In order to find $\mu_j(x_i)$ we replace in (13) the value of φ , obtained from (12') and we have

$$\mu_j(x) = \int_{x_{j-1}}^{x_j} G[x, s, \bar{\sigma}_{i-1}(s) + \varphi_{i-1}(s)] ds$$

or replacing φ_{i-1} by φ_{i-1}^*

$$\mu_j^*(x) = \int_{x_{j-1}}^{x_j} G[x, s, \bar{\sigma}_{i-1}(s) + \varphi_{i-1}^*(s)] ds$$

Denote

$$\sigma_j^*(x) = \int_{x_{j-1}}^{x_j} f[x, s, y^*(s)] ds$$

The connection between μ_j^* and σ_j^* is given by the relation:

$$\mu_j^*(x) = \sigma_j^*(x) + \sum_{k=1}^m \frac{h^k}{k!} \left(\frac{\partial^{k-1} G[x, s, \varphi(s)]}{\partial s^{k-1}} \right)_{s=x_{i-1}}$$

The approximation $\bar{\sigma}_j$ of the σ_j^* is made by one of the procedures (7) or (9), starting with the point x_{i-1} .

REFERENCES

1. I. Coroian, *Asupra metodei Runge-Kutta-Fehlberg pentru ecuația integrală neliniară de tip Volterra*, Studii și cercet. mat., 26(1974), 505-511.
2. A. Coțiu, *Asupra unor extinderi ale unei transformări a lui Fehlberg*, Bul. șt. I.P.C. 4(1961), 45-59.
3. D. V. Ionescu, *O generalizare a unei proprietăți care intervine în metoda Runge-Kutta pentru integrarea numerică a ecuațiilor diferențiale*, Bul. Șt. Acad. R.P.R., Sect. de șt. mat. și fiz., VI, 2(1954), 229-241.
4. D. V. Ionescu, *O generalizare a unei proprietăți care intervine în metoda lui Runge-Kutta pentru integrarea numerică a ecuațiilor diferențiale*, Bul. Șt. Acad., VIII, 1(1956), 67-100.
5. A. N. Lomakovich, *Raziazuvania integralnih rivniani tipu Volterra metodam Runge-Kutta-Fehlberg*, Dopovidi ANUSSR, 4(1969), 307-310.
6. Maria Micula, *Contribuții la aproximarea soluțiilor ecuațiilor diferențiale, integrale și integrale diferențiale*, Teză de doctorat, Univ. „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca, 1978, p. 87-96.

PROCEDEE DE TIP RUNGE-KUTTA-FEHLBERG PENTRU REZOLVAREA
NUMERICĂ A ECUAȚIILOR INTEGRALE VOLTERRA

(Rezumat)

În această lucrare se deduc cu ajutorul unei transformări de tip Fehlberg procedee de tip Runge-Kutta-Fehlberg de ordinul $O(h^4)$ cu două substituții, și de ordinul $O(h^{m+3})$, ($m \geq 2$) cu trei substituții pentru rezolvarea aproximativă a ecuațiilor integrale de tip Volterra.

To Professor D. V. Ionescu
on his 80th birthday

ON A DIFFERENTIAL INEQUALITY FOR ANALYTIC
FUNCTIONS IN THE UNIT DISC

PETRU T. MOCANU

1. In some previous papers [3], [4], [5], [6], a general method to obtain information on the solutions of certain differential inequalities in the complex plane, was elaborated. A particular form of this method is given by the following

LEMMA A. Let u and v denote complex variables $u = u_1 + iu_2$, $v = v_1 + iv_2$ and let $F(u, v)$ be a complex-valued function that satisfies the following conditions:

- (a) F is continuous in a domain $D \subset C^2$;
- (b) $(1, 0) \in D$ and $\operatorname{Re} F(1, 0) > 0$;
- (c) $\operatorname{Re} F(iu_2, v_1) \leq 0$, whenever $(iu_2, v_1) \in D$ and $v_1 \leq -\frac{1}{2}(1 + u_2^2)$.

If $p(z) = 1 + p_1z + \dots$ is an analytic function in the unit disc $U = \{z \in C; |z| < 1\}$, such that $(p(z), zp'(z)) \in D$ and $\operatorname{Re} F(p(z), zp'(z)) > 0$ hold for all $z \in U$, then $\operatorname{Re} p(z) > 0$ in U .

2. We shall apply Lemma A to obtain the following result concerning a differential inequality for analytic functions in the unit disc.

THEOREM 1. Let $f(z) = z + a_2z^2 + \dots$ be an analytic function in U , with $f'(z) \neq 0$ for $z \in U$ and let $\alpha \geq 0$. If

$$\operatorname{Re} \left[(1 - \alpha) \frac{f(z)}{z} + \alpha \sqrt{f'(z)} \right] > \frac{1}{2}, \text{ for all } z \in U, \quad (1)$$

then

$$\operatorname{Re} \frac{f(z)}{z} > \frac{1}{2}, \text{ for all } z \in U. \quad (2)$$

This result is sharp.

Proof. If we denote

$$p(z) = 2 \frac{f(z)}{z} - 1,$$

then

$$f(z) = \frac{z}{2} [p(z) + 1].$$

Let

$$F(p(z), zp'(z)) = \frac{1-\alpha}{2} [p(z) + 1] + \alpha \sqrt{\frac{1}{2} [zp'(z) + p(z) + 1]} - \frac{1}{2}.$$

From (1) we deduce

$$\operatorname{Re} F(f(z), zf'(z)) > 0 \quad (z \in U).$$

We shall show that the function

$$F(u, v) = \frac{1-\alpha}{2} (u + 1) + \alpha \sqrt{\frac{1}{2} (1 + u + v)} - \frac{1}{2}$$

satisfies the conditions (a), (b), (c) of Lemma A. Since $f'(z) \neq 0$, i.e. $u + v + 1 \neq 0$, we deduce that F is continuous in the domain $D = \{(u, v) \in \mathbb{C}^2; u + v + 1 \neq 0\}$. Moreover $(1, 0) \in D$ and $\operatorname{Re} F(1, 0) = 1/2 > 0$. Next we have

$$\operatorname{Re} F(iu_2, v_1) = -\frac{\alpha}{2} + \alpha \operatorname{Re} \sqrt{\frac{1}{2} (1 + v_1 + iu_2)}.$$

Let $\zeta = \xi + i\eta = (1 + v_1 + iu_2)/2$. If $v_1 \leq -(1 + u_2^2)/2$ then

$$\xi \leq \frac{1}{4} - \eta^2,$$

which shows that ζ lies in the interior of the parabola $\xi = 1/4 - \eta^2$, and we easily deduce $\operatorname{Re} \sqrt{\zeta} \leq 1/2$. Hence we obtain

$$\operatorname{Re} F(iu_2, v_1) = -\frac{\alpha}{2} + \alpha \operatorname{Re} \sqrt{\zeta} \leq 0, \text{ for } v_1 \leq -\frac{1}{2} (1 + u_2^2),$$

which is the condition (c). Applying Lemma A, from (3) we deduce $\operatorname{Re} p(z) > 0$, for $z \in U$, which is (2). The function $f(z) = z/(1+z)$ shows that (2) is sharp. This completes the proof of Theorem 1.

Remark. If we denote by R_α , $\alpha \geq 0$, the class of all functions $f(z) = z + a_2 z^2 + \dots$ analytic in U , with $f'(z) \neq 0$, which satisfy (1), Theorem 1 shows that $R_\alpha \subset R_0$. Moreover, since (1) is linear with respect to α , from Theorem 1 we deduce $R_\alpha \subset R_\beta$, for all $\alpha > \beta \geq 0$.

3. For $\alpha = 1$, from Theorem 1 we obtain

COROLLARY 1.1. *If $f(z) = z + a_2 z^2 + \dots$ is analytic in U , then*

$$\operatorname{Re} \sqrt{f'(z)} > \frac{1}{2} \quad (z \in U) \Rightarrow \operatorname{Re} \frac{f(z)}{z} > \frac{1}{2} \quad (z \in U).$$

or, equivalently,

$$f'(z) < \frac{1}{(1+z)^2} \Rightarrow \frac{f(z)}{z} < \frac{1}{1+z}.$$

This result, which is due to Y. Komatu [2], is a particular case of the following Theorem, which is a generalization of a result of D. J. Hallenbeck and S. Ruscheweyh, [1], concerning the subordination by convex functions.

THEOREM 2. [7]. *Let f and g be two analytic functions in U , such that $f(0) = g(0) = 1$, $g'(0) \neq 0$ and*

$$\operatorname{Re} \left(1 + \frac{zg''(z)}{g'(z)} \right) > -\frac{1}{2}, \text{ for all } z \in U.$$

If $f(z) \prec g(z)$, then

$$\frac{1}{z} \int_0^z f(t) dt \prec \frac{1}{z} \int_0^z g(t) dt.$$

REFERENCES

1. D. J. Hallenbeck, S. Ruscheweyh, *Subordination by convex functions*, Proc. Amer. Math. Soc. 52(1975), 191–195.
2. Y. Komatu, *On starlike and convex mappings of a unit circle*, Kodai Math. Sem. Rep. 13 (1961), 123–126.
3. Z. Lewandowski, S. Miller, E. Zlotkiewicz, *Generating functions for some classes of univalent functions*, Proc. Amer. Math. Soc. 56(1976), 111–117.
4. S. S. Miller, *A class of differential inequalities implying boundedness*, Illinois J. Math. 20(1976), 647–649.
5. S. S. Miller, P. T. Mocanu, *Second order differential inequalities in the complex plane*, J. of Math. Analysis and Appl. 65, 2(1978), 289–305.
6. S. S. Miller, P. T. Mocanu, *Differential subordinations and univalent functions*, Mich. Math. J. (to appear).
7. P. T. Mocanu, M. O. Reade, *On a conjecture due to Robinson*, Notices Amer. Math. Soc., Oct., 1978, 761–B16, A–658.

ASUPRA UNEI INEGALITĂȚI DIFERENȚIALE PENTRU FUNCȚIILE ANALITICE ÎN DISCUL UNITATE

(Rezumat)

Se demonstrează că dacă $\alpha \geq 0$ și $f(z) = z + a_2 z^2 + \dots$ este o funcție analitică cu $f'(z) \neq 0$ în discul unitate U , care verifică inegalitatea diferențială (1), atunci f verifică și inegalitatea (2), iar acest rezultat este cel mai bun posibil.

*To Professor D. V. Ionescu
on his 80th birthday*

GENERALIZED CHEBYSHEV POLYNOMIALS AND REVERSED GEOMETRIC PROGRAMMING

I. MARUȘCIAC

1. Introduction. Let $\nu_1, \nu_2, \dots, \nu_n$ be fixed natural numbers. Set $m = \nu_1 + \nu_2 + \dots + \nu_n$. It is well known that the remainder term $r_{m-1}(f; x)$ in Newton's interpolation formula

$$f(x) = L_{m-1}(f; x) + r_{m-1}(f; x)$$

on the nodes $(x_i)_{i=1}^n$, $a \leq x_1 < x_2 < \dots < x_n \leq b$, with multiplicities $(\nu_i)_i^*$ respectively, satisfies the following inequality

$$\|r_{m-1}\| \leq \|f^{(m)}\| \max_{x \in [a, b]} |(x - x_1)^{\nu_1} (x - x_2)^{\nu_2} \dots (x - x_n)^{\nu_n}|, \quad (1)$$

where $\|f\|$ is the Chebyshev norm i.e. $\|f\| = \max \{|f(x)| : x \in [a, b]\}$. From (1) it is seen that the following extremal problem arises: determine $x_1^*, x_2^*, \dots, x_n^* \in [a, b]$ such that

$$\max_{x \in [a, b]} |(x - x_1^*) \dots (x - x_n^*)| = \inf_{a \leq x_1 < \dots < x_n \leq b} \max_{x \in [a, b]} |(x - x_1)^{\nu_1} \dots (x - x_n)^{\nu_n}|. \quad (2)$$

At this problem have arrived T. Popoviciu [5] and L. Tschakaloff [6] by studying quadrature formulae of highest degree of precision. They proved the existence of the extremal nodes for the L_2 -norm case.

In the complex plane the similar problem was studied by the author in 1968 [4]. When the problem is studied on a compact set of the complex plane, the existence of such a least deviation from zero polynomial is always assured but the uniqueness does not hold, as it was shown in [4].

In the real case, when the compact set is a finite closed interval, the uniqueness of such an extremal polynomial was established recently by B. D. Bojanov [2].

In this note we intend to show that in order to compute the extremal nodes, i.e. the extremal polynomial, we can use the reversed geometric programming technic [3]. More explicitly, we shall show that the problem of finding the extremal polynomial (2) is equivalent to solve a reversed geometric programming problem.

2. Generalized Chebyshev polynomial and a nonlinear programming problem. We shall need the following result established in [2]:

THEOREM 1. *Let $(\nu_k)_1^n$ be a fixed system of arbitrary natural numbers and $[a, b]$ a given interval in R . There exists a unique system of points $(x_k^*)_1^n \subset [a, b]$*

such that

$$|(\cdot - x_1^{*})^{v_1} \dots (\cdot - x_n^{*})^{v_n}| = \inf_{a < x_1 < x_2 < \dots < x_n < b} |(\cdot - x_1)^{v_1} \dots (\cdot - x_n)^{v_n}|.$$

Moreover, $a < x_1^* < x_2^* < \dots < x_n^* < b$. The extremal polynomial $t_m(v; \cdot)$,

$$t_m(v; x) = (x - x_1^*)^{v_1} (x - x_2^*)^{v_2} \dots (x - x_n^*)^{v_n},$$

$m = v_1 + v_2 + \dots + v_n$, is uniquely determined by the condition that there exist $n - 1$ points $(t_k)_1^{n-1}$, $a = t_0 < x_1^* < t_1 < x_2^* < \dots < t_{n-1} < x_n^* < t_n = b$, such that

$$t_m(v; t_k) = (-1)^{m - v_1 - \dots - v_k} |t_m(v; \cdot)|, \quad k = 0, 1, \dots, n. \quad (3)$$

Consider two system $(x_k)_1^n \subset [a, b]$, $(t_k)_0^n \subset [a, b]$ such that

$$a = t_0 < x_1 < t_1 < \dots < x_k < t_k < \dots < x_n < t_n = b \quad (4)$$

and denote by $\pi_m(v)$ the class of all algebraic polynomials of degree m of the form

$$p_m(x) = (x - x_1)^{v_1} (x - x_2)^{v_2} \dots (x - x_n)^{v_n},$$

$$v_1 + v_2 + \dots + v_n = m.$$

Set

$$\begin{aligned} u_{2k+1} &= x_{k+1} - t_k, \quad k = 0, 1, \dots, n-1 \\ u_{2k} &= t_k - x_k, \quad k = 1, 2, \dots, n \end{aligned} \quad (5)$$

Then for $p_m \in \pi_m(v)$ we have

$$\begin{aligned} t_m(t_k) &= (t_k - x_1)^{v_1} (t_k - x_2)^{v_2} \dots (t_k - x_k)^{v_k} (t_k - x_{k+1})^{v_{k+1}} \dots (t_k - x_n)^{v_n} = \\ &= (u_2 + u_3 + \dots + u_{2k})^{v_1} (u_4 + u_5 + \dots + u_{2k})^{v_2} \dots u_{2k}^{v_k} (-u_{2k+1})^{v_{k+1}} \dots \\ &\dots (-u_{2k+1} - \dots - u_{2n-1})^{v_n} = (-1)^{v_{k+1} + \dots + v_n} (u_2 + u_3 + \dots + u_{2k})^{v_1} \cdot \\ &\quad (u_4 + u_5 + \dots + u_{2k})^{v_2} \dots u_{2k}^{v_k} \times u_{2k+1}^{v_{k+1}} \dots (u_{2k+1} + \dots + u_{2n-1})^{v_n}. \end{aligned}$$

In view of $v_1 + v_2 + \dots + v_n = m$, it follows that

$$v_{k+1} + \dots + v_n = m - v_1 - v_2 - \dots - v_k$$

and, therefore, conditions (3) become

$$(u_2 + u_3 + \dots + u_{2k})^{v_1} (u_4 + \dots + u_{2k})^{v_2} \dots u_{2k}^{v_k} u_{2k+1}^{v_{k+1}} \dots (u_{2k+1} + \dots + \dots) \quad (3')$$

$$\dots + u_{2n-1})^{v_n} = \mu \quad k = 1, 0, \dots,$$

where $\mu = |p_m|$.

System (3') can be written under the form:

$$v_{k1}^{y_1} v_{k2}^{y_2} \dots v_{kn}^{y_n} = \mu, \quad k = 0, 1, \dots, n, \quad (3'')$$

where

$$v_{kj} = u_{2j} + u_{2j+1} + \dots + u_{2k}, \quad 1 \leq j \leq k, \quad k = 1, 2, \dots, n$$

$$v_{kj} = u_{2k+1} + u_{2k+2} + \dots + u_{2j-1}, \quad k < j \leq n, \quad k=0,1,\dots,$$

Now we consider the following nonlinear programming problem:

$$\text{minimize } \mu \quad (4)$$

subject to

$$v_{k1}^{y_1} v_{k2}^{y_2} \dots v_{kn}^{y_n} - \mu = 0, \quad k = 0, 1, \dots, n \quad (5)$$

$$\sum_{i=1}^k v_i^{y_i} v_{k1}^{y_1} v_{k2}^{y_2} \dots v_{ki}^{y_i-1} \dots v_{kn}^{y_n} - \sum_{i=k+1}^n v_{k1}^{y_1} \dots v_{ki}^{y_i-1} \dots v_{kn}^{y_n} = 0 \quad (6)$$

$$v_{kj} = u_{2j} + u_{2j+1} + \dots + u_{2k}, \quad 1 \leq j \leq k, \quad k = 1, 2, \dots, n \quad (7)$$

$$v_{kj} = u_{2k+1} + u_{2k+2} + \dots + u_{2j-1}, \quad k < j \leq n, \quad k = 0, 1, \dots, n$$

$$u_1 + u_2 + \dots + u_{2n} = b - a \quad (8)$$

$$u_j > 0, \quad j = 1, 2, \dots, 2n.$$

THEOREM 2. *If $(u^*, \mu^*) \in R_+^{2n} \times R^+$ is an optimal solution to the nonlinear programming problem (4) – (8), then polynomial $p_m^* \in \pi_m(v)$,*

$$p_m^*(x) = (x - x_1^*)^{v_1} (x - x_2^*)^{v_2} \dots (x - x_n^*)^{v_n}, \quad (9)$$

where

$$x_m^* = t_0^* + u_1^*, \quad t_1^* = x_1^* + u_2^*$$

$$x_2^* = t_1^* + u_3^*, \quad t_2^* = x_2^* + u_4^*$$

$$\dots \dots \dots$$

$$x_n^* = t_{n-1}^* + u_{2n-1}^*, \quad t_n^* = x_n^* + u_{2n}^*$$

is the extremal polynomial to the problem (2).

Proof. Let $t_m \in \pi_m(v)$,

$$t_m(x) = (x - x_1^0)^{v_1} (x - x_2^0)^{v_2} \dots (x - x_n^0)^{v_n}$$

be the extremal polynomial to the problem (2). Then in view of Theorem 1. there exist $(t_k^0)_0^n \subset [a, b]$,

$$a = t_0^0 < x_1^0 < t_1^0 < x_2^0 < \dots < t_{n-1}^0 < x_n^0 < t_n^0 = b$$

such that

$$t_m(t_k^0) = (t_k^0 - x_1^0)^{\nu_1} \dots (t_k^0 - x_n^0)^{\nu_n} = (-1)^{m-\nu_1-\dots-\nu_k} ||t_m|| \tag{11}$$

Consider

$$\begin{aligned} u_{2k+1}^0 &= x_{k+1}^0 - t_k^0, \quad k = 0, 1, \dots, n-1 \\ u_{2k}^0 &= t_k^0 - x_k^0, \quad k = 1, 2, \dots, n \\ v_{kj}^0 &= u_{2j}^0 + \dots + u_{2k}^0, \quad 1 \leq j \leq k, \quad k = 1, 2, \dots, n \\ v_{kj}^0 &= u_{2k+1}^0 + \dots + u_{2j-1}^0, \quad k < j \leq n, \quad k = 0, 1, \dots, n \end{aligned}$$

we have

$$\sum_{k=1}^{2n} u_k^0 = \sum_{k=0}^{n-1} (x_{k+1}^0 - t_k^0) + \sum_{k=1}^n (t_k^0 - x_k^0) = t_n^0 - t_0^0 = b - a$$

i.e. $u_j^0 > 0$, $j = 1, 2, \dots, 2n$, and (8) is satisfied.

From (11) it is seen that

$$(v_{k1}^0)^{\nu_1} \dots (v_{kn}^0)^{\nu_n} = \mu^0, \quad \mu^0 = ||t_m||$$

Since t_1^0, \dots, t_{n-1}^0 are extreme points for t_m , it follows that

$$t_m'(t_k^0) = \sum_{i=1}^n \nu_i (t_k^0 - x_i^0)^{\nu_i-1} \dots (t_k^0 - x_1^0)^{\nu_1-1} \dots (t_k^0 - x_n^0)^{\nu_n} = 0, \quad k = 1, 2, \dots, n-1$$

i.e. (6) are also satisfied.

Therefore $(u_1^0, u_2^0, \dots, u_{2n}^0, \mu^0)$ is a feasible solution to the problem (4) - (8). So

$$\mu^* \leq \mu^0. \tag{12}$$

But from (6) and (10) we conclude that

$$(p_m^*)'(t_k^*) = 0, \quad k = 1, 2, \dots, n-1.$$

Clearly p_m^* has $q \leq 2n-1$ distinct real zeros: $t_1^*, t_2^*, \dots, t_{n-1}^*$ and some of x_k^* . That means

$$\mu^* = \max_{0 \leq k \leq n} |p_m(t_k^*)| = ||p_m^*||$$

and, therefore

$$\mu^* \geq \mu^0 \tag{13}$$

Inequalities (12) - (13) show that $\mu^* = \mu^0$.

Because of the unicity of the extremal polynomial to the problem (2), we conclude that $p_m^* = t_m$, and so theorem is proved.

3. A reversed geometric programming formulation.

Remark. In view of the special structure of the programming problem (4) – (8), it is clear that (8) can be replaced by

$$u_1 + u_2 + \dots + u_{2n} \geq b - a$$

and (5), (7) by

$$v_{k1}^{y_1} v_{k2}^{y_2} \dots v_{kn}^{y_n} \leq \mu, \quad k = 0, 1, \dots, n$$

$$u_{2j} + u_{2j+1} + \dots + u_{2k} \leq v_{kj}, \quad 1 \leq j \leq k, \quad k = 1, 2, \dots, n$$

$$u_{2k+1} + \dots + u_{2j-1} \leq v_{kj}, \quad k < j \leq n, \quad k = 0, 1, \dots, n$$

respectively.

Thus if equality (6) is replaced by two inequalities we arrive at the following complementary geometric programming problem [1]:

Problem CGP

$$\text{minimize } \mu$$

subject to the constraints

$$v_{k1}^{y_1} v_{k2}^{y_2} \dots v_{kn}^{y_n} \mu^{-1} \leq 1, \quad k = 0, 1, \dots, n$$

$$\sum_{i=1}^k v_i v_{k1}^{y_1} \dots v_{ki}^{y_i} \dots v_{kn}^{y_n} - \sum_{i=k+1}^n v_i v_{k1}^{y_1} \dots v_{ki}^{y_i} \dots v_{kn}^{y_n} = 0, \quad (14)$$

$$k = 1, 2, \dots, n - 1$$

$$u_{2j} v_{kj}^{-1} + u_{2j+1} v_{kj}^{-1} + \dots + u_{2k} v_{kj}^{-1} \leq 1, \quad 1 \leq j \leq k, \quad k = 1, 2, \dots, n$$

$$u_{2k+1} v_{kj}^{-1} + \dots + u_{2j-1} v_{kj}^{-1} \leq 1, \quad k < j \leq n, \quad k = 0, 1, \dots, n$$

$$\frac{1}{b-a} u_1 + \frac{1}{b-a} u_2 + \dots + \frac{1}{b-a} u_{2n} \geq 1,$$

$$u_j > 0, \quad j = 1, 2, \dots, 2n; \quad v_{kj} > 0, \quad k = 0, 1, \dots, n; \quad j = 1, 2, \dots, n$$

It is known (see [4], p. 173) that equality (14) is equivalent to

$$\sum_{i=1}^k v_i v_{k1}^{y_1} \dots v_{ki}^{y_i} \dots v_{kn}^{y_n} \leq u_{2n+1} \leq \sum_{i=k+1}^n v_i v_{k1}^{y_1} \dots v_{ki}^{y_i} \dots v_{kn}^{y_n}$$

where $u_{2n+1} > 0$. So program CGP can be reduced to the following reversed geometric programming problem:

Program RGP:

$$\text{minimize } \mu$$

subject to

$$v_{k1}^{y_1} v_{k2}^{y_2} \dots v_{kn}^{y_n} \leq 1, \quad k = 0, 1, \dots, n$$

$$\sum_{i=1}^k v_i v_{k1}^{y_i} \dots v_{ki}^{y_i-1} \dots v_{kn}^{y_n} u_{2n+1}^{-1} \leq 1, \quad k = 1, 2, \dots, n-1$$

$$u_{2j} v_{kj}^{-1} + u_{2j+1} v_{kj}^{-1} + \dots + u_{2k} v_{kj}^{-1} \leq 1, \quad 1 \leq j \leq k, \quad k = 1, 2, \dots, n$$

$$u_{2k+1} v_{kj}^{-1} + \dots + u_{2j-1} v_{kj}^{-1} \leq 1, \quad k < j \leq n, \quad k = 0, 1, \dots, n$$

$$\sum_{i=k+1}^n v_i v_{k1}^{y_i} \dots v_{ki}^{y_i-1} \dots v_{kn}^{y_n} u_{2n+1}^{-1} \geq 1, \quad k = 1, 2, \dots, n-1$$

$$\sum_{i=1}^{2n} \frac{1}{b-a} u_i \geq 1, \quad u_j > 0, \quad j = 1, 2, \dots, 2n+1$$

$$v_{kj} > 0, \quad k = 0, 1, \dots, n; \quad j = 1, 2, \dots, n.$$

To reduce the reversed geometric program RGP to a prototype polynomial program we can use the condensation method described in [4].

To conclude, we see that extremal problem (2) of finding the generalized Chebyshev polynomial with multiple roots can be reduced to the problem of solving a sequence of standard geometric programs.

Example. Consider $[a, b] = [0, 1]$, $v_1 = 3$, $v_2 = 2$, $m = v_1 + v_2 = 5$. Denote

$$\mu = u_0, \quad v_{02} = u_6, \quad v_{21} = u_7,$$

the corresponding reversed geometric program is the following:

$$\text{minimize } u_0$$

subject to :

$$u_0^{-1} u_1^3 u_6^2 \leq 1$$

$$u_0^{-1} u_2^3 u_3^2 \leq 1$$

$$u_0^{-1} u_4^2 u_7^3 \leq 1$$

$$3u_2^2 u_3^2 u_5^{-1} \leq 1$$

$$u_1 u_6^{-1} + u_2 u_6^{-1} + u_3 u_6^{-1} \leq 1$$

$$u_2 u_7^{-1} + u_3 u_7^{-1} \leq 1$$

$$2u_2^3 u_2 u_5^{-1} \geq 1$$

$$u_1 + u_2 + u_3 + u_4 \geq 1, \quad u_j > 0, \quad j = 1, 2, \dots, 7.$$

REFERENCES

1. Avriel, M., Williams, A. C., *Complementary geometric programming*, SIAM J. Applied Math. **19**, (1970), 125–143.
2. Bojanov, B. D., *A generalization of Chebyshev polynomial*, J. Approx. Theory, **26**(1979), 293–300.
3. Duffin, R. J., Peterson, E. L., *Reversed geometric programs treated by harmonic means*, Indiana Univ. Math. J., **22**(1972/73), 531–550.
4. Maruşciac, I., *Programare geometrică și aplicații*, Ed. Dacia, 1978.
5. Popoviciu, T., *Asupra unei generalizări a formulei de integrare numerică a lui Gauss*, Acad. R.P.R., Fil. Iași, Studii și Cercet. Şti. **6**(1955), 29–57.
6. Tschakaloff, L., *General quadrature formulae of Gaussian type*, Bulgar Akad. Nauk Izv. Mat. Inst., **1**, 2(1954), 67–84.

POLINOAMELE LUI CEBÎŞEV GENERALIZATE ŞI PROGRAMAREA GEOMETRICĂ
REVERSĂ

(R e z u m a t)

În studiul formulelor de integrare numerică de tip Gauss sîntem conduşi la următoarea problemă de cea mai bună aproximare: să se determine $x_1^*, x_2^*, \dots, x_n^* \in [a, b]$ astfel încît

$$\max_{x \in [a, b]} |(x - x_1^*)^{v_1} \dots (x - x_n^*)^{v_n}| = \inf_{a \leq x_1 < \dots < x_n \leq b} \max_{x \in [a, b]} |(x - x_1)^{v_1} \dots (x - x_n)^{v_n}| \quad (2)$$

unde v_1, v_2, \dots, v_n sînt numere naturale date. Polinomul din membrul întîi al formulei (2) se numeşte polinomul lui Cebîşev cu rădăcini multiple pe intervalul $[a, b]$. În prezenta lucrare se arată că problema determinării polinomului lui Cebîşev cu rădăcini multiple se poate reduce la o problemă de programare geometrică reversă. La rîndul său, o asemenea problemă se reduce la un şir de probleme de programare geometrică standard.

To Professor D. V. Ionescu
on his 80th birthday

A METHOD ANALOGOUS TO THE CHEBYSHEV METHOD FOR THE SOLVING OF THE OPERATOR EQUATIONS

SEVER GROZE

1. In this paper we present an iterative method which, using high order divided differences, allow us to construct a sequence which approximates the solution of the equation

$$P(x) = \theta \tag{1}$$

where $P: X \rightarrow Y$ is a continuous application of the Fréchet space X in the Fréchet space Y , θ being the null element of the space Y .

The necessity to construct such a method, with a high convergence order and which do not use Fréchet derivatives, follows by the fact that in the Fréchet spaces a mean theorem [1] cannot be given; hence the known iterative methods are not applicable.

2. To approximate the solution of the equation (1) we shall use the algorithm

$$x_{n+1} = x_n - \Lambda_n P(x_n) - \Lambda_n P_{x_n, x_{n-1}, x_{n-2}} \Lambda_{n-1} P(x_{n-1}) \bar{\Lambda}_n P(x_n), \quad (n = 0, 1, 2, \dots) \tag{2}$$

where x_{-2}, x_{-1}, x_0 are given elements in X

$$\Lambda = [P_{x_n, x_{n-1}}]^{-1}, \quad \bar{\Lambda}_n = [P_{x_n, x_{n-2}}]^{-1}.$$

With respect to the existence and the uniqueness of the solution of the equation (1) we have:

THEOREM. 1° If it exists $\Lambda = [P_{x', x''}]^{-1}, \forall x', x'' \in S(x_0, R_0)$, and $\|\Lambda\| \leq \beta$, by $\|\cdot\|$ (we denote the cvasinorm of an element of a Fréchet space [2])

2° $\|P(x_i)\| \leq \eta_i, i = -2, -1, 0$ and $\eta_0 \leq \eta_{-1} \leq \eta_{-2}$

3° For any $x', x'', x''', x^{IV} \in S_0$, we have

$$\|P_{x', x'', x'''}\| \leq M, \quad \|P_{x', x'', x''', x^{IV}}\| \leq N$$

4° $h_{-2} E_{-2} < 1$, where $h_{-2} = B^2 M \eta_{-2}$,

$$E_{-2}^2 = \frac{1}{H_{-2}} \left\{ 3 + \left(\frac{N}{B M^2} + 1 \right) (1 - h_{-2})^3 \right\} \text{ and } H_{-2} = 1 - h_{-2} (1 + h_{-2}) > 0.$$

then the equation (1) has, in $S_0(x_0, R_0)$ with $R_0 = \frac{2B \eta_{-2}}{1 - (h_{-2} E_{-2})^2}$, a solution x^* and only one, which is the limit of the sequence (2), the convergence order being given

by the inequality

$$\rho_X(x^* - x_n) \leq \frac{2B\eta_{-2}}{1 - (h_{-2}E_{-2})^2} (h_{-2}E_{-2})^{2 \sum_{i=2}^{n-1} t_i} \leq R_0 (h_{-2}E_{-2})^{2 \sum_{i=2}^{n-1} t_i} \quad (3)$$

where $t_i = t_{i-3} + t_{i-2} + t_{i-1}$ ($i = 2, 3, \dots$) and $t_{-1} = -1, t_0 = t_1 = 1$

Remark. 1) From the conditions 4° it follows that $h_{-2} < 1$.

2) The condition $E_{-2}h_{-2} < 1$ is satisfied, for exemple, if $h_{-2} < \frac{1}{4}$ and

$$\frac{N}{BM^2} \leq \frac{378}{125}$$

Proof. From the theorem conditions, it follows $x_{-1}, x_{-2} \in S_0$. Indeed

$$\|x_{-2} - x_0\| = \|\bar{\Lambda}_0 P_{x_0, x_{-1}}(x_{-2} - x_0)\| \leq \|\Lambda_0\| (\|P(x_{-2})\| + \|P(x_0)\|) \leq 2B\eta_{-2} < R_0$$

and in the same way we can obtain that $x_{-1} \in S_0$.

Hence, using the conditions 1°, 2°, 3° and (2), it follows the possibility to construct x_1 and

$$\|x_1 - x_0\| \leq \beta\eta_0(1 + h_{-2}) \leq R_0$$

$$\|P_{x_1, x_0, x_{-1}, x_{-2}}\| \leq N.$$

Now we show that x_{-1}, x_0, x_1 satisfies the theorem hypotheses: the condition 1° is evidently verified.

To prove 2°, we consider the application $F_n: X \rightarrow X$, given by

$$F_n(x) = x - \gamma_n P(x) - \nu_n [P(x)]^2 \quad (4)$$

where

$$\gamma_n u = \Lambda_n u + \Lambda_n P_{x_n, x_{n-1}, x_{n-2}} \Lambda_{n-1} P(x_{n-1}) \bar{\Lambda}_n u + \Lambda_n P_{x_n, x_{n-1}, x_{n-2}} \Lambda_{n-1} u \Lambda_n P(x_n)$$

$$\nu_n u_1 u_2 = - \Lambda_n P_{x_n, x_{n-1}, x_{n-2}} u_1 \Lambda_{n-1} \bar{\Lambda}_n u_2 \quad n = 0, 1, 2, \dots$$

we obtain

$$F_n(x_{n-2}) = F_n(x_{n-1}) = F_n(x_n) = x_{n+1}, F_{x_n, x_{n-1}} = \theta^*$$

$$F_{x_n, x_{n-1}, x_{n-2}} = \theta^{**}$$

where θ^* is the null element in $(X, X)^*$, and θ^{**} is the null element in $(X \times X, X)^*$, and $(A, B)^*$ denotes the set of linear and bounded applications defined on A and with values in B .

We also have

$$F_{x_{n+1}, x_n, x_{n-1}, x_{n-2}} u_1 u_2 u_3 = \gamma_n P_{x_{n+1}, x_n, x_{n-1}, x_{n-2}} u_1 u_2 u_3 -$$

$$- \nu_n P_{x_{n+1}, x_n, x_{n-1}, x_{n-2}} u_1 u_2 u_3 P(x_n) - \nu_n P_{x_{n+1}, x_n, x_{n-1}, x_{n-2}} u_1 u_2 \cdot P_{x_{n+1}} u_3 -$$

$$- \nu_n P_{x_{n+1}, x_n, x_{n-2}} u_1 P_{x_{n+1}, x_n, x_{n-2}} u_2 u_3 - \nu_n P_{(x_{n-1})} P_{x_{n+1}, x_n, x_{n-1}, x_{n-2}} u_1 u_2 u_3.$$

Applying to F_0 for $x = x_1$ the Newton type formula

$$P(x) = P(x_1) + P_{x_1, x_2}(x - x_1) + P_{x_1, x_2, x_3}(x - x_2)(x - x_1) + \\ + P_{x_1, x_2, x_3, x}(x - x_3)(x - x_2)(x - x_1) \quad (5)$$

we obtain

$$)| P(x_1) | ((1 - h_{-2}(1 + h_{-2})) \leq (N + M^2 B) |x - x_{-2}| (\cdot) |x - x_{-1}| (\cdot) \\ \cdot) |x - x_0| (+ 3h_{-2}^2 \eta_0.$$

Using the property $F_0(x_{-2}) = F_0(x_{-1}) = F_0(x_0) = x_1$, it follows

$$)| P(x_1) | (\leq (h_{-2} E_{-2})^2 \eta_0 = \eta_1 < \eta_0 \quad (6)$$

hence 2° is verified.

The hypothesis 3° is evidently verified.

For the hypothesis 4° we have

$$h_{-1} = B^2 M \eta_{-1} \leq h_{-2}, H_{-1} = 1 - h_{-1} (1 + h_{-1}) \geq H_{-2}$$

from where $E_{-1} \leq E_{-2}$, hence $h_{-1} E_{-1} < 1$.

It follows that we can construct x_2 and that

$$)| x_2 - x_0 | (\leq B \eta_0 (1 + (E_{-2} h_{-2}) h_{-1}) \leq 2B \eta_{-2} < R_0.$$

Next we show that x_0, x_1, x_2 verifies the conditions from the theorem. Indeed 1° and 3° are fulfilled. Taking in (4) $n = 1$ and applying (5) it follows

$$)| P(x_2) | (\leq (E_{-1} h_{-1})^2 \eta_1 = \eta_2 < \eta_1. \quad (7)$$

For 4° we have $h_0 = B^2 M \eta_0 \leq h_{-1}, H_0 \geq H_{-1}, E_0 \leq E_{-1}$ and $E_0 h_0 < 1$.

By induction, it can be proved that the properties are verified for any x_n and that

$$\eta_{n+3} \leq (h_n E_n)^2 \eta_{n+2} \quad (8)$$

$$h_{n+3} \leq \frac{(h_n E_n)^3}{E_n} \quad (9)$$

$$h_n E_n < 1 \quad (10)$$

where $)| P(x_n) | (\leq \eta_n, h_n = B^2 M \eta_n$, and

$$E_n^2 = \frac{1}{H_n} \left(3 + \left(\frac{N}{BM^2} + 1 \right) (1 + h_n)^3 \right), \quad (11)$$

where $H_n = 1 - h_n(1 + h_n)$.

Since (8) it follows $x_n \in S_0(x_0, R_0)$, $x_n \in S'_0(x_{-1}, R_0)$ and $x_n \in S''_0(x_{-2}, R_0)$. Indeed we have, for example

$$)| x_n - x_0 | (\leq 2B(\eta_{n-1} + \dots + \eta_1 + \eta_0) \leq \frac{2B\eta_0}{1 - (E_n h_n)^3} \leq R_0.$$

From (8) and (9) we obtain

$$\eta_{n+1} \leq (E_{-2} h_{-2})^{2 \sum_{i=2}^n t_i} \quad (12)$$

Hence

$$\|x_{n+p} - x_n\| \leq \frac{2B\eta_{-2}}{1 + (h_{-2}E_{-2})^2} (E_{-2} h_{-2})^{2 \sum_{i=2}^n t_i} \leq R_0 (E_{-2} h_{-2})^{2 \sum_{i=2}^n t_i} \quad (13)$$

By (10) and (13) it follows that the sequence (x_n) is fundamental, hence convergent to an element $x^* \in X$. Also $x^* \in S_0(x_0, R_0)$, $x^* \in S'_0(x_{-1}, R_0)$, $x^* \in S''_0(x_{-2}, R_0)$.

If in (13) we take $p \rightarrow \infty$, it follows (3).

Because from (12) it follows.

$$\|P(x_n)\| \leq (h_{-2} E_{-2})^{2 \sum_{i=2}^{n-1} t_i} \eta_0$$

for $n \rightarrow \infty$, P being continuous, we have

$$P(x^*) = \theta.$$

If for a $\tilde{x} \in S_0$ we have $P(\tilde{x}) = \theta$, then $P_{x^*, \tilde{x}}(\tilde{x} - x^*) = 0$ hence $\tilde{x} - x^* \in \text{Ker}(P_{x^*, \tilde{x}}) \cap S_0$. Taking into account that 1° implies $\text{ker}(P_{x^*, \tilde{x}}) \cap S_0 = \{\theta\}$, we have $\tilde{x} - x^* = 0$, hence x^* is the unique solution of the equation (1) in S_0 .

Remark. A similar theorem, for Banach spaces, was given by M. Bárázs and G. Goldner in [3].

REFERENCES

1. G. Goldner, *Remark on L-Supermetric Spaces*, ZAMM, 52 (1972), 496.
2. L. Collatz, *Funktionalanalysis und Numerische Mathematik*, Verlag Springer, Berlin, 1965.
3. M. Bárázs, G. Goldner, *On an iterative method with difference quotients of the second order*, Stud. Sci. Math. Hungarica, 4 (1969), 249-255.

O METODĂ ANALOGĂ CU METODA LUI CEBIŞEV PENTRU REZOLVAREA ECUAŢIILOR OPERATORIALE

Rezumat

Folosindu-se o metodă de rezolvare aproximativă analogă cu a lui Cebişev, este demonstrată o teoremă de existență și unicitate pentru soluția unei ecuații operatoriale $P(x) = \theta$, unde $P: X \rightarrow Y$ este o aplicație continuă, X și Y fiind spații Fréchet.

*To Professor D. V. Ionescu
on his 80th birthday*

ON THE DETERMINATION OF CIRCULAR ORBITS OF ARTIFICIAL SATELLITES FROM OPTICAL VISUAL OBSERVATIONS

ÁRPÁD PÁL and TIBERIU OPROIU

1. Introduction. The Station 1132 of the Cluj-Napoca Astronomical Observatory usually performs optical visual observations on artificial Earth satellites, by using a balloon-theodolite [1]. The accuracy of these observations ($0^{\circ}.1$ in position and $0^{\circ}.1$ in time) is not suitable for the determination of a preliminary elliptic orbit. As most of the observed satellites have quasi-circular orbits, we have tried to determine circular orbits, which are less susceptible to the accuracy of the observations.

Among the classical methods of orbit calculation, the problem of the determination of circular orbits is the simplest. It needs only two position observations and allows the determination of four orbital parameters (instead of six): a = circular orbit radius, i = inclination of the orbital plane to the equatorial plane, Ω = longitude of the ascending node, and u = argument of the latitude, corresponding to the moment t .

It is obvious that the parameters determined in this manner represent only roughly the real motion of the satellite. However, their values can be used as initial data for a differential improvement of the elliptic orbit for a long enough time interval. The orbital elements obtained in this manner can be compared with similar values resulted from other sources and can constitute valuable informations for the identification of the respective satellite. Also, these elements can be used as initial data in the calculation of satellite ephemeris for a not too large time interval.

2. Basic Equations. The determination of the parameters of a circular orbit was performed according to Zeinalov's algorithm [2]. The satellite motion is considered with respect to an inertial geocentric right-handed frame $Oxyz$, having the origin O in the Earth's mass center, Ox - axis directed towards the equinox point and Oz -axis directed towards the celestial North pole.

The geocentric position of the satellite in this frame is given by the vectorial relation :

$$\vec{r} = \vec{R} + \vec{\rho}, \quad (1)$$

where $\vec{r}(x, y, z)$ is the geocentric radius vector of the satellite ($|\vec{r}| = a$), $\vec{R}(X, Y, Z)$ is the geocentric radius vector of the tracking station, while $\vec{\rho}(\rho_x, \rho_y, \rho_z)$ represents the topocentric radius vector of the satellite. If the geographical coordinates of the tracking station are known (φ = the latitude, λ = the longitude, measured from Greenwich towards East, H = the altitude in meters above sea

level), then the coordinates X, Y, Z are given by the relations :

$$\begin{aligned} X &= X_0 \cos \theta - Y_0 \sin \theta, \\ Y &= X_0 \sin \theta + Y_0 \cos \theta, \\ Z &= Z_0, \end{aligned} \quad (2)$$

where θ is the Greenwich sidereal time corresponding to a given moment t . The quantities X_0, Y_0, Z_0 represent the coordinates of the tracking station in a geocentric rectangular frame: $OXYZ$, similar to $Oxyz$, but with OX — axis directed towards the Greenwich meridian (a fixed frame with respect to the Earth). They are given by :

$$\begin{aligned} X_0 &= R \cos \varphi' \cos \lambda, \\ Y_0 &= R \cos \varphi' \sin \lambda, \\ Z_0 &= R \sin \varphi', \end{aligned} \quad (3)$$

where :

$$\begin{aligned} R \cos \varphi' &= (C + H/a_e) \cos \varphi, \\ R \sin \varphi' &= (S + H/a_e) \sin \varphi, \\ C &= (1 - e^2 \sin^2 \varphi)^{-1/2}, \\ S &= (1 - e^2) C. \end{aligned} \quad (4)$$

In these relations, R and φ' represent the geocentric radius vector and the geocentric latitude of the tracking station, respectively, a_e is the equatorial radius of the reference ellipsoid, and e^2 is a constant connected with the Earth's oblateness (Krassovsky's ellipsoid has: $a_e = 6378.245$ km, $e^2 = 0.66934210 \times 10^{-3}$). We shall take the quantity a_e as length unit.

The observations we use are given in horizontal (A,h) or equatorial ($\alpha_{1950.0}, \delta_{1950.0}$) coordinates. In both cases we must pass to the equatorial coordinates corresponding to the epoch t . Hence, the observations give :

$$t_i, \alpha_i, \delta_i, \quad i = 1, 2. \quad (5)$$

Denoting by :

$$\begin{aligned} \lambda &= \cos \delta \cos \alpha, \\ \mu &= \cos \delta \sin \alpha, \\ \nu &= \sin \delta, \end{aligned} \quad (6)$$

the cosines of the direction $\vec{\rho}$ ($|\vec{\rho}| = \rho$), Equation (1) can be written in a scalar form:

$$\begin{aligned} x &= \lambda \rho + X, \\ y &= \mu \rho + Y, \\ z &= \nu \rho + Z. \end{aligned} \quad (7)$$

From (7) we obtain :

$$a^2 = \rho^2 + 2 \rho G + R^2, \quad (8)$$

where :

$$\begin{aligned} a^2 &= x^2 + y^2 + z^2, \\ R^2 &= X^2 + Y^2 + Z^2, \\ G &= R \cos \psi, \\ R \cos \psi &= \lambda X + \mu Y + \nu Z. \end{aligned} \quad (9)$$

Equation (8) binds three unknown quantities: a , ρ_1 , ρ_2 (corresponding to the moments t_1 , t_2 , respectively). In Equation (9), ψ is the angle between the topocentric direction towards the satellite (whose cosines are λ , μ , ν) and the direction towards the observation point (whose cosines are X/R , Y/R , Z/R).

Solving Equation (8) with respect to ρ , we obtain :

$$\rho = -G + \sqrt{a^2 - F^2}, \quad (10)$$

where, as in [2], F^2 denotes the difference $R^2 - G^2$. The radical of (10) has been given with its positive sign in order to have $\rho > 0$.

If the satellite position at the moments t_1 , t_2 is determined by the angles u_1 , u_2 , respectively, then the arc $u_2 - u_1$ (usually denoted by $2f$) represents the angle between the geocentric radii vectors $\vec{r}_1(x_1, y_1, z_1)$ and $\vec{r}_2(x_2, y_2, z_2)$, where $|\vec{r}_1| = |\vec{r}_2| = a$. This arc can be geometrically determined from the relation:

$$2f_g = \arccos [a^{-2} (x_1 x_2 + y_1 y_2 + z_1 z_2)], \quad (11)$$

or, in a dynamical way, from the relation :

$$2f_a = n (t_2 - t_1), \quad (12)$$

where :

$$n = k a^{-3/2} \quad (13)$$

is the mean motion of the satellite. The determination of $2f$ in two different manners gives us the possibility to calculate the radius of the circular orbit (a) by the successive approximations method. So, taking an arbitrary value for a , we find with Equation (10) the quantities ρ_1 and ρ_2 . Then, from (7) we find the geocentric coordinates of the satellite and finally, from Equations (11) - (13), we determine $2f_g$ and $2f_a$. In the case of a circular orbit, $2f_g = 2f_a$; therefore the value we require for a must satisfy the relation :

$$F(a) = 2f_a - 2f_g = 0. \quad (14)$$

As in [2], [3], we shall use the following recurrent formula for a :

$$a_{n+2} = a_{n+1} + \Delta a, \quad (15)$$

where :

$$\Delta a = - (a_{n+1} - a_n) [\Delta f_{n+1} / (\Delta_{n+1} - \Delta f_n)], \quad (16)$$

and :

$$\Delta f_n = F(a_n) = 2f_a - 2f_g. \quad (17)$$

This iterative process ends when the condition :

$$|\Delta f_{n+1}| < \varepsilon \quad (18)$$

is satisfied. Here ε is a previously given positive quantity (for example, $\varepsilon = 10^{-9}$).

The correction Δa can be calculated with (16) only if two approximations of a are known. For the first approximation we shall consider $a_1 = 1.00$, and for the second one we take (as in [2]) $\Delta a = 0.01$; so, $a_2 = 1.01$. Then, the calculations continue according to Equations (15) – (18).

The orbital elements i and Ω can be determined from the relations [4] :

$$\begin{aligned} [a_1 a_2] \sin i \sin \Omega &= y_1 z_2 - y_2 z_1, \\ [a_1 a_2] \sin i \cos \Omega &= x_1 z_2 - x_2 z_1, \\ [a_1 a_2] \cos i &= x_1 y_2 - x_2 y_1, \end{aligned} \quad (19)$$

where :

$$[a_1 a_2] = a^2 \sin(2f). \quad (20)$$

It can be easily seen that the circular orbits become undetermined if $i = 0^\circ$ (the case of equatorial orbits) or if $2f \in \{0^\circ, 180^\circ\}$ i.e. the two observations are coinciding or are performed in diametrically opposed directions. If we use observations from only one station and from only one transit, then we can consider $0^\circ < 2f < 180^\circ$ nearly always.

Finally, the argument of latitude $u_1 = u(t_1)$ can be determined from the relations :

$$\begin{aligned} a \sin u_1 &= z_1 \operatorname{cosec} i, \\ a \cos u_1 &= x_1 \cos \Omega + y_1 \sin \Omega. \end{aligned} \quad (21)$$

On the basis of the above described algorithm, we have elaborated a program in FORTRAN IV for the computer FELIX C-256 of the Cluj-Napoca University Calculation Center.

3. Numerical Applications. The program was elaborated on the basis of Zeinalov's algorithm; it was often applied to the observations of satellites with quasi-circular orbits, performed at the tracking station 1132 Cluj-Napoca. The orbital elements we obtained are in a good agreement with the similar values contained in the ephemerides received by the Station from Appleton Laboratory in Slough and University of Aston in Birmingham (England).

We give here an example of such a determination. The satellite we have chosen is 1978-64 A (Seasat), because of its quasi-circular orbit ($e \cong 0.00028$).

The geographical coordinates of the station are :

$$\begin{aligned} \varphi &= 46^\circ 42' 48'' \text{ North}; \\ \lambda &= 23^\circ 35' 52'' \text{ East}; \\ H &= 750 \text{ m.} \end{aligned}$$

The observations were performed on 18 September 1980. The two positions are:

$$t_1 = 02^h 26^m 57^s \cdot 4 \text{ UT}; \quad A_1 = 346^\circ 55'; \quad h_1 = 35^\circ 25';$$

$$t_2 = 02^h 30^m 29^s \cdot 5 \text{ UT}; \quad A_2 = 256^\circ 15'; \quad h_2 = 29^\circ 00'.$$

The orbital elements, calculated by using the above presented method are:

Epoch: *MJD* 44500.102053 (18.IX.1980, $02^h 26^m 57^s \cdot 4 \text{ UT}$);

$$a = 1.123075 a_e;$$

$$i = 108^\circ 1';$$

$$\Omega = 207^\circ 003';$$

$$u_1 = 121^\circ.079.$$

REFERENCES

1. Yu. P. Tsvetov, *Nabl. INT* 72, 1976, 16.
2. R. A. Zeinalov, *Biull. ITA* 10, 1966, 537.
3. N. Bakhvalov, *Méthodes numériques*, Ed. Mir, Moscou, 1976, p. 401.
4. M. F. Subbotin, *Introduction to Theoretical Astronomy*, Ed. Nauka, Moscow, 1968 (Russ.), p. 281.

ASUPRA DETERMINĂRII ORBITELOR CIRCULARE ALE SATELIȚILOR ARTIFICIALI DIN OBSERVAȚII OPTICE VIZUALE

(Rezumat)

În lucrare se arată posibilitatea folosirii observațiilor optice vizuale la determinarea orbitelor circulare ale sateliților artificiali. În acest scop este recomandat algoritmul lui Zeinalov, pe baza căruia s-a elaborat un program de calcul pentru calculatorul PÉLIX C-256 al Centrului de calcul al Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca. Ca exemplu numeric sînt date elementele orbitale ale sateliului Seasat (1978-64 A), determinate pe bază de observații optice vizuale efectuate la Stația nr. 1132 din Cluj-Napoca.

In cel de al XXVI-lea an (1981) *Studia Universitatis Babeş-Bolyai* apare în specialitățile:

matematică (4 fascicule)
fizică (2 fascicule)
chimie (2 fascicule)
geologie-geografie (2 fascicule)
biologie (2 fascicule)
filozofie (2 fascicule)
științe economice (2 fascicule)
științe juridice (2 fascicule)
istorie (2 fascicule)
filologie (2 fascicule)

На XXVI году издания (1981) *Studia Universitatis Babeş-Bolyai* выходит по следующим специальностям:

математика (4 выпуска)
физика (2 выпуска)
химия (2 выпуска)
геология-география (2 выпуска)
биология (2 выпуска)
философия (2 выпуска)
экономические науки (2 выпуска)
юридические науки (2 выпуска)
история (2 выпуска);
филология (2 выпуска)

Dans sa XXVI-e année (1981) *Studia Universitatis Babeş-Bolyai* paraît dans les spécialités:

mathématiques (4 fascicules)
physique (2 fascicules)
chimie (2 fascicules)
géologie-géographie (2 fascicules)
biologie (2 fascicules)
philosophie (2 fascicules)
sciences économiques (2 fascicules)
sciences juridiques (2 fascicules)
histoire (2 fascicules)
philologie (2 fascicules)

43 875

Abonamentele se fac la oficiile poștale, prin factorii poștali și prin difuzorii de presă; iar pentru străinătate prin ILEXIM, Departamentul export—import presă, P. O. Box 136—137, telex 11226 București, str. 13 Decembrie nr. 3.

Lei 20